

20
21
22
23
24

1713.

- 20¹¹⁶ Thomae, Christianus: De regebus fisci principum
Germaniae circa acquisitionem praecipua. 3 Sempl.
- 21¹¹⁷ Thomae, Christianus, fisci. iur. Decanus:
Sedesima inang. iur. de concubinato
- 22¹¹⁸ Thomae, Christianus: De concubinato 2 Sempl. 1732
1748
- 22¹¹⁶ Thomae, Christianus: De usu practico doctrinae
institutionum de legitimatione. 2 Sempl. 1713: 1724
- 23¹¹⁷ Thomae, Christianus: De remissione tacta pignoris
vel hypothecae, per remissionem debiti et consensum
in alienationem rei. 3 Sempl. 1713, 1722: 1735
24. Thomae, Christianus: De usu practico ductu insti-
tutionum de nuptiis.

[Faint, illegible handwriting in a cursive script, likely a historical document or manuscript.]

2348.

D. D. B. V.
DISSERTATIO JURIDICA
DE

USU PRACTICO
DOCTR. INSTITUTIONUM
DE NUPTIIS,

QVAM
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DN. FRIDERICO WILHELMO,
PRINCIPE BORVSSIÆ, MARCHIONE BRAN-
DENBVRGICO, RELIQVA,

PRÆSIDE
DN. CHRISTIANO THOMASIO,
POTENTISSIMI BORVSSIÆ REGIS CONSILIARIO
INTIMO, UNIVERSITATIS FRIDERICIANÆ DIRECTORE
AC PROFESSORE PRIMARIO, ET FACVLTATIS JURIDICÆ
ORDINARIO,

IN
ALMÆ FRIDERICIANÆ
AVDITORIO MAJORI,

D. XXIV. APRIL. MD CCXIII.
PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTET
FRIDERICVS SIGISMVNDVS DE STVRM,
BEROLIN, MARCHICVS.

HALÆ MAGDEBVRGICÆ,
LITERIS SALFELDIANIS.

DISSELTIO IURIDICA
 DE
USU PRACTICO
 DOCTRINAE INSTITUTIONUM
 DE IURIS
 QUAM
 RECTOR MAGNIFICENTISSIMO
 IN FRIDERICO WILHELMO
 PRINCIPIS BORUSSIAE MARCHIONIS BRAN-
 DENBURGENSIS RECTORIS
 ET
 IN THOMASIO
 POTENTISSIMO RECTORIS CONSILIARIO
 UNIVERSITATIS BRUNSVIGENSIS RECTORIS
 ET
 IN
 ALME FRIDERICANA
 AUDITORIO MATORUM
 A DIE VIGINTI OCTAVE
 FRIDERICVS SIGISMUNDVS DE STARM
 BRUNSVIGENSIS
 MAGISTER
 LITERIS ALEXANDRINIS

CONSPECTVS TOTIVS DISPVTTATIONIS,
SVMMMARIA CAPITIS I.

Omissa in Institutionibus tractatio de jure conjugum, de
diversis modis & Ritibus connubiorum §. I.

Autores præcipui de modis diversis connubiorum, & ritibus
nuptialibus. *b.*

Non excusari Justinianum, quasi illa antiquitas nullum ha-
beat usum. *c.*

*Causa præcipua difficultatum hujus doctrinæ intuitu tempo-
rum nostrorum.* §. II.

Explicatio hujus doctrinæ Justiniano facilis. *d.*

Epitomatores perdunt Autores. *e.*

F. Balduinus & F. Hotmanus cur de modis connubiorum
nihil tradiderint? *f.*

Dissensus varius autorum præcipuorum *g.*

Autores antiqui præcipui. *h.*

Methodus eas evadendi. (I) *excerpendo fragmenta scriptorum
antiquorum* §. III.

Ex Cicerone locus primus, secundus, tertius, quartus, quin-
tus. Loca Plutarchi, Dionysii Halicarnassæi, Taciti,
Gellii, Caji, Ulpiani, Arnobii, Servii, Festi, Nonii,
Boethii. *i.*

(II) *Recensendo & ordinando quæstiones præcipuas, ubi dis-
sentiunt noviores.* §. IV.

(1) Utrum tres modi an pauciores? (2) Utrum confarreatio
& coemptio differant? (3) A quo nuptiæ confarreatæ insti-
tutæ? (4) An ex propriæ Flaminibus, an & aliis de po-
pulo communes? (5) An per confarreationem uxor in ma-
num mariti transferit & materfamilias facta? (6) An exie-
rit ex patris potestate? (7) Quid patrimi & ma-
trimi? (8) Quando & cur confarreatio desierit? (9)
Quinam

)**(

CONSPECTVS TOTIVS DISPVATIONIS.

Quinam senes ad coemptiones faciendas? (10) Quomodo coemptio peracta? (11) An per coemptionem & confarreationem jus succedendi mutuam acquisitum? (12) An uxor per coemptionem ex patria potestate exierit? (13) Quando & cur coemptio interierit? (14) An Cicero per eas quæ uxorum loco habentur, intelligat uxores usu quasitas? (15) An quæ usu uxor, & materfamilias? (16) Quæ jura uxorum usu quasitarum? (17) Quis character uxoris usu quasitæ. (18) An & quid in LL. XII. Tab. de uxoribus usu quasitis actum? Franc. Balduini querela de obscuritate loci Gelliani. Brissonii tentata expositio de uxore usu quasita. Consensus aliorum. *k.*

(III) *Distinguendo loca Ciceronis, Taciti &c. a locis Arnobii, Servii, Boëthii.* §. V.

Rationes thescos. *l. m.*

Arnobii ætas & varia lectio in ejus loco. *n.*

Servii ætas & autoritas. *o.*

De Boëthio consensus Brissonii. *p.*

Sententia nostra de confarreationis origine, forma, effectu, contrariis, duratione. §. VI.

Confarreatio modus antiquissimus. *q.*

Etiam aliis civibus Romanis permissus, non Flaminiibus proprius. *r.*

Patrimi & matrimi, qui ex confarreatis parentibus geniti erant. Communis Lexicographorum error. *t.*

Per confarreationem uxores non fuisse liberatas a patria potestate. Respondetur dissentientibus, & ad alias rationes dubitandi. *u.*

Confarreatione uxor fiebat materfamilias. Qua occasione Boëthius contrarium asserat. *y.*

Novum argumentum, quod confarreatæ nuptiæ non solis Flaminiibus propria. Diffarreationis tardior usus. *dd.*

An Cicero docuerit, Jctos invenisse coemptionem ad confarreationem tollendam, Rationes pro affirmativa. Rationes pro negativa magis verosimiles. *ee.*

Ratio

CONSPECTVS TOTIVS DISPVATIONIS.

Rationes varia, cur jam Tiberii tempore confarreatæ nuptiæ rariores fuerint. *gg.*

De coemtionem ejusque nulla aut certe exigua a confarreatione differentia, iisdemque ejus cum confarreatione effectibus. §. VII.

Probationes, quod confarreatio & coemtio non sint diversa nuptiarum genera. *bb.*

Opinio singularis Merceri de differentia confarreationis & coemtionis. *ii.*

Huberus nobiscum sentit. *kk.*

Probatio de communibus utriusque effectibus. *ll.*

Incerta formula coemtionis. Etiam illius; Ubitu Cajus, ego Caja. *mm.*

Coemtionem non soluta patria potestas. *nn.*

Nec in confarreatione, nec in coemtionem maritum semper successisse uxori. *oo.*

Ex opposita coemtionem remanicipationem non probari, eam a confarreationem fuisse diversam. *pp.*

Rationes, cur desierit coemtio, eadem, adnotatis tamen quibusdam novis. *qq.*

De usu. Rejiciuntur communes explicationes. Definitio nuptiarum, que usu fiebant. §. IIX.

Fontes difficultatum & errorum explicandis nuptiis, que usu fiebant. Cicero in Topicis expositus, quod uxores usu in manum mariti non venirent. Contra in orationem pro Flacco, quod etiam usu uxores venirent in manum mariti. Novum inventum medium conciliandi, distinctionem, an usu uxor usucapta sit, nec ne. *rr.*

Respondetur Ræcardo, characterem uxorum, usu partarum in raptu simulato consistere asserenti. *ss.*

Uxores usu quasitas non esse, que invitis parentibus & tutoribus anno possessæ fuerint. Fluctuatio ipsius Brissonii. Gravia dubia, ipsius sententiam prementia. Potissimum deficiens bona fides in marito. Item de casu plane speciali hic agi, non de uxoribus usu partis in genere.

CONSPECTVS TOTIVS DISPVATIONIS.

genere. Tentatur explicatio verosimilior Gellii & Servii. Ad ductum l. 43. ad L. Jul. de adult. Utpote cui non obstant dubia memorata. *ii.*

Refertur opinio peculiaris Hotmani de nuptiis usu factis. Quæ tamen rejicitur, adnotatis simul difficultatibus circa sensum legis Miscellæ. *uu.*

Utu uxores an in manum maritorum venisse dixerit Cicero. Negatur, & ad objectionem ex oratione pro Flacco respondetur, ostendendo, quis sit genuinus sensus illius loci. Nova eaque prægnans ratio, Uxores usu non successisse maritis, nec maritos illis. *xx.*

Probatur & explicatur definitio nuptiarum quæ usu fieri dicebantur. *yy.*

Earum dua species. Aliæ solennes, aliæ minus solennes, & partium a concubinato differentes. §. IX.

Probatur quod hæ species non fingantur, nec cerebrinz sint. *zz.*

Probatur, nuptias communis usus regulariter suas, sed pauciores solennitates habuisse. *aaa.*

Per quas facile a sponsalibus & concubinato secerni poterunt. *bbb.*

Probatur, alteram speciem nuptiarum clandestinarum a concubinato difficulter potuisse secerni. *ccc.*

Occasiones harum nuptiarum clandestinarum. *ddd.*

Fuerunt in frequenti usu sub Imperatoribus. *eee.*

Etiam sub Justiniano, sub quo nondum benedictio sacerdotalis necessario requirebatur. *fff.*

Requisita iustarum nuptiarum. (1) Pubertas. §. X.

(2) *Consensus personarum contrahentium. §. XI.*

Quæstionum variarum index circa hunc consensum, *bbb.*

(3) *Consensus parentum, qui in potestate habebant. §. XII.*

Si avus in potestate haberet, an & patris consensus requiretur? Dissensus Jctorum Romanorum. Vani modi dissensum illum conciliandi. Notatur Fr. Hotmanus. *iii.*

Diffe-

CONSPECTVS TOTIVS DISPVATIONIS.

Differentia varia inter filios & filias ratione sponſaliorum & nuptiarum. *kkk.*

Olim tutorum consensus requisitus in ſœminis. *mmm.*

An pater nuptiis vel consentiens vel dissentiens potuerit rescindere matrimonium? §. XIII.

Pater consentiens non potuit rescindere matrimonium jure patriæ potestatis. *ooo.*

Dissentiens potuit. Respondetur ad locum obstantem Pauli Jcti. *ppp.*

Patris consensus expressus in nuptiis filii, tacitus in nuptiis filia. Controversia de filio cujus pater esset furiosus.

§. XIV.

Ratio diversitatis inter nuptias filii & filia. *qqq.*

Postea etiam in nuptiis filii sufficit consensus patris tacitus. *rrr.*

Ratio dissensus Jctor. circa nuptias filii patris furiosi. *sss.*

Constitutio Marci de filiis mentecapti. *uuu.*

Unde dubitatum, an ea etiam pertineat ad filios furiosi. Non ab Ulpiano, ob evidentem identitatis rationem; sed ab aliis. An jam tempore Ulpiani, an vero tempore Justiniani. *uuu.*

Definitio litis per Justinianum. *uuu.*

Præcedere debere consensum patris, neque subsequentem rationem retrotrahi. §. XV.

Veritas sententiæ, lepositis legibus, eum in finem ab aliis adductis, ex evidentibus positionibus demonstrata. *xxx.*

Pater an ad consentiendum cogi potuerit? §. XVI.

Sententia & mens dubia l. 19. de R. N. Ejus exiguus usus practicus apud Romanos. *yyy.*

(4) Jus Civitatis Romane, unde nulla nuptia cum ancilla, Latina, peregrina. §. XVII.

Probatio theſeos. *zzz.*

Latinorum, & civium Romanor. differentia sub Justiniano plane sublata. Non vero inter cives & peregrinos. *aaaa.*

CONSPECTVS TOTIVS DISPVATIONIS.

Sub Justiniano non licita conjugia cum ancillis. Dos ab ancilla data potest usucapi. An non & ipsa ancilla mediante matrimonio? Et an non ad hunc casum forte respexerit Gellius l. 3. c. 2. Negatur, quia adest res vitiosa & deficit iustus titulus. *bbbb.*

(5) *Cessans prohibitio sanguinis. Non autem cessat inter parentes & liberos. §. XVIII.*

Quid hic denotet: in infinitum? *cccc.*
Item inter personas, quæ sunt parentum & liberorum loco. §. XIX.

Ratio denominationis. Incuria Triboniani, parentes esse dicentis parentum loco. Item in regula §. 3. hic. An v. g. uxoris amita & matertera, item ex fratre vel sorore neptis, etiam marito sint parentum aut liberorum loco? Negatur. Nuptiæ cum fratris filia quando & cur apud Romanos permissæ? Extensio respectus parentelæ & filiationis ad sponsas & privigni uxorem &c. *dddd.*

Item inter fratres & sorores, & personas, quæ fratrum vel sororum loco sunt. §. XX.

Prohibitiones de viri fratre & uxoris sorore. Liberi mariti & uxoris ex aliis conjugii, fratrum & sororum loco non sunt. *eeee.*

Similis prohibitio intuitu adoptionis & servilium cognationum. §. XXI.

Probatio theses. Per adoptionem saltem agnatio contrahitur. Explicatur l. 55. de R. N. Emendatur Cujacius. Quinam in adoptione parentum & liberorum loco sint? An etiam in servilibus affinitatibus prohibita fratris uxor & soror uxoris? An serviles cognationes impedimento fuerint contubernio? *ffff.*

Recte Justinianus omisit tractatum de gradibus & affinitibus. §. XXII.

Probatur thesis. Cur interpretes hic immisceant doctrinam de computatione graduum &c. *gggg.*

ultra

CONSPECTVS TOTIVS DISPVATIONIS.

Ultra illas regulas nuptia non prohibita. §. XXIII.

Nuptiarum cum consobrinis licentia. Respondetur ad locum obstantem Plutarchi & Taciti. Consensus patrum Ecclesiae. Prima prohibitio Theodosii, sed non diu durans. Corruptio sententiae Justiniani per Theophilum, & Gaji per Anianum. *bbbb.*

Exempla confusionis nominum parentelae & filiationis sine prohibitionem. *iiii.*

(6) Ut unus uni jungatur. §. XXIV.

Probatio thesios. Factum Valentiniani & lex pro licentia Bigamiae. *kkkk.*

Fabula de Papirio Prætextato. Respondetur Bailio dissentienti. *llll.*

Effectus & poena injustarum nuptiarum. §. XXV.

Reliquarum prohibitionum ad pandectas remissarum index. *mmmm.*

Nullitas injustarum nuptiarum. Spurii unde dicti. *nnnn.*

Poenae incestuarum nuptiarum parum coherentes. Etiam intuitu liberorum incestuosorum non alendorum. *oooo.*

SVMMARIA CAPITIS II.

Requisita justarum nuptiarum naturalia usum habent, non civilia. §. I.

Etiamsi praxis & Jus Justinianum conveniant. *a.*

Nuptiae Germanorum jam olim diversa a Romanis. §. II.

Probatur ex Tacito. *b.*

Etiamsi adhuc sub Merovingis. §. III.

Probatio Theos ex legibus Burgundionum, & Saxonum: item Ripuariorum, Alemannorum, Bajuvariorum, & ex formulis Marculfi. Incertitudo juris hodierni circa dotes unde orta. *c.*

Major diversitas sub Carolingis. §. IV.

Probatio theos. *d.*

Hujus diversitatis augmenta & continuatio usque ad tempora reformationis. §. V.

Juris Canonici prævalentia in Germania. Ejus differentia a Jure Justiniano in doctrina de nuptiis. *e.*

Rationes varie, cur res in eodem statu manserit post reformationem. §. VI.

Pro-

CONSPECTVS TOTIVS DISPUTATIONIS.

Protestantes pedetentim docuerunt de numero sacramentorum. Lutherus in Carechismo matrimonium pro sacramento non habuit, Melanchthonis sententia. Chemnitii. g.

Retentio conclusionum de sacramento in Confessoris. h.

Tam ex parte Jctorum. i.

Quam Theologorum. k.

De praxi causarum matrimonialium hic paucis agendum. §. VII.

Ignorant Germani nuptias confarreatas, coemptas, & usuales. §. IIX.

An apud Gallos reliquæ sint nuptiarum per coemptionem? l.

Ad objectionem, quod etiam Jure Canonico admittæ sint nuptiæ usuales; responso. m.

Benedictionis sacerdotalis necessitas an hodie sit retinenda. §. IX.

Wissenbachii acuta instantia de sacramento matrimonii. n.

Inhabilitas ad generandum. §. X.

Requiritur etiam jure Gentium prudentia regendi familiam. r.

Conjugia senum Reipublicæ noxia. s.

Turpe conjugium Eunuchi. t.

Etiamsi casu Eunuchus sit factus. u.

Ufus doctrinæ de consensu contrahentium. §. XI.

Praxis pedetentim Juris Canonici nœnias derelinquens. y.

Praxis intuitu doli & metus. z.

Etiamsi intuitu filix. aa.

Quid si causam dederim metui? bb.

Si ratihabitio postea subsecuta, etiam tacita per concubitum? cc.

Circa errorem quomodo distinguendum. dd.

Error circa dignitatem aut divitias. ee.

De consensu parentum. §. XII.

Probatio, hic jus Romanum exiguum habere usum. ff. seq.

Ad usum practicum l. 19. de R. N. non esse referendum, quod Confessoria nostra suppleant consensum parentum. h.

De servorum & peregrinorum conjugis. §. XIII.

De Prohibitionibus ob consanguinitatem & affinitatem. §. XIV.

De nuptiis cum sponsa patris &c. cum quasi privigna, cum agnatis per adoptionem, cum cognatis servilibus. pp.

Juris Canonici extensio prohibitionum juris Romani. Leges & mores protestantium maxime variantes. qq.

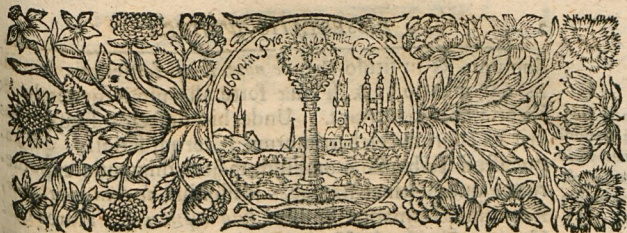
De Polygamia prohibitionem. §. XV.

An olim polygamia Francis permisa? Negatur. rr.

De nullitate & pœnis injurarum nuptiarum. §. XVI.

Probatio thesco. ss.

DISSER.

DISSERTATIO JURIDICA
DE
VSU PRACTICO DOCTRINÆ INSTI-
TUTIONVM DE NVPTIIS.

CAPVT I.

Explicatio & Emendatio Juris
Romani.

§. I.

Deficere institutiones omissione capituli *Omissa in in-*
maxime necessarii in totius legitimæ *stit. tractatio*
scientiæ primis elementis, de jure *de jure Con-*
conjugum, jam alibi notatum, ubi & *jugum de di-*
definitio nuptiarum jam fuit exposi- *versis modis*
ta. *a)* Hic vero nova querendi oc- *& ritibus*
casio se offert, quod nihil de diversis modis connu- *connubio-*
biorum apud Romanos olim receptis, fere nihil de *rum,*
ritibus & solemnitatibus connubialibus in toto jure
Justineano occurrat, *b)* cum tamen ea scire interfit
studiosi juris. *c)*

a) in dissert. de usu practico tituli de patr. potest. cap. 1.
§. 53. seq.

b) Etiam ubi sedes materiæ esse debebat in titulo ff.
de R. N. nisi quod in *l. s. d. r.* mentio fiat deductionis in
domum

A

Autores præcipui de modis divensis conubiorum & ritibus nuptialibus,

domum, & in titulo *Cod. de nupt. l. 24.* festivitatis nuptialis fiat mentio, & si quæ forte alia nimis generalia & incerta alibi occurrant. Unde hic defectus supplendus erit ex aliorum celeberrimorum Jctorum scriptis, qui caput istud Triboniano omissum majori diligentia exposuerunt, quo pertinet Barnabas Brissonius de *Ritu nuptiarum*, Antonius Hotmanus de *veteri Ritu nuptiarum*. Plures citat Heinric. Christoph. Hochmannus de *benedictione nuptiarum cap. 2. §. 4.* Adde & Jacobum Rævardum ad *Leg. XII. Tab. cap. 21.* Seldenum de *Uxor. Hebr. lib. 2. cap. 20. seq.* Petrum Pitheum in *notis ad Ruffin. collat. leg. Mosaic. tit. 16. p. m. 679. seq.* Commentatores ad *Tacit. IV. Annal. cap. 16.* Sigonium de *Ansiq. jure civ. Roman. l. 1. c. 9.* Alex. ab Alex. *dier. gen. lib. 2. c. 5.* & ibi commentatores.

Non excusari Justinianum, quasi illa antiquitas nullum habeat usum.

e) Nec excusari potest Justinianus, quod non necesse aut utile sit, antiquum jus recensere in institutionibus, sed sufficiat scire juris novum. Nam initio historia juris antiqui & quomodo id paulatim mutatum sit, multum conducit ad juris cognitionem & interpretationem legum genuinam, ut hæctenus in *dissertationibus de usu titulorum præcedentium* passim annotatum est. Deinde cur Justinianus v. g. in doctrina de testamentis, de Scto Trebelliano &c. jus antiquum & ejus mutationem docuit, si res ista non habet usum; si vero habet usum; cur non & hic in doctrina de nuptiis idem fecit? &c.

§. II.

Causa præcipua difficultatum hujus doctrinae in ætate nostra.

Et poterat quidem Justinianus eam doctrinam absque difficultate tradere, utpote cui in promtu erant Autores eo pertinentes. d) Nunc, cum per ejus diligentiam illos perdidimus, e) plus quam Hercules labor nobis subeundus est, f) cum Jcti celeberrimi, qui hic glaciem frangere aggressi sunt, diligentia sua rem magis obscuram & intricatam reddiderint, ut nulla pene quæstio circa modos

modos diversos nubendi olim receptos occurrat, in qua non dissentiant, g) & plerumque non absque verosimilitudine aliqua, ex obscuritate paucorum fragmentorum, quæ nobis restant, orta. b)

d) Extabant enim illo tempore haud dubie opera illorum JCtorum ex quibus excerptæ fuere Pandectæ, qui verosimiliter multa de diversis modis connubiorum Romanorum tradiderunt, cum in exiguis illis fragmentis, Gaji & Ulpiani aliquæ adhuc ejus doctrinæ compareant reliquæ. Extiterunt etiam forte leges XII. Tabb. & Edictum perpetuum, unde nonnulla huc pertinentia peti poterant.

Explicatio hujus doctrinæ Justiniano facilis,

e) Solet ab eruditis causa communis perditorum optimorum autorum non sine ratione adduci, quod eorum scripta in epitomen redacta fuerint, ut vel ex Livii historia constat. Plus nocuit Justinianus JCtis præstantissimis, excerptis suis, quibus unice vim legis dederat.

Epitomatores perdunt Auctores,

f) Fuerunt alias inter JCtos humaniores de antiquitatibus Romanis maxime solliciti Franciscus Hotmanus & Franciscus Balduinus. Et tamen ille in erudito tractatu de Ritu Nuptiarum & Jure Matrimoniorum modos istos veterum connubiorum non tangit, hic in commentario ad instituta, ad leges Romuli, ad leges XII. Tabularum non solum præterit eam doctrinam, sed & data opera quasi evitat, nullam aliam haud dubie ob causam, quam quod putaverint, obscuritatem hic tantam subesse, ut difficultates hic occurrentes superari nequeant. Conf. Balduinum ad l. 13. Romuli & ad cap. 16. leg. XII. Tabb. Evolve saltem Brissonium, Anton. Hotmanum, Ravardum, Pithæum, Commentatores Taciti, Sigonium, locis lit. b. citatis, & deprehendes, te confusiosem ab illorum lectione recedere, quam antea accesseras. Specimina dissensionum præcipuarum mox trademus.

Hotmanus & Balduinus cur de modis connubiorum nihil tradiderint,

Dissensus varius Autorum præcipuarum.

Aut res anti-
qui recipiui.

b) Nimirum ex Cicerone, Plutarcho, Dionysio Halicarnasseo, Tacito, Gellio, Gajo, Ulpiano, Arnobio, Servio, Festo, Nonio, Boëthio. Loca eorum dabimus *ib. seq.*

§. III.

*Methodus
evadendi, (1)
excerpendo
fragmenta
scriptorum
antiquorum.*

Ex Cicerone
locus primus.

secundus,

tertius,

Tentabimus tamen, an doctrinam antea confusam utcumque in ordinem redigere possimus. Ac initio quidem exhibebimus loca Scriptorum antiquorum, (2) qui occasionem dissentiendi præbuerunt scriptoribus seculorum noviorum.

i) Prodeat in scenam primus CICERO. Hujus quinque occurrunt loca ad nostrum scopum facientia. Primus est *Topic. 6. 3.* (sec. Edit. Schrevelii 1661.) *Fabie pecunia legata est a viro* (non testatore, ut vult Boëthius, quasi vir ipsius Fabiæ ipsi sic legaverit, sed a viro Fabiæ ab altero herede instituto, ut Fabiæ sub dicta conditione legatum præstaret, ut recte ostendit Franc. Hotmanus *lib. 1. obs. 24.*) *si ei viro materfamilias esset. Si ea in manum non convenit, nihil debetur. Genus enim est uxor, ejus DVÆ FORMÆ, una matrumfamilias, quæ in manum conveniant, altera earum, quæ tantummodo uxores habentur.* Secundus locus est in oratione pro L. Murena cap. 12. *Mulieres omnes propter infirmitatem consilii majores in tutorum potestate esse voluerunt. Hi (Jcti) invenerunt generum tutorem, quæ potestate mulierum continentur. Sacra interire illi noluerunt; horum ingenio senes ad coëmptiones faciendas interimendorum sacrorum causa reperti sunt. In omni denique jure civili æquitatem reliquerunt, verba ipsa tenuerunt: Ut, quia in alicujus libris, exempli causa id nomen invenerant, putarent omnes mulieres, quæ COEMTIONEM facerent, Cajas vocari. Tertius locus occurrit in orat. pro L. Flacco cap. 34. *At enim Androni Sextilio gravis injuria facta est & non ferenda, quod cum esset uxor ejus Valeria intestato mortua, sic egit eam rem Flaccus (idem simul magi-**

magistratum gerens & proximus agnatus ac tutor Vale-
rix,) quasi ad ipsum hereditas pertineret. In quo quid repre-
bendas scire cupio. Quod falsum intenderet? Qui dotes? In-
genua, inquit, fuit. O peritum juris hominem! Quid? Ab in-
geniis mulieribus hereditates lege non veniunt? IN MANVM,
inquit, convenerat, Nunc audio, sed quaero: VSV an COEM-
TIONE? VSV non potuit, nihil enim potest de tutela legitima
sine omnium tutorum autoritate deminui. COEMTIONE?
Omnibus ergo auctoribus, in quibus certe Flaccum fuisse non di-
ces &c. Quartus locus est iterum ex Topicis cap. 4. desum-
tus. Cum mulier viro in manum conveniebat, omnia que ejus
fuerant viri fiebant dotis nomine. Quintus locus est lib. 1. de
Oratore cap. 56. Nam neque illud est mirandum, qui, quibus
verbis coemptio fiat, nesciat, eundem ejus mulieris, que coemptionem
fecerit, causam posse defendere. Sequitur PLVTARCH VS.
Quare, inquit, quest. Centur. Roman. f. m. 620. cum introducunt
sponsam, dicere cogunt eam: Ubi tu Cajus, ibi Caja? Utrum quas
certa lege statim ingrediatur ad omnium rerum consortium, atque
ad una dominandum, significaturque; ubi tu dominus & paterfa-
miliæ, ego quoque domina & materfamiliæ? Nominibus hisce alias
utuntur promiscuis; sicut usurpant J Cti Cajum Sejum & Lucium
Titium, Philosophi Dionem & Theonem a majoribus usucapiunt.
An Caja Cæcilia causa, honeste & probe femine, que matrimonio
juncta uni ex Tarquini filiis fuit. Cui in M. Anci æde statua ærea
fuit posita. Posita fuerant olim etiam sandalia & fusi, hæc indu-
stræ ejus, illa, quod domi se ea continuit nota. Idem fere dicit
Plinius Nat. Hist. l. 8. cap. 48. Lanam cum colo & fuso Tanaquilis,
que eadem Caja Cæcilia vocata est, in templo M. Anci durasse, prodente
se. Auctor est M. Varro; factamque ab ea stolam regiam undulatam
in æde fortune, qua Servius Tullius fuerat usus. Inde factum, ut
nubentes virgines comitaretur colus compta, & fusus cum stamine.
Pergo ad DIONYSIVM HALICARNASSEVM. Hic lib. 2. Dionysii Ha-
licarnasæi.
antiq. Rom. cap. 26. ex versione Sylburgii. Mulierem nuptam,
que juxta sacras leges in manum viri convenisset (Romulus vo-
lebat) participem esse omnium bonorum & sacrorum. No-
mina.

minabant autem prisca Romani sacras nuptias vocabulo suo, confarreationem a communione farris. Romani quamvis hostiam igne adolendam respergunt farris. Quoniam igitur uxores in sacrosissimi, & primi cibi communionem, multasque fortunas ad maritos veniebant, conjunctio ista nomen a farris communione accepit, adeoque necessario indissolubilis familiaritatis nexu eas copulavit, ut conubium nulla res dissolveret. Ita lex hęc mulieres nuptas, quippe quę non haberent aliud, quo se converterent, refugium, cogebat, solius mariti se attemperare moribus, viros item sic habere uxorem, ut rem necessariam, nulloque divellendam modo. Uxor enim pudica & marito in omnibus obsequens aequę ac ille domus erit domina, & in ejus defuncti bona succedebat hæres, sicut filia in parentis; ex asse quidem, si is sine liberis ac incestu decederet: quodsi prolem haberet, ex aquo cum liberis. Maxime etiam notabilis est locus TACITI lib. 4. Annal. cap. 16. Sub idem tempus de flamine Diali in locum defuncti legendo simul roganda nova lege disseruit Cæsar. Nam patricios confarreatis parentibus genitos ires simul nominari, ex quibus unus legeretur, vetusto more, neque adesse, ut olim, eam copiam, omiſsa confarreati consuetudine, aut inter paucos retentis, pluresque ejus rei causas adferebat, potissimum penes incuriam virorum faminarumque. Accedere ipsius ceremonie difficultates, quę consulto vitarentur, & quando exiret e jure patrio, qui id Flaminium apiseretur, quęque in manum flaminis conveniret, ita medendum Senatui decreto aut lege, sicut Augustus quadam ex horrida illa antiquitate ad presentem usum flexisset. Igitur tractatis religionibus placitum, instituto Flaminum nihil demutari. Sed lata lex, qua flaminica Diali sacrorum causa in potestate viri, cetera promiscuo faminarum jure ageret. Iste autem qui sequitur locus GELLII, Noct. Attic. lib. 3, cap. 2. est omnium obscurissimus & verum pomum Eridos. Q. Mucium, ait, JCum dicere solitum legi, non esse usurpatam mulierem, quę cum Kalendis Januariis apud virum causa matrimonii esse cepisset, & ante diem quartum Kalendas Januarias sequentis usurpatum esset. Non enim posse impleri trinodium

Taciti.

Gellii.

noctium, quod abesse a viro usurpandi causa ex XII. Tabulis debet, quoniam tertia noctis posteriores sex horæ alterius anni essent, qui inciperet ex Kalendis. A Gellio ista mutuatus Macrobius l. 1. Saturn. c. 3. totidem verbis retulit, nisi quod loco: usurpatum esset, scripserit, usurpata esset. Spectat etiam huc alius locus Gellii ex l. 10. c. 15. Flamen uxorem si amisit, flaminio decedit. Matrimonium flaminis nisi morte dirimi non est jus. Sequantur fragmenta GAJI & ULPIANI. Gaji fragmentum, conservatum ab Autore collat. leg. Mo. Gaji, sac. tit. 16. breve est. Uxor quoque, qua in manu ejus (mariti,) est, sua heres est, quia filia loco est; Item nurus, qua in filii manu est. Ex Ulpiani fragmento tria loca huc pertinent. (1) Ex tit. 9. Farre convenitur in manum certis verbis & testibus 10 presentibus & solenni sacrificio facto, in quo panis quoque farreus adhibetur. (2) Ex tit. 11. §. 13. Minima capitis deminutio est, per quam & civitate & libertate salva status duntaxat hominis mutatur, quod fit adoptione ET IN MANU CONVENTIONE. (3) ex tit. 22. §. 14. Sui heredes sunt liberi, item uxor, qua in manu est, & nurus, qua in manu est filii, quem in potestate habemus. Solet & ARNOBII locus tantum non ab omnibus allegari ex libro 4. adversus gentes ubi de Diis Gentilium ironice. Uxores enim ii habent atque in conjugalia fœdera veniunt conditionibus ante quaestris? VSV FARRE & COEMTIONE, gemialis lectuli sacramenta conducunt? Sed & ex SERVIO vetusto Virgilii commentatore varia in hac quaestione adduci solent. Primarius locus est in lib. 1. Georg. ad versic. Teque sibi generum &c. Quod, ait, EMAT, & antiquum nuptiarum pertinet ritum, quo se maritus & uxor invicem emebant, sicut habemus in jure. Tribus enim modis apud Veteres nuptia fiebant, VSV, si v. g. mulier anno uno cum viro, licet sine legibus fuisset. FARRE, si per Pontificem Maximum & Dialem Flaminem per fruges & molam farsam conjungebatur, unde CONFARREATIO appellabatur, ex quibus nuptiis Patrimi & Matrini nascebantur. COEMTIONE vero atque in manum conventionione, cum illa in filia locum, maritus

ritus in patris veniebat, ut si quis prior fuisset defunctus, locum
 hereditatis justum alii faceret. Reliquos ad illustrationem
 præcedentis facientes collegit Pitheus loco supra lit. b.
 citato. Sic igitur in illud lib. 4. *Eneid.* *Liceat Phrygio*
servire marito. Sane hic inquit, coemptionis speciem tangit.
 Coemptio enim est ubi libra atque es adhibetur & mulier atque
 vir inter se quasi emtionem faciunt, quod ante jam in 1. *Georg.*
Teque sibi generum Icthis emat; quoniam coemptione facta mu-
 lier in potestatem viri cedit, atque ita sustinet condicionem libere
 servitutis (sic in opt. ex. legendum arbitror) ait enim, *liceat*
Phrygio servire marito & in Georg. Tibi serviat ultima *Thyle.*
 Quoque omnis iste mos coemptionis & citra nominis nuncupatio-
 nem dotis data taxatione expediretur, qua in res manum con-
 ventio dicitur, subjunxit, dotalesque tuos Tyrios permittere dex-
 tra. Quid est enim aliud dextra quam in manum convenire?
 qua conventio eo ritu perficitur ut aqua & igni adhibitis duobus
 maximis elementis natura conjuncta habeatur: qua res ad farrea-
 tas nuptias pertinet, quibus Flaminem & Flamincam jure Ponti-
 ficio in matrimonium necesse est convenire. Et paulo post.
 Mos apud veteres fuit flamini ac Flaminia ut per farreationem
 in nuptias convenirent, sellas duas jugatas ovili pelle superinje-
 cta poni ejus ovis qua hostia fuisset, & ubi nubentes velatis capi-
 tibus in confarreatione flamen ac flaminica residerent, ait igitur
 locavi: locata enim uxor dicitur quod simul cum ea sedeat dum
 confarreatur. Confarreationes autem tonitru dirimit. Ex duo-
 bus Grammaticis **SEXTO POMPEJO FESTO** &
NONIO MARCELLO sequentia huc pertinent. Ex
 Festo lit. D. Diffarreatio genus fuit sacrificii, quo inter virum &
 mulierem fiebat dissolutio, inde dicta, quia fiebat, farreo libo
 adhibito. Et lit. F. Flaminica (seu uxoris flaminis) non licuit
 Nonii; facere divortium. Nonius autem Marcellus aliquod solen-
 nitatum in coemptione fragmentum recitat de propriet. ser-
 mon. cap. 12. de doctorum indagine §. 50. edit. Dion. Gotho-
 fredii. Veteri lege Romana asses tres ad maritum venientes so-
 lebant ferre, atque unum, quem in manu tenerent, tanquam
 EMEN.

Festi,

Nonii;

EMENDI causa marito dare, alium, quem in pede haberent, in foco Larium familiarium ponere, tertium in sacciperione cum condidissent compito vicinali solere resonare. Utinam vero Varronis libri de vita populi Romani, ad quos ibi provocat Nonius, atque eum hos ritus ibi diligenter percurrisse tradit, in manibus nostris essent. Nam quid hoc ultimum est: tertium compito vicinali solere resonare. Video quidem: Anton. Hotmannum de V. R. N. cap. 21. ita legisse: tertium in sacciperio cum condidisset, resignare solebat, additque quasi a Nonio scriptum, & ita dicebatur matrimonium per es & librum contractum. Sed uti illa verba & lectio precedens in Nonio non extat, ita illa emendatio Hotmanni est æque obscura. Nec clarior explicatio Dionys. Gothofredi p. 109. Resonare, id est soluta zona premere. Lipsius legit donare. Claudat agmen BOETHIVS in com. Boethii, mentario ad locum primum ex Cicerone supra adductum, TRIBVS MODIS, inquit, uxor habebatur, VSV, CONFARREATIONE, COEMTIONE. Sed confarreatio solis Pontificibus conveniebat. Quæ autem in manum per coemtionem veniant, hæc matresfamilias vocabantur. Quæ vero usu vel farreatione, minime. Coemtio vero certis solemnitatibus peragebatur, & sese in coemendo invicem interrogabant: vir ita, an mulier sibi matresfamilias esse vellet, illa respondebat velle. Item mulier interrogabat, an vir sibi paterfamilias esse vellet: ille respondebat velle. Itaque mulier viri conveniebat in manum, & vocabantur hæc nuptiæ per coemtionem, & erat mulier matresfamilias viro loco filia. Quam solemnitatem in suis institutis Ulpianus exponit. Atque hæc sunt præcipue loci ex Autoribus primorum seculorum excerpti, quos si perlegeris, deprehendes hinc inde obscuritatem non minimam, (ut jam ad primum locum Ciceronis & ad locum Nonii Marcelli ipecciminis loco in antecessum notavimus,) partim contradictionem non unam.

§. IV.

Tum notabimus breviter quæstiones præcipuas, (II) recensendo & ordi-

B

nando que
siones præ-
cipuas ubi
dissentiant
noviores.

puas, in quarum expositione scriptores noviorum seculorum dissentire solent, addemus etiam, sed saltem per indicem dissentiendi momenta præcipua, aut saltem occasiones. Dissentiunt autem in genere circa numerum diveriorum illorum modorum. Tum circa confarreationis, coemtionis, & usus originem, formam, effectus, durationem, & contraria. k)

(1) Utrum tres
modi an pau-
ciores?

k) De numero eorum modorum queritur: *Utrum sint tres modi: usus, confarreatio & coemtio, an pauciores.* Tres modos distincte recensent Arnobius, Servius, Boëthius, quorum doctrinam sequuntur communiter, imprimis Brissonius & Antonius Hotmanus, nisi quod Brissonius p. u. seq. (edit. Amstelodam. 1662. cui Fratrum Hotmanorum opuscula affinia juncta sunt,) dubium moveat ex loco primo Ciceronis *lit. i.* descripto, quasi hic duas saltem uxorum species referat. Adde, quod Cicero, in loco secundo, tertio & quarto tantum usus & coemtionis mentionem faciat, non confarreationis, & quamvis multi ea, quæ Cicero initio loci secundi *de mutatis sacris per coemtionem dicit*, intelligant de mutata *confarreatione* in coemtionem, alii tamen Ciceronem aliter plane exponunt, ut infra suo loco trademus. Vid. interim Ant. Hotm. *cap. 25.* Sunt etiam, qui coemtionem & confarreationem pro uno ritu habent, a formula verborum, coemtionis, ab adhibito farre, confarreationis nomine insignito. Huberus *Digesti, Part. II. Lib. 1. cap. 17. §. 6. p. 528.* Nicolaus Mercerus in notis *ad Alex. ab Alexandro dier. gen. l. 2. c. 5. p. 267.* peculiari plane opinione utitur, scilicet: florente libertate apud Romanos non fuisse illos tres modos uxoris habendæ, sed coemtionem ac confarreationem unum prorsus modum constituisse; licet oppressa libertate distinctæ fuerint eo solo nomine, quod in coemtionem difficiiores multæ ceremoniæ negligerentur, & consulto præter-

(2) Utrum
confarreatio
& coemtio
differant.

præmitterentur, quæ in confarreatione ob religionem servabantur, etsi tam arcta per coemptionem, quam per confarreationem conjunctio fieret: Nimirum priscis Romanis solum confarreationem cognitam fuisse, teste Dionysio, postquam autem incubuerit divortiorum consuetudo, Romanorum singulos piguisse, & forte etiam pugnasse, toties nuptialem illam confarreationem repetere, quoties uxor ducenda esset, itaque nuptiarum ceremonias difficilliores consulto vitatas, retentas faciliores; priscam vero nubendi rationem *confarreationem* proprio nomine, novam illam, *coemptionem* distinctionis gratia cognominatam esse, idque post oppressam libertatem, cum coemptionis apud Autores priscos nulla fiat mentio, ejus saltem quæ distinctum uxoris habendæ modum constituat. His accedere, quod in coemptione plures ceremoniæ servatæ sint, quæ proprie confarreationis ab aliis dicantur, idque variis exemplis probare intendit. In specie de confarreatione quaeritur: *An nuptia confarreatæ a Romulo institutæ, an a Numa Pompilio.* Romulo vindicantur a Dionysio Halicarnassæus loco *lit. i.* descripto. Contra Rævardus *ad L. XII. Tab. s. 21. p. 95.* certissimum esse ait, hanc confarreationem a Romulo institutam non esse quia teste Plinio *lib. 18. cap. 2.* Numa demum Deos frugum colere, molaque salsa supplicare, & far torrere primus instituit. Utrum tamen Numa etiam confarreationem nostram instituerit, definire non vult, sed sufficere ait, quod constat, eam antiquiorem esse coemptione.

An con- (4) *An ex*
farreatio pertineret soluta ad nuptias Pontificum & Flaminum, proprie Flamini-
an vero etiam reliquo populo in usu fuerit? Pius statuere vi-
 detur Boethius d. I. verbis: *Confarreatio solis Pontificibus* nibus, an & a-
conveniebat. Ita eum (& recte) intellexit Brissonius p. 12. lliis de populo
 unde non recte mentem Boethii exprimit Rævardus d. c. communis?
21. ad Leg. XII. Tab. pag. 95. hoc est, ait, *ut ego interpretor, per*
solos Pontifices peragebatur, etsi hæc explicatio placeat etiam
 Seldeno de Uxor. Hebr. *lib. 2. c. 21. p. 158.* Nam anteceden-
 tia

dentia & consequentia ostendunt, Boethium alia omnia sensisse. Quid quod Dalecampius in notis ad Plinii *lib. 18. c. 3.* discrete ait, Dionysium Halicarnasenseum ideo illas nuptias per confarreationem sacras appellare, quod illis tantum Flamines uterentur. Hinc & Alex. ab Alexandro *lib. 2. diar. gen. c. 5. p. m. 269.* *Quae quidem confarreatio solis pontificibus dabatur.* Accedit, quod in posterioribus Servii locis *lit. 1.* saltem mentio fiat confarreationis, in nuptiis Flaminis & Flaminicae adhibita, & quod discrete dicatur, quod Flamine necessum fuerit per confarreatas nuptias in matrimonium convenire. Contra confarreationem etiam apud alios in usu fuisse statuunt Ravardus *d. l.* Tiraquellus ad Alex. ab Alex. *d. l. p. m. 268.* potissimum propter locum Taciti *lit. 1.* Solet etiam quari. An

(5) An per confarreationem uxor in manum mariti transferretur & materfamilias facta?

confarreatione uxor in manum mariti transferretur, ita ut materfamilias appellata fuerit. Negat Boethius, forte respiciens ad locum tertium Ciceronis (*lit. 2.*) aut ad Servium, qui ad *libr. 11. Aeneid.* notat: *Alii matronas virgines nobiles dicunt, matresfamilias vero illas, quae in matrimonium per coemptionem convenirent. Nam per quamdam juris solemnitatem in familiam migrant mariti.* Contra communiter quaestionem affirmant, haud dubie ob locum Ulpiani *lit. 1.* quamvis etiam in expositione vocis matrisfamilias sit magnus dissensus. Nam jam suo tempore fuisse Jctum, memorat Gellius *Lib. 18. cap. 6.* qui putaverit, quod matrona non sit appellata, nisi quae semel peperit, neque materfamilias, nisi quae sapius. Quem uti ridet Gellius ita & corrigit, quod scilicet matrona dicatur proprie, quae in matrimonium cum viro convenisset, etiamsi liberi nondum nati forent, materfamilias ea sola, quae in mariti manu mancipioque esset &c. quoniam non in matrimonium tantum, sed in familiam quoque mariti & in sui heredis locum venisset. Sed nec Gellii tamen diffidentia omnibus Jctis aliis placuit. vid. *l. 46. §. 1. de V. S.* ibique Wilsenb. *disp. 15. th. 16. seq.* Schardium in *lexico* voce

(6) An exierit Materfamilias. Dissentiunt etiam in quaestione: An uxor per

per confarreationem exierit ex potestate patris & transferit in ex patris potestatem mariti? Affirmat Ant. Hotomanus cap. 20. p. 297. testare?

provocans ad locum Taciti, & pro hac sententia videtur etiam militare locus Ulpiani secundus. (lit. i.) Contra idem Taciti locus multa argumenta etiam pro contraria sententia suppeditare videtur. Et jam Vertranius in notis ad illum Taciti locum statuit, uxores etiam in confarreatione & coemptione mansisse in potestate patris, si non fuerint debito modo emancipatae. Obscure procedunt porro Autores in solvenda quaestione. *Quid sint patris & matris?* quorum in descriptione confarreationis mentionem fecit Servius. (lit. i.) Servius videtur denotare pueros ex talibus nuptiis genitos. Contra communiter Lexicographi Faber, Schardius &c. Patrimos & Matrimos explicant, quorum pater vel mater adhuc superstites sunt, & imo Colerus pro hac significatione in notis ad Alex. ab Alex. dier. gen. lib. 2. cap. 5. p. m. 278. plane Festum citat.

Denique quaeritur: *Quando, & quibus ex causis confarreatio desierit?* (8) Quando & cur confarreatio desierit?

Alii jam tempore Ciceronis eam desisse statuant, propter inventam ejus loco a Jctis coemptionem, ut Ravardus p. 96. Alii contra, qui Ciceronis illum locum non de confarreatione agere arbitrantur, ut A. Hotmannus d. 1. 25. necessario alias causas exoletae confarreationis ex Tacito quaerunt. De coemptione quaerunt, qui locum illum de confarreatione, & coemptionem ibi memoratam de nuptiis per coemptionem intelligunt. *Quinam fuerint senes ad coemptiones faciendas, quorum ibi mentionem facit Cicero?* Ravardus p. 96. hos senes non solum in nuptiis, sed & in aliis emtionibus, (forte solennitatis gratia & ad directionem negotii) putat fuisse adhibitos, atque in testimonium adducit, quod Curius ad Ciceronem lib. 7. Familiar. epist. 29. scribit. *Ergo fructus est tuus, mancipium illius. Quod quidem si inter senes coemptionales venale proscripserit, egerit non multum.* Alii contra senes coemptionales in loco Ciceronis putant denotare villa man-

- mancipia, ut Hotm. d. c. 25. Taubmann. ad Plauti *Bacchides Act. 4. scen. 9. vers. 52.* Incertum etiam est, *Quomodo coemptio peracta fuerit?* id est quibus verbis solennibus & ritibus. Jam suo tempore hunc ritum non omnibus fuisse cognitum videtur indicare Cicero in loco quinto. Formulam a Boëthio traditam supra exhibuimus, cum qua videntur convenire, quæ de coemptione ibidem ex Servio excerptimus. Contra locus Nonii videtur innuere, intervenisse & pretii vel quasi donationem, imo quod hæc coemptio non fuerit mutua, sed solum ex parte sponsæ peracta. Unde rursus novum orietur dissidium: *Utrum in coemptione & confarreatione maritus & Uxor pariter mutuum jus successionis acceperint, an vero solum uxor.* Pro prioris sententia faciunt loca Boethii, Servii, Ciceronis locus tertius. Pro posteriore locus Dionysii Halicarnassei, Nonii, Caji, Ulpiani. (*n. 3. lit. 1.*) Fuit & quaesitum *an Uxor per coemptionem exiret e patria potestate?* Qui enim statuerunt, quod nec per confarreationem uxor a potestate patris liberaretur, multo minus eam liberationem coemptionis effectum esse voluerunt. Contra qui dicunt, per confarreationem uxorem ex patris potestate transire in potestatem mariti, circa coemptionem tamen hæsitant, & nesciunt, quomodo controversiam hanc definire debeant, ut facile patebit ei qui legerit Anton. Hotmani *cap. 24.* Miror autem, quod nihil plane traditum reperiam *de occasione & causis, qua ratione hic modus interierit, & quando id factum fuerit?* Nisi forte ea fuerit hujus omissionis ratio, quod in locis antiquorum Autorum ea de re nihil traditum deprehenderint scriptores ultimorum seculorum. De usu denique plures occurrunt difficultates. Et Brissonius *p. 31.* jam suo tempore conquestus est, quod de uxorum usu quaerendarum forma nihil a quocquam veterum autorum literis proditum repererit. Unde quaesitum fuit. *An in Ciceronis primo loco per eas, quæ Uxorum loco habeantur, intelligendæ sint uxores usu quaesitæ, an concubinae?*
- (10) *Quomodo coemptio peracta,*
- (11) *An per coempt. & confarreat. jus succedendi mutuum acquisitum?*
- (12) *An uxor per coemptionem ex patr. potest. exiret?*
- (13) *Quando & cur coemptio interierit?*
- (14) *An Cicero per eas quæ uxorum loco.*

concubinae. Priorem sententiam defendit Brissonius p. 11. *habentur, in-*
 & 33. Imo Ant. Hotmanus c. 21. *ab initio*, ut eo minus du- *telligat ux-*
 bium restet locum illum Ciceronis sic refert. *Uxoribus dua-*
sunt forma, una matrumfamilias, altera earum, quae tantum *res usu quae-*
usu uxores habentur. Posteriolem Sententiam defendit *tas?*
 Simon Leevvius in notis ad *Fragmenta XII. Tab. Tab. 6. leg. 2.*
 p. 279. Similis est quaestio. *An qua usu fuit uxor materfa-* (15) *An, quae*
militas fuerit? Negat enim Boethius, haud dubie etiam ad *usu uxor, &*
 illum Ciceronis locum respiciens. *Contra affirmant eam* *materfamilias?*
 plurimi. Magis dubium fuit, *Quam potestatem acceperit* (16) *Quae jura*
maritus in talem uxorem, & quae jura fuerint ejusmodi uxoris? *uxorum usu*
 Quorsum pertinent quae differit Brissonius d. p. 31. & Ant. *quasitarum?*
 Hotmanus capite 22. 23. 24. 27. ubi miras Autorum varia-
 tiones & conjecturas conjecturis contradicentes deprehen-
 des. De Forma etiam; *Quo scilicet modo uxor usu facta fue-* (17) *Quis cha-*
rit diffidentur. Ravardus d. c. 21. p. 94. 95. & 97. statuit: *racler uxoris*
 Usu olim uxorem per raptum acquiri solitam, ac extra *usu quasita?*
 dubium hoc ponit, itemque quod haec antiquissima legiti-
 mi connubii fuerit ratio, a confarreatione & coemptione di-
 stincta, quia videlicet raptus ille simulatus nec confarrea-
 tioni nec coemptioni conveniat. Reliqui tamen qui de raptu
 sponsaram narrant, sic tradunt, ut nulla appareat ratio,
 cur hic ritus non etiam potuerit in nuptiis per confarrea-
 tionem & coemptionem habere locum. Conf. Brisson. p. 33.
 seq. Ant. Hotmanum c. 19. Imo plerique Uxores usu vi-
 dentur eas vocare, quae absque solennitatibus ductae sint. (18) *An & quid*
 Similis est quaestio. *An de uxorbibus usu intelligenda sit illa* *in LL. XII.*
lex XII. Tab. cujus mentionem facit Gellius (in loco lit. i. descri- *Tab. de ux-*
pto) & quisnam sit ejus legis sensus? Franciscus Balduinus ad *ribus usu qua-*
 Leg. XII. Tab. c. 16. f. m. 62. eum locum inexplicabilem *sitis actum?*
 iudicat. *Quid ea (lege) inquit, sibi velit (Gellius) ne* *Franc. Baldui-*
conjectura quidem consequi possumus: tantum abest, ut integram *ni querela de*
hanc legem proferre liceat. Mosellanus fatetur, hujus legis ne vesti- *obscuritate lo-*
gium quidem ullum superesse in 7 Ctorum libris, sed conjicit ta- *ci Gelliani.*
men, morem fuisse ex XII. Tab. ut, qui uxorem duceret, trino-
am

Etiam ab ea omni contractu ablineret, idque emenso anno, & recurrente nuptiarum die anniversario renovatum, amissa a se uxore per trinoctium, quod quidem usurpari dictum sit, tanquam hoc facto usum uxoris in sequentem annum comparet, ita ut eo anno repudiare non velit. Non existimo hanc Mosellani conjecturam cuiquam facile probari posse. Probabilior est Connani. Quoniam Lege XII. Tabb. annus esset rerum mobilium usus, eadem lege cautum fuisse, ne uxores veluti usucaperentur, ea posse quotannis tribus noctibus abesse a viro, ut usucapionem interrumperent, atque usurparent. Sunt qui plane contrario modo & usurpandi verbum & hanc legem accipiunt, ut loqui intelligatur de marito, qui uxorem usurpat, hoc est plane suam facit, & sibi addicit, cum aliqui pater qui filiam marito daret, eam in potestate retineret, solumque ejus usum marito daret. Sed in hifce tam obscuris vestigiis antiquitatis obsoleta, quam quisque volet, conjecturam sequatur. Contra Brissonius p. 31. Tentari quidem certe non incolorare posset; nec vero quid obftet, præter juris rationem, qua Flacci partes tueri Cicero nisus est, video, usu partas ac quasitas uxores eas fuisse, qua matrimonii causa in domum absque coemptionis solemnibus deducta toto vertente anno cum viro adfissent: que post id temporis ex XII. Tabb. in manum mancipioque viri fuerint, quasi usu, id est possessione viro mancipata. Usum enim pro possessione veteres dicebant. Et ita XII. Tabb. scriptum erat: Annuus usus esto. Unde & Usucapionis nomen &c. Proinde quemadmodum res mobiles vel se moventes anno possessa possessoris, ex jure Quiritium, fiebant: ita mulierem, que cum viro una matrimonii causa anno integro mota esset, ei uxorem cum re & effectu partam conciliatamque fuisse suspicari possumus. Probabile hoc facit, quod annui hujus usus interrumpendi interpellandique gratia trinoctio perfectio a viro uxorem abnoctare lex XII. Tabb. jubebat. Hoc enim de usurpatione uxorum, id est, usus earum interruptione, ex Q. Murtio Scaevola Gellius, & ab eo mutuatus Macrobius, prodiderunt. Cujus usurpationis que fuisset utilitas non video, nisi in manum & mancipium viri per annuam possessionem mulier transitura fuisset.

Brissonii tentata expositio de uxore usu qualita,

Quorsum enim quæso, de usurpatione anni uxorum usus lege cautum fuisset, si non ejusmodi usu aliquid viro, præter nudum matrimonii nomen accessisset? Nam ad uxoris inane consortium (id est conventionis in manum viribus destitutum) consequendum, annum expectari nihil attinebat, quod mero consensu, mutuaque voluntate protinus conjuges nanciscabantur. Necessè est igitur, amplius aliquid annuo usu maritum natum ac consecutum fuisse. Quæ res existimandi copiam præbet, ut quemadmodum servus venditus & traditus, neque tamen emtori manipatus, nec in jure cessus nec ab ipso annum possessus, in bonis tantum ejus erant; non autem, quoad horum quid intervenisset, ex jure Quiritium ejus fiebat: sic quæ nec sarre nec coemptione in manum convenisset, sed in domum duntaxat pro uxore deducta esset mulier, uxor quidem habebatur: ceterum non ante in manum viri convenisse censebatur, quam apud eum annum, nulla trinoctii absentia interposita, implevisset. Transacta vero annua die, tum usu viro quesita uxor judicabatur, pro eoque erat, ac si in manum solennibus verbis convenisset, utpote usu ac possessione, quod solennitati defuerat, supplente. Conf. Ant. Hotmanum c. 22. & Consensus Rævardum p. 99. Imo jam Servius (in loco i. lit. i.) idem aliorum sensisse videtur. Atque secundum hanc sententiam Jacob. Gothofredus verba Legis XII, Tab. circa hoc caput sic concepit: *Mulieris, quæ annum matrimonii ergo apud virum mansit, nisi trinoctium ab eo usurpandi ergo abesset, usus esto.*

§. V.

Deinde eam normam sequemur in electio- (III) *Distin-*
guendo loca
 eas eligamus, quæ locis Ciceronis, Dionysii, Taciti, Ciceronis,
 &c. nullam vim inferant. 1) Non attentis adeo Taciti &c. &
 opinionibus m) Arnobii, n) Servii, o) Boethii, p) locis Arnobii,
 quatenus diversum quid a mente priorum asseruit Servii, Boethii.
 se probari potest.

C

1) Nam

Rationes the-
seos.

l) Nam illi auctores haud dubie optime intellexerunt naturam rituum Romanorum & modorum nuptialium tum temporis usitatorum. Eadem regula etiam utemur in ipsis eorum locis dubiis interpretandis, ut unus alteri non contradicat.

m) Nam Arnobius, Servius, Boëthius illis temporibus vixerunt, quibus confarreatio & coemptio erant vel rarissima, vel plane interierant.

Arnobii ætas,
& varia lectio
in ejus loco.

n) Arnobius enim dicitur floruisse tempore Diocletiani. Adde, quod circa lectionem loci supra *lit. i.* adducti varient exemplaria, & loco verborum: *Usu, farre, coemptione*, quædam exemplaria legant, *Usu farreo, coemptione*, ut patet ex Theodori Canteri *notis ad Arnobium p. 17.* & G. Steuechi *Electis in Arnob. p. 103.*

Servii ætas &
autoritas,

o) Servium Honoratum Virgilii commentatorem alii seculo secundo, alii quinto floruisse statuunt. Unde & Servius in doctrina de nuptiis non raro emendatur a Briffonio & utroque Hotmano. Vide hos auctores conjunctim editos *p. 48. 266. 301. 347. 349.*

De Boethio
confensus
Briffonii.

p) De Boethio Briffonius *p. 17.* *Boethio in ipsis lapsa jam latinitatis ruinis, & ut ita dicam, parietinis, nato, ut & aliis ejusdem ævi ac seculi scriptoribus, tantum tribuo, quantum eum ex veterum libris, quibus nos injuria temporum orbati sumus, hausisse video. Nec enim sum nescius, eum in illis suis Topicorum commentariis in crassis & supinos errores esse prolapsam. Quod ipsum duobus illustribus exemplis, ad nos tamen non pertinentibus, illustrat Briffonius.*

§. VI.

Sententia
nostra de
confarrea-
tionis origi-
ne forma, ef-
fectu, contra-
riis, duratio-
ne:

Confarreatio, sive a Romulo, sive a Numa instituta fuerit, q) fuit sane modus in nuptiis Romanorum antiquissimus, civibus aliis Romanis permixtus, non proprius Pontificibus aut Flaminiibus, quo certis verbis & testibus decem præsentibus, & solenni sacrificio facto, in quo panis quoque farreus

farreus adhibebatur, uxor conveniebat in manum mariti, *s)* unde patrimi & matrimi nascebantur, *t)* Et si vero per confarreationem uxor non liberaretur ex patria potestate, *u)* excepta olim Flaminica, *x)* fiebat tamen materfamilias & in manum viri conveniebat, *y)* eique ut filia succedebat, *z)* unde & a JCrus hoc intuitu inter suos hæredes relata est, *aa)* Contra maritus omnia, quæ ejus fuerant, bona dotis nomine accipiebat, *bb)* quod tamen de ea saltem accipio, quæ in potestate patris non esset, aut mansisset, *cc)* Nuptiæ autem hoc modo contractæ dissolvebantur diffarreatione. *dd)* Sed hic modus mediante confarreatione ducendi uxorem paulatim desit. Non quasi JCrus invenerint faciliores solennitates mediante sola coemptione, *ee)* Sed quod certum sit, jam Tiberii tempore rariora fuisse matrimonia mediante confarreatione contracta, *ff)* cuius desuetudinis rationes non adeo difficile erit indagare. *gg)*

q) Pro Romulo militat locus Dionysii *lit. i.* Pro Numa locus Rævardi *lit. k.* qui nititur autoritate Plinii. Quæ enim *th. preced.* monuimus de non inferenda vi locis Dionysii, ut ex subjuncta nota *lit. l.* apparet, de iis quæstionibus intelligenda sunt, quæ pertinent ad naturam confarreationis, non ad originem. Unde, quamvis in hac quæstione sententia Rævardi videatur esse præferenda sententiæ Dionysii, nobis tamen sufficit, confarreationem fuisse modum antiquissimum, qui sub ipsis Regibus in usu erat.

r) Probatur sententia nostra ex Dionysio & Tacito (*supra lit. i.*) Nam tantum abest, ut Dionysius nuptias per confarreationem ideo sacras appellaverit, quia illis etiam aliis civibus Romanis permittis, non Flamini tantum bus proprius.

tantum Flamines uterentur, ut potius integer contextus ostendat, eum de nuptiis confarreatis loqui, tanquam quæ omnibus essent communes, ut jam observavit etiam *Briffonius p. 12.* Quod autem Taciti locum attingit, *Tiraquellus* fatetur *in notis ad Alex. ab Alex. p. m. 268.* hunc ipsum locum Taciti in causa esse, cur a communi sententia, quam & ipse antea secutus erat, recesserit. Unde non curamus autoritates *Boëthii*, *Dalecampii*, *Alex. ab Alexandro lit. k. n. 4.* citatorum, imprimis cum appareat, *Dalecampium* *Dionysio* alienam plane mentem affinxisse. Quod vero ad objectionem ex duobus locis *Servii (d. lit. k.)* prolatam attingit, *Servius* illud tantum notatu dignum monet, *Flaminem & Flaminicam* non potuisse, nisi per ritum confarreationis nuptias celebrare, cum reliqui cives ad illum ritum necessario non adigerentur.

s) *Dionysius*, *Ulpianus*, *Servius* (*supra lit. i.*)

Patrim & matrim qui ex confarreatis parentibus geniti erant.

t) *Servius d. lit. i.* id est, ut *Tacitus ibidem* loquitur, *confarreatis parentibus geniti.* Conf. *Pithœum* ad auctorem *collat. leg. Mosaic. tit. 16. p. m. 680.* Erat ergo hoc singulare privilegium ejusmodi liberorum ex talibus nuptiis genitorum, ut liberis reliquis in ceremoniis sacris præferrentur ac præ iis adhiberentur. Huc pertinet locus *Livii* aut ex *Cicerone*, apud *Fabrum* in *Lexico*: *Decem ingenui, decem virgines, patrimis matrimisque omnes, ad id sacrificium adhibiti.* Et apud *Tacitum Hist. 4. cap. 53.* *Dein Virgines vestales cum pueris puellisque patrimis matrimisque aqua, rivis & fontibus annibusque hausta, perluere.* Ubi miror, quod etiam in editione notas variorum continente de patrimis & matrimis ne verbum quidem sit annotatum. *Sextus Pompejus Festus* sub voce *Flaminis & Patrimis* refert, puerum patrimum & matrimum *Flamini Diali* apud Romanos ad sacrificia præministrasse, item a duobus pueris patrimis & matrimis, tertio facem præferente, sponfam in medio ad maritum deductam fuisse, nimirum in solen-

solennitatibus nuptiarum cum confarreatione celebratarum. Ut adeo hoc privilegium allicere debuerit Romanos, ut nuptias cum solennitatibus inirent. Plinius lib. 18. c. 3. *In Sacris nihil religiosus confarreationis vinculo erat, novaque nupta farreum præferbant.* Unde miror, quod Lexicographi alium significatum imposuerint vocibus *Parrini & matrim* ut *lit. k.*) memoravimus, & frustra ad Festum provocat Colerus ibidem citatus, quia in Festo de illo significato nihil. Neque satisfaciunt, quæ pro defendenda vel excusanda Lexicographorum sententia adducit Pithecius *d. l.* cum & ipse falso præsupponat, eam explicationem niti auctoritate Festi.

u) Tacitus loco *lit. i.* descripto: quia ibi saltem Flaminicæ mentionem facit ex patria potestate exemptæ. Adde, quod idem memorer, postea Scto statutum fuisse in posterum, eam quæ Flamini nuberet, tantum sacrorum causa in potestate viri manere debere, in reliquis debere manere in potestate patris, ut reliquæ uxores, (id est quæ usu vel confarreatione a non Flaminibus ductæ essent.) Et absurdum videretur statuere, per istam legem diminutum saltem fuisse jus, ex confarreatione Dialibus Flaminibus quæsitum, reliquo populo vero confarreationis ritu utenti, jus integrum mansisse. Unde patet, Ant. Hotmanum *lit. k. n. 6.* citatum in probanda assertionem contraria frustra provocare ad eundem Taciti locum. Interim tamen adhuc tribus dubiis respondendum est. Primo enim Dionysius memorat *inter alia*, uxores confarreatas, coactas fuisse, ut se solius mariti adtemperarent moribus, quippe quæ non haberent aliud, quo se converterent. Sed respondeo, cum Dionysius hoc loco non faciat patris mentionem, de illis uxoribus intelligi potest, quæ patre orbata in manum viri convenerant. Secundo, dum Ulpianus (*lit. i.*) dicit: *Farre conveniri in manum*, inde argumentari licet, Quæ venit in manum mariti, venit in ejus potestatem, inconveniens autem est, ut quis sit in potestate duorum Ant. Hotman. *c. 24. in fine p. 310.* Verum valet illa regula saltem

Communis Lexicographorum error.

Per confarreationem uxores non fuisse liberatas a patria potestate.

Respondentibus.

Et ad alias rationes dubitandi,

saltem de potestate ejusdem generis, nec de hac in universum. Nam duo v. g. domini poterant servum communem habere. Potestas autem patria & maritalis erant potestates generis diversi. Et huc respexisse videtur Vetranus *ad d. l. Taciti* notans, filiam simul in patris & mariti potestate fuisse, etiamsi nuptiæ per confarreationem celebratæ fuissent. Tertio idem Ulpianus (*lit. i.*) ad minimam capitis diminutionem refert in manum conventionem, quæ non nisi de conventionione in manum mariti intelligi potest. Sed respondeo (1) Ulpianus, Paulus in enumerandis generibus minimæ capitis diminutionis videntur dissensisse, Paulus enim emancipationem eo retulit *L. 3. §. 1. de cap. minut.* Hanc omisit Ulpianus *d. l. (2)* Ulpianus *d. l.* respicit ad effectum conventionis in manum mariti intuitu tutelæ, nam in *d. lit. ii. de tutelis* agit, non de modis finiendæ patriæ potestatis. Huc etiam respexit Cicero in loco tertio (*supra lit. i.*) (3) Ulpiani testimonium non præferendum loco Taciti, cum Ulpiani tempore haud dubie confarreatio & coemptio in usu esse fere desierit.

x) Propter eundem locum Taciti, qui & simul testatur, eum effectum jam tempore Tiberii, intuitu etiam Flaminicæ, valde fuisse restrictum.

y) Prius expressis verbis negat Boethius *supra lit. i.* & contextus ostendit, quod etiam simul negaverit, confarreatione uxorem in manum mariti transire. Haud dubie deceptus lapsu vel quod memoriæ putaret Ulpianum ubi de confarreatione agit in *iii. 9.* egisse de coemptione. (Quod enim dicit Boethius in fine, Ulpianum in institutis solemnitate coemptionis exposuisse, id nusquam apparet,) vel quod observaverit, Ciceronem in loco tertio *supra lit. i.* descripto, ubi de in manum conventionione agit, saltem quærensse, utrum usu utrum coemptione? atque ibi confarreationem omisisse, adeoque credidisse Boethium, non omisurum fuisse Ciceronem confarreationem

Confarreatione uxor fiebat materfamilias, & in manum conventioniebat, Qua occasione Boethius contrarium asserat.

tionem, si & illa esset modus conveniendi in manum. Nimirum non observavit, a Cicerone ideo omissam fuisse confarreationem, quia coemptio eam illo tempore pene inutilem fecerat, ut docet locus secundus ibidem adscriptus. Aut, si locum illum secundum de confarreatione loqui neget, quia coemptio & confarreatio non erant modi diversi.

z) Diserte Dionysius (*lit. i.*) ubi etiam in fine loci adducti distinctius modum succedendi diversum, utrum liberi adessent, an minus, explicat.

aa) Nimirum Gajus & Ulpianus. (*lit. i.*) Confer etiam Gellium in loco *lit. k.* descripto, ejusque verba finalia.

bb) Probatur per locum quartum Ciceronis *supra lit. i.*

cc) Ob gravissimas rationes jam *lit. u.* adductas.

dd) Probatur ex Festo (*supra lit. i.*) ubi tamen simul in altero loco limitatio additur, quod ita dirimere matrimonium non licuerit Flamini, quod etiam indicat alter locus Gellii *ibidem*. Habes novum argumentum, quod confarreatæ nuptiæ non solis Flamini- bus propriæ. Nam Flamini- bus non licitum erat divortium, reliquis, qui confarreatione uxores duxerant, licebat diffarreatione iterum recedere. Cæterum ille modus diffarreationis demum subsequenter temporibus fuit introductus. Nam Dionysius *d. l.* observat per 520. annos Romæ nullum accidisse divortium, ubi simul memorat, quis primus fuerit, qui uxorem dimiserit.

ee) Plerique huc trahunt verba Ciceronis ex loco secundo, dum dicit, *majores noluisse, ut sacra interirent, Jctorum vero ingenio senes ad coemptiones faciendas interimentorum sacrorum causa repertos esse.* Et Rævardus quidem *p. 96.* istis duobus argumentis nititur; neminem tam stolidum futurum, ut putet, Ciceronem contendisse, Jctorum ingenio omnia sacra esse interemta. Igitur verum simile esse, eum respicere ad coemptionales nuptias com-

Novum argu-
mentum, quod
confarreatæ
nuptiæ non
solis Flamini-
bus propriæ.

Diffarreatio-
nis tardior
us.

An Cicero do-
cuerit Jctos
invenisse co-
emptionem ad
confarreatio-
nem tollen-
dam? Ratio-
nes pro affir-
mativa.

cum in verbis mox sequentibus (etiam supra *lit. i.* adductis) statim faciat mentionem coemptionis, quæ non nisi de coemptione nuptiali intelligi possint, propter locum parallelum Plutarchi, (etiam *lit. i.* descriptum.) Quibus rationibus etiam illa addi potest, quod teste Dionysio & Tacito (*lit. i.*) uxores per confarreationem fierent participes sacrorum mariti. Erat enim usus sacrorum apud Romanos duplex, vel publicorum vel privatorum, quod latius exequitur Sigonius de antiquo jure Civ. Rom. lib. 1. cap. 8. Add. Ant. Hotman. c. 25. Item quod teste eodem Tacito, difficultates ceremoniarum in confarreatione concito, difficultates vitæ a populo Romano. Sed his argumentis facile satisfieri potest, si verum est, quod Anton. Hotmanus d. l. de Cicerone refert. *Quæ jura* (scilicet sacrorum privatorum) inquit Cicero lib. 2. de Legib. (ita videlicet referente Hotmano) Pontificum auctoritatem consecuta sunt, ut ne morte patrisfamilias sacrorum memoria occideret, & iis essent ea adjuncta, ad quos ejusdem morte pecunia venerit. Itaque ait, non tantum hæredes sacris adstringi, sed & legatarios, qui tantundem caperent, quantum omnes hæredes, aut iis deficientibus omnes quicumque ex bonis defuncti locupletiores erant. Jurisconsultos vero invenisse rationem, cur pecunia sacrorum molestia liberaretur. Primo, si is, cui tantum legatum erat, quantum uni ex hæredibus, minus centum cepisset quam legatum erat. Secundo si stipularetur is, cui testamento relictum erat, id ipsum quod relictum est, ut non ex testamento sed ex stipulatione deberetur. Jam quis dubitaret, si hæc verba Ciceronis sunt, quin Cicero se ipsum explicet, atque adeo & in loco illo ex Oratione pro Muræna, ut ipse Hotmanus non male infert, de hærede vel legato, non de marito & uxore intelligendus sit. Quod si vero istum librum secundum de legibus evolves, deprehendes cap. 19. 20. 21. (sec. edit. Schrevellii) a Cicerone hæc quidem, quæ Hotmanus excerpfit, non una continua serie dici, dici tamen omnino in eum sensum. Huc spectant

Rationes pro
negativa magis
vero simili-
lis.

Etant maxime verba Ciceronis in fine capitis 20. *Quin etiam cavent, ut cui plus legatum sit, quam per religionem cupere liceat, is per AS & LIBRAM heredem testamenti solvat, propterea quod eo loco res est, ita soluta hereditate, quasi ea pecunia legata non esset.* Ergo mihi nullum quidem est dubium, etiam in oratione pro Muræna Ciceronem ad has Jctorum cautelas non adeo laudabiles respexisse.

ff) Res clara & perspicua ex Tacito d. l.

gg) Cum ipse Tiberius quasdam suppeditet: (1) *incuriam, id est neglectum virorum & feminarum, cum, ut videtur, cujuslibet libertati relictum fuerit, utrum solennitatibus consuetis adhibitis, an de simplici & plano, ut ita dicam, & adhibitis requisitis juris gentium uxorem ducere vellet.* (2) *Difficultates ceremoniarum consulto vitatas, Nolo hic prolixè ritus illos plurimos Romanarum nuptiarum recensere, cum id thema jam plena manu tractaverint Alex. ab Alexand. l. 2. c. 5. Briffonius d. p. 37. usque ad finem libri de R. N. Ant. Hotmanus cap. 13. 14. 16, 17. 18. 19.* (3) *Studium conservanda patriæ potestatis.* Etsi enim per ipsas nuptias confarreatione celebratas non exirent regulariter filiæ ex patriæ potestate, per notata lit. u. exhibit tamen ex jure patrio qui Flaminium impetrabat, & quæ Flamini nubere. Et simul argumento illius loci apud Tacitum inferre licebit, neque ad officium Flaminis admissum fuisse, neque ad nuptias cum Flamine adspirare potuisse, nisi qui quæ ex confarreatis parentibus geniti essent. His a Tiberio memoratis causis adde sequentes: (4) *Impensarum ad ritus istos omnes necessariorum magnitudinem, quæ a pauperioribus ferri non possent.* (5) *Collisionem juris patrii cum jure maritali, & hujus exiguitatem & umbram saltem, tanto apparatu acquisitam.* Ostendimus non exivisse ex patriæ potestate filias per coemptionem. Etsi igitur inculcicaretur populo, quod quæ in manum mariti conveniret per confarreationem, in ipsius familiam transfiret, & ipse locopatris, illa loco filiz & instar sui hæ-

Rationes, var
riæ cur jam Ti
berii tempore
confarreatæ
nuptiæ vario-
res fuerint,

D redis

redis esset; cum tamen patris potestas prævaleret, ita ut antiquo jure potuerit filiam etiam invitam, etiam invito marito abducere (*sec. Hort. c. 23. & 24. vide tamen infra l. 000.*) apparet, saltem apud maritum umbram quandam potestatis paternæ resedisse. (6) *Divortiorum licentiam* Suppeditat eam Mercerus ad *Alex. ab Alex. p. 267.* quod non est improbabile. Uti enim jam supra diximus, olim divortia erant rarissima. Successu temporis autem fiebant frequentia. Pudebat igitur viros & sœminas, ad divortia facienda utrobique inclinantes, toties, quoties uxor iterum ducenda esset aut alii nubendum, confarreationem repetere, arctissimam unionem & indissolubilem denotantem. (7) *Coemtionis inventionem*, utpote quæ tot solennitates non requireret, & tamen eodem effectus ac confarreatio produceret. Hanc primariam rationem fuisse arbitratur Vertranius ad Taciti sæpius citatum locum. Ego vovo, cur nec pro primaria, nec pro secunda eam habere queam, repete ex modo dictis *lit. ee. junctis* iis quæ notabimus §. seq.

§. VII.

De coemtionem ejusque nulla aut exigua a confarreatione differentia, iisdem ejus cum confarreatione effectibus.

Coemtionem a confarreatione, ut speciem diversam, a Romanis habitam fuisse non credo. *bb)* Sive autem eadem, secundum alios, postea a Jctis inventa fuerit, minuendarum solennitatum causa *ii)* sive, quod nobis magis verosimile viderur, fuerit ritus in confarreatis nuptiis usitatus, *kk)* id tamen certum est, coemtionis & confarreationis fuisse eosdem effectus. *ll)* Unde jam supersedere possimus labore in enodandis controversiis, quo ritu aut quibus verbis coemtio perfecta fuerit, *mm)* item an per coemtionem uxor ex patris potestate exierit *nn)* & an mutua fuerit successio mariti & uxoris, nisi, quod intuitu hujus ultimæ quæstionis nec

nec in confarreatione maritus videatur fuisse semper hæres uxoris. *oo*) Sicut etiam nunc supervacuum erit quærere, an coemptio habuerit peculiarem modum dissolvendi diffarreationi oppositum. *pp*) Item an coemptio una cum confarreatione ex iisdem rationibus deserit, an post confarreationem ex rationibus peculiaribus. *qq*)

bb) Veterum nemo confarreationem & coemptio-
nem ut modos distinctos retulit. Dionysius confarrea-
tionis meminit, non coemptionis. Idem ex Taciti & Ulpiani locis apparet. Cicero de confarreatione disertis verbis nihil, sed saltem coemptionis apud eum fit mentio. Constat item ex Ulpiano in confarreatione adhibita fuisse verba solennia. Servii & Boethii inventum est, coemptionem esse modum a confarreatione distinctum. His forte occasio dedit locus Arnobii, cum ibi legerent nuptias fieri usu, farre, coemptione. Sed Arnobius ea de re mentem suam non declaravit, an far & coemptio fuerint diversi & distincti ritus. Quodsi confarreatio & coemptio fuissent modi distincti, non video qua ex causa Cicero in Oratione pro Flacco confarreationem omittere, aut ejus plane nullam mentionem facere potuisset, cum tamen jam supra probaverimus, uxores per confarreationem haud dubie in manum mariti venisse. Cum ergo adversarius dixerat, uxorem Flacci in manum venisse, & Cicero contra interrogat utrum usu an coemptione? inadvertentia summa fuisset, omittere confarreationem. Etsi enim crederemus, Ciceronem in oratione pro Muræna sensisse, quod Jcti invenerint coemptionem loco confarreationis, (quod tamen non verosimile esse docebunt dicta lit. ec.) certum tamen est, confarreationem tum temporis nondum plane desisse, etsi rariora ejus essent exempla. Adde quod iidem ritus, qui ab aliis confarreationi adscribuntur, ab aliis dicantur de coemptione, ut exemplis probavit Mercerus ad Alex. ab Alex. p. 266.

Probationes, quod confarreatio & coemptio non sint diversa nuptiarum genera.

Opinio singularis Merceri de differentia confarreationis & coemptionis.

Huberus nobiscum sentit.

Probatio de communibus utriusque effectibus.

Incerta formula coemptionis.

Etiā illius: Ubi tu Cajus, ego Cajas.

ii) Scilicet ob sic explicatum Ciceronem in oratione pro Muræna. Et inde nata fuit Mercero d. l. illa opinio singularis jam supra lit. k. memorata, quod demum oppressa libertate distincta fuerit confarreatio & coemptio, quod in hac multæ ceremoniæ omitterentur, etsi utrobique conjunctio æque arcta fuerit.

kk) Quæ etiam videtur esse opinio Huberi supra lit. k. citati, quod unus sit ritus confarreatio & coemptio, saltem diversa ejus sint nomina.

ll) Consentiant hic Huberus pariter & Mercerus. Nec ulla ratio dissentendi afferri potest, cum utrobique in manum mariti convenerit uxor. De confarreatione, etsi id neget Boethius, & qui eum sequuntur, id jam probatum est supra lit. y. De coemptione id nemo negat.

mm) Fere enim nihil ea de re extat apud antiquos, nisi quod Cicero in loco quarto utilitatem scientiæ verborum coemptionis commendet, & Nonius fragmentum aliquod solennitatis in coemptione adhibiti recitet, obscurius tamen, ut jam supra lit. i. ostendi, & simul de defectu librorum Varronis conquestus sum. Unde valde suspecta est formula Boethii, etsi eum pene omnes sequantur. Porro quod Cicero in loco secundo de nomine mulierum in coemptione, quod Cajas vocata fuerint, memorat, incertum est, qua formula. Si Plutarchi locum inspicias: dictum fuit a sponsa, ubi tu Cajas ego Cajas. Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 4. p. m. 39. seq. & lib. 2. c. 5. p. 266. dicit, non fas fuisse in sponsalibus propria nomina exprimere, sed virum Cajum, uxorem Cajas dictam. Ibidem in notis variorum Colerus ex Valerio notat, novam nuptam ante januam ædium mariti interrogatam, quænam vocaretur, respondisse Cajas se esse. Incertum etiam est, qua causa: Quod enim Cicero in dicto loco JCorum stupiditati id adscribat, quasi in aliquo libro exempli causa nomen Cajas scriptum invenerint, adeoque putaverint, omnes mulieres quæ coemptionem facerent, Cajas vocari, tenen-

tenendum est, hic Oratorem egisse Ciceronem, ac intendisse, ut Jctos coram populo prostitueret, non philosophum. Melior ratio Plutarchi & Plinii de Caja Cæcilia, cujus etiam meminit Festus *lib. 7. ab initio* ubi eam tantæ probitatis fuisse dicit, ut id nomen boni ominis causâ frequentaverint nubentes &c.

nn) Circa quam quæstionem valde se torquet Anton. Hotmanus *cap. 24.* postquam videlicet *cap. 20.* incaute affirmaverat, per confarreationem uxorem e patris potestate exiisse: quod cum jam refutaverimus *lit. u. de coemtionem* nunc idem dicendum erit.

Coemtionem non soluta patria potestas.

oo) Ubi initio repete dicta *literis bb. & cc.* Deinde nota, Ciceronem in loco secundo & quarto, item Nonium saltem mentionem injicere mulieris, quæ coemtionem fecerit, non mariti. Et nullum adeo prope restat dubium, viro a patre, qui filiam in potestate retineret saltem dotem certam fuisse promissam. Adducit equidem Tiraquellus ad Alex. ab Alex. *lib. 2. c. 5. p. m. 284.* formulam inscriptionis ex lapide Patavino: *P. Claudius Tulliam virginem volentem auspicio e Parentibus coemit.* Et tamen ea non obstante statim addit, se dubitare, an maritus uxorem coemerit inter sacra nuptialia, sicut sponsa maritum tum coemebat. Ac uti ex dictis ratio dubitandi facile apparet, ita notum est, in inscriptionibus subsequen- tium seculorum etiam a Christianis retentâs fuisse formulas antiquitatum gentilium, ac sæpe male applicatas, ut in inscriptionibus sepulcralibus v. g. formulam; *Diis manibus sacrum &c.* Quod si forte locum tertium Ciceronis ex Oratione pro Flacco urgere velis, respondebo. ibi sermonem esse de uxore, quæ patrem non haberet; atque me eo respexisse, dum dixi *non semper maritum successisse uxori.*

Nec in confarreatione nec in coemtionem maritum semper successisse uxori.

pp) Ita Rævardus p. 98. docet, confarreationem diffarreatione, coemtionem remancipatione fuisse dissolutam, nec id sine ratione, provocat enim ad Festum, qui testatur; *Gallum Ælium remancipatam eam desinivisse, quæ*

Ex opposita coemtionem remancipationem non probari, eam fuisse a confarreatione diversam.

mancipata sit ab eo, cui in manum convenent. Verum uti nunc non superest otium, inquirendi, utrum Gallus Ælius rem acu tetigerit, & annon potius remancipatio ex solennibus emancipationis sit deducenda: ita tamenposito, Ælii definitionem se recte habere, propterea tamen non sequitur, remancipationem fuisse modum dissolventium nuptiarum a diffarreatione diversum, sed potuit eadem ratione cum ea conjuncta fuisse, uti diximus, conjunctam fuisse cum confarreatione coemtionem.

Rationes, cur desierit coemptio, eadem, adnotatis tamen quibusdam novis.

99) Si coemptio cum confarreatione unus idemque fuit modus, eadem etiam fuere rationes, cur desierit. Si postea a JCtis reperta coemptio amputatis saltem quibusdam confarreationis ceremoniis, eodem tamen manente effectu, eadem etiam manserunt causæ ab effectu petitiæ, quibus populum fuisse commotum jam supra *lit. gg.* notavimus, ut confarreatione non uteretur. Quorsum pertinet (ut de amore libertatis, & difficultate, ac impensis ceremoniarum jam nihil dicam) *collisio patriæ potestatis & juris maritalis*, cui etiam addenda videtur, supra in confarreatione omissa *avaritia sponfarum sui juris*, quæ omnia sua bona sponfis, in cujus manum conveniebant, dotis nomine nolebant fieri, quod tamen & in coemtionem factum esse indicat locus quartus Ciceronis. Ut taceam, *formulas*, quæ forte restarent, *sub Constantino M. sublatae* &c.

§. VIII.

De usu. Rejiciuntur communes explanationes. Definitio nuptiarum quæ usu fiabant.

Restant nuptiæ quæ Usu fieri dicuntur. Hic vero rejecta sententia eorum, *rr)* qui raptum sponfarum ad formam harum nuptiarum requirunt, *ss)* aut ad nescio quam usucapionem uxorum absque solenni coemtionem ductarum, restringunt, ac eum in finem legem quandam in duodecim tabulis sibi fingunt; *tt)* item eorum, qui docuerunt, ad formam nuptiarum, quæ usu fierent, pertinuisse, ut declaret mulier, se *tantum* liberorum quærendo

rendorum causâ nubere marito; *uu*) denique eorum, qui arbitrantur, uxores usu quæsitas in manum ac potestatem virorum convenisse, atque adeo eadem jura cum uxoribus confarreatis & coemtis habuisse: *xx*) Simpliciter assero; nuptias usu contractas nihil aliud denotare, quam nuptias omnes, quæ sine confarreatione & coemtione apud Romanos ex usu & consuetudine communi fierent. *yy*)

rr) Quod Doctores in explicandis nuptiis usu factis in tot avia seducti fuerint, non tam adscribendum est, quod nemo veterum has nuptias descripsit exacte, & quod tantum ex antiquis in loco Ciceronis tertio, & Arnobii supra relatis quasi obiter USUS fiat mentio, sed quod in exponendo loco Ciceronis primo eumque cum tertio conferendo, quocunque se verterent, autores, difficultates multas invenirent, ac postea tentatam a Briffonio expositionem harum nuptiarum secundum ductum loci obscurissimi Gelliani, (a Briffonio magna circumspectione propositam) tantum non omnes absque hæsitatione sequerentur. In primo loco Cicero duo genera uxorum facit, unum *matrumfamilias*, quæ in manum venerunt, alterum earum, quæ solum *pro uxoribus haberentur*. Vides, nullam mentionem facit confarreationis, coemtionis, usus. Et tamen cum ex Dionysio ac Ulpiano constaret, farre in manum convenire uxorem, & de coemtione nulum subesset dubium; hinc sua sponte sequi videbatur. Ciceronem hoc loco per *matresfamilias*, quæ in manum convenirent, intellexisse uxores confarreatas & coemtas. Hoc supposito rursus sua sponte sequebatur, per eas, quæ *pro uxoribus haberentur*, intelligi *uxores usu*, ut uxores quidem essent, non tamen in manum viri solemniter convenissent, adeoque iisdem effectibus cum uxoribus confarreatis & coemtis non gauderent. Contra alii videntes, tantum non aperte Ciceronem in loco tertio asserere,

Fontes difficultatum & errorum in explicandis nuptiis, quæ usu fiebant.

Cicero in Topicis exposuit, quod uxores usu in manum mariti non venirent.

Contra in Oratione pro

usu

Flacco, quod etiam usu uxores venirent in manum ^{Ug-} rici,

Novum inventum medium conciliandi, distinct, an usu uxor usu capta sit, nec ne,

*Usu etiam uxores in manum viri convenire, rejiciendam putarunt primi loci illam explicationem, ac sub nomine matrumfamilias, quæ in manum venirent, intellexerunt adeo etiam uxores usu, per eas vero quæ pro uxoribus haberentur concubinas, cum concubina videlicet sint uxorum loco. Cum vero, aliis videretur esse magna differentia inter esse loco uxoris, & pro uxore haberi, atque ex Taciti, Caji, Ulpiani locis apparet, nuptias farre & coemptione celebratas variis privilegiis præ nuptiis reliquis, id est usu factis, gaudere, atque hæc svaderent, uxores usu non convenire in manum mariti, ut tamen Ciceronem cum Cicerone conciliarent, & priorem primi loci expositionem tuerentur, quæ siverunt medicum conciliandi, idque se invenisse putarunt in ista a Briffonio tentata obscurissimi loci Gelliani expositione. Hoc pacto enim uxores usu ante lapsum anni nondum in manum venerant. sed pro uxoribus habebantur, post annum autem usucaptæ, secundum locum tertium Ciceronis pro matribusfamilias quæ in manum venerant, videbantur esse habendæ. At vero hi præter alia ingentia dubia, de quibus mox *lit. ut.* dicemus, non observabant, Briffonium hujus interpretationis primum, ut videtur, inventorem, dubium & hæsitantem esse in ejus propositione, atque in verbis initialibus supra *lit. k. n. 17.* excerptis ipsum prævidisse, quod ista explicatio uxorum usu non explicet locum tertium Ciceronis, sed potius eidem repugnare videatur. Quis enim istum locum inspiciens sibi imaginaretur, decisionem assertionis de uxore usu in viri manum veniente dependere ab usucapione annua, & tamen ne verbulo quidem ejus circumstantiæ primariæ ullam mentionem, esse factam. Ut taceam, hoc modo novum scrupulum prioribus graviolem oriri, de quo cur nemo, quem legi, mentionem fecerit, valde miror. Si solum hæ nuptiæ sunt illæ, quæ usu fiebant, cum quis possidet absque ritibus & solennitatibus uxorem, cum animo usu capiendi, qualesnam jam erant nuptiæ, ubi abs*

absque confarreatione & coemtionem, quis viduam parentibus orbatam, factis sponfalibus, & confectis instrumentis dotalibus coram testibus domum duceret. Sane hæc non erant confarreatæ nuptiæ nec coemtionem factæ. Nec etiam secundum illam subtilem & arte conquistam nuptiarum usu definitionem poterant ad nuptias usu referri. Ergo aut dicendum erit, quatuor esse genera nuptiarum, quod nemo antea vel in somno sibi imaginatus erat, aut fatendum, nuptias usu per istam loci Gellii enucleationem magis esse obscuratam, quam expositam.

ss) Hanc sententiam Ravardi plane singularem recensuimus jam supra *lit. k. n. 17.* Ea nullo plane nititur fundamento. Posito enim, quod Numa demum confarreationis autor sit, propter ea quæ *d. lit. k. n. 3. & lit. g.* observavimus, & quod adeo ante confarreationem raptus hic simulatus a Romulo fuerit institutus, id saltem exinde sequitur, quod in matrimonio confarreatione antiquiore raptus ille intervenerit, non vero quod confarreatione a Numa semel introducta, cum qua, ut jam *d. lit. k. n. 14.* notavimus, verosimiliter cum aliis ritibus etiam raptus ille simulatus adhibebatur, uxores usu quæsitæ, & confarreatis uxoribus ab illo demum tempore contradistinctæ, etiam raptum ejusmodi, & quidem necessario adhibuerint.

tt) Brissonium primum esse, qui hanc sententiam stabilire intenderit, quem postea cæteri secuti sint, monstravi *d. lit. k. n. 17.* Et postea *lit. rr.* ostendi, quod non solum ipse Brissonium valde dubitaverit de veritate hujus sententiæ, sed & quod gravibus dubitandi rationibus eadem sit subjecta. Quod prius membrum attinet, illustrabunt ejus veritatem verba Brissonii supra omissa. Ita enim pergit *p. 33.* *Sed hæc ut sunt in conjectura posita, & a me investigandi tantum, non etiam affirmandi gratia proposita, ita a posterioribus accipi & aequi bonique consuli velim. Liberum enim sumus cuique de his judicium, imo vero liberam suspensionem re-*

Respondetur Ravardo, characterem uxorum, usu partarum in raptu simulato consistere afferenti.

Uxores usu quæsitæ non esse, quæ in viris parentibus & tutoribus anno post factæ fuerint.

Fluctuatio ipsius Brissonii.

Gravia dubia *linguo*. Posterius vero membrum quod concernit, vel-
 iphus senten- lem scire, unde probaturi sint doctores, Gellium de nu-
 tiam premien- ptis usu contractis loqui, imo unde probaturi sint, ux-
 tia, res instar mancipiorum aut rerum inanimatarum fuisse
 usucaptas, & contra quem, an contra ipsas uxores, an con-
 tra parentes earum aut tutores? Vides, quorsum te ver-
 tas, subesse dubia multa a Francisco Balduino jam prævise,
 ut adeo forte melius sit, istud Gellii capitulum in hac ma-
 teria plane seponere. Adde, quod, si forte quis dictu-
 rus sit, Gellium loqui omnino de usucapta uxore per
 annum usum non interruptum, adversus patrem, aut
 tutores uxoris, si intra annum spatium auctoritatem su-
 am adversus maritum citra ipsorum voluntatem uxore
 liberorum quærendorum causa utentem, non interpo-
 nant, aut filiam, vel, quæ sub tutela ipsorum esset, femi-
 nam non abducant, atque utilitatis publicæ causa hanc
 usucapionis irregularitatem fuisse admittam, dux tamen
 adhuc restant responsiones, falsitatem illius sententiæ
 evidentiter monstrantes. Nam initio certum est, ad usu-
 captionem rerum mobilium olim annuam, intuitu posses-
 soris requisitam omnino fuisse bonam fidem. At vir, qui
 invitis parentibus ac tutoribus feminam eorum potesta-
 ti vel tutelæ subjctam uxorem sibi fieri vult, & in domo
 sua detinet, haud dubio est in mala fide. Ergo quis,
 cui vel tantillum sanæ mentis restat, crederet, legem
 duodecim tabularum favere voluisse malæ fidei possessori
 ad infringendam potestatem patriam aut tutoriam? De-
 inde etsi hæc omnia concedamus, foret saltem hic aliquis
 singularis & specialis casus, uxoris usu quæ sit, ex quo
 nequaquam liceat formare conceptum genericum uxoro-
 rum per usum acquisitarum. Debuisse vel Servii locus
 primus, supra *lit. i.* descriptus Doctores, Brissonium cæca
 fide sequentes, id docere. *Utu* inquit, *si VERBI GRATIA*
mulier anno cum viro, licet sine Legibus fuisset. Et tamen
 communi fere consensu essentiam nuptiarum usu firma-
 tarum

Potissimum
 deficiens bona
 fides in ma-
 rito,

Item de casu
 plane speciali
 hic agi non
 de uxoris
 usu partis in
 genere,

tarum in hac annua præscriptione quæsiuerunt. **Quis** hanc supinam negligentiam æquo animo ferret? **Quis** Romanos sensu communi destitutos fuisse crederet, ut communi more talibus nuptiis clandestinis loco confarreationis aut coemtionis uterentur. *Est ce, que l'inconscience (inquit doctissimus Gallus Histoire des our, des savans au mois Janvier 1703. p. 28.) si ordinaire aux Amans d'etoit point connue? Ne venoit-il jamais de degout pour la personne, qu'on devoit aimée? Au contraire on disoit en ce tems la, que Jupiter rioit des sermens des Amans; mais le Rômains croioient remédier à ce défaut par la deposition des temoins: malheur à celles qui ne prenoient pas bien leur precaution, & qui n'avoient point d'autre excuse que celle, d'avoir cru trop légèrement.*

Sum decepta tuis & amans & femina verbis.

Et ne quis mihi objiciat, facile esse aliena carpere, & dubia plus quam sceptica movere adversus sententias eruditorum communi consensu receptas, nulla tamen alia sententia magis verosimili prolata, age tentabo, annon illam legem duodecim tabularum, cujus mentionem facit Gellius, restituere & simul loco Servii modo repetito lucem accendere queam. **ICTUS** Gajus lib. 3. ad L. XII. Tabb. casum tractat, de eo, qui uxorem duxerit eam mulierem, cui ex lege a priore marito non sit repudium missum, & id circo adhuc nupta esse videatur, utrum pro adultero sit habendus. Et definit, pro adultero non esse habendum, si modo dolum malum non commiserit, id est si bona fide possederit. **Quod ait, mulieri non ex lege repudium esse missum,** Jacobus Gothofredus lib. 3. probat. ad Tab. 6. p. iii. non pertinere ad formulam repudii notat, 43. ad l. Jul. de adult. ut quidam existimaverint (e. g. Dion. Gothofred. ad locum illum Gaji, in l. 43. ff. ad l. Jul. de adult. relatum) utpote quæ Prudentum autoritate inducta sit, (atque eo pertinet l. 3. & 9. de divortii) sed ad dispositionem legis XII. Tabb. si videlicet non ex legitima causa repudium missum sit; adducens eum in finem verba Ciceronis ex

Tentatum ex-
plicatione vero-
similior Gellii
& Servii,

Ad ductum l.
43. ad l. Jul.
de adult.

Utpote cui
non obstant
dubia modo
memorata,

Philippica secunda, ubi Cicero referens divortium rite factum inter alia dicit: *ex XII. Tabulis causam addidit*. Quidsi igitur dicamus, ad hunc casum respicere Gellium, & ad eum optime etiam posse applicari locum Servii, dum mentionem facit mulieris, quæ sine legibus cum viro fuisset. Sane in hoc casu cessant primariæ rationes dubitandi adversus communem explicationem allatæ. Non hic est controversia secundi mariti cum parentibus, aut tutoribus mulieris, aut cum ipsa muliere, sed cum priore marito non ex lege uxori repudium mittente, adeoque in culpa existente. Novus maritus, bona fide possidet; Quodsi igitur maritus prior intra annum ad minimum per triduum non usurpaverit uxorem, injuste dimissam, lex hæc vel præsumsit, tacite eum dereliquisse eam, aut lex neglectum ejus punivit, ac bonæ fidei maritum secundum adversus ipsum tueri voluit. Unde sensum legis XII. Tab. paulo aliter ac supra Jacobus Gothofredus *lit. k. in fine*, mutatis vel potius additis paucis verbis hunc putamus fuisse. *Mulieris, cui sine lege repudium missum, quæque annum matrimonii ergo apud virum bona fide fuit, nisi trinoctium ab eo usurpandi ergo abesset, usus esto*. Quodsi alicui hæc conjectura nostra non placeat, ei facile cedemus, si verosimiliorem substituerit. Illud saltem addimus, loqui quidem Gellium sic explicatum de casu quodam ad nuptias, quæ usu fiunt, pertinente, sed de casu rariore, & unde non debet conceptus peti in formanda idea generali talium nuptiarum.

Refertur opinio
peculiaris
Hotmani de
nuptiis usu factis.

uu) Hæc sententia est peculiare inventum Ant. Hotmani c. 22. Itaque inquit, *uxor quæ usu tantum habebatur, differebat ab ea, quæ materfamilias erat, quod hæc in mariti potestatem & familiam transibat, eratque illi loco filia; hæc vero ad usum, & liberorum tantum querendorum causa, ducebatur, ut, quando vidua, cui maritus viduitatem indixerat, per legem Juliam Miscellam licebat nihilominus nubere, modo sobolis tantum gratia ad secundas nuptias migrare se adfirmaret, &*

cautionem Mutianam præstaret, non etiam coemptionem faceret, Hoc enim modo minus videbatur defunctus ledi, cum mulier nec confarreatione nec coemptione in alterius familiam non transiens, bona que tanquam sua hæres a primo marito acceperat, in secundum non transferret, nec suis liberis spem succedendi auferret. Atque hanc legis Miscellæ veram existimo interpretationem. Nam ut prius dictum est, solenne quidem erat, in omnibus nuptiis adicere, se liberorum querendorum causa nuptias contrahere. Sed hoc in his nuptiis erat singulare, quando mulier usu tantum ducebatur, ut adjecta particula tantum designaret, se non nubere ut esset secundo marito loco filia: ne videretur domum primi mariti in partes distibere; quod Agrippinam in Livia secundo matrimonio metuisse scribit Tacitus lib. 4. Quorsum enim hoc iussisset lex Miscella, cum idem fuisset, si mulieri simpliciter nubere permisisset? Et hoc modo que nupserat, non tam firmo vinculo haberi dicebatur. Itaque Julius Cæsar, inquit Suetonius, paratam legem habebat, ut uxores liberorum querendorum causa, & quas & quot ducere vellent, liceret. Et moris fuisse refert Strabo lib. II. Romanos uxores suas aliis viris elocare, cum duos tresve filios ex eis suscepissent. Cujus rei vulgatissimum est Catonis minoris exemplum, (quod male vulgo intelligi suspicor) a Plutarcho relatam. Non enim ut adultera esset, sed ut uxor haberetur, Martiam despondit Hortensio Philippus pater, presente Catone, & sponsalia comprobante. Postularet sententiæ hujus refutatio peculiarem dissertationem.

Nam tota doctrina de historia, an fabula, legis Juliæ Miscellæ tot pene tricis involuta est, quibus doctrina de nuptiis usu, farre, coemptione factis laborat. Rem in summam contrahamus. (1) Legis Juliæ Miscellæ præter Justinianum nullus Autorum veterum, quorum reliquiæ ad nos pervenerunt, quod sciam, meminit. (2) Etsi vero stupiditati Justiniani nequaquam adscribendum sit, quasi is Julium quendam Miscellum, ut in nostris Corporis juris editionibus legitur, pro autore legis habuerit, sed potius interpreti latino, non intelli-

Quæ tamen
rejecitur an-
noratis sum 1
difficultatibus
circa sensum
legis Miscellæ.

genti, quod in textu Græco subintelligatur *vôuos*, vox generis masculini: ita tamen valde dubium est, utrum Justinianus sententiam & mentem legis Julix Miscellæ recte perceperit ac retulerit, si quis consideret, quantos errores commiserit idem in institutionibus circa legem Eliam Sentiam & Fufiam Caniniam, ut suo loco ostensum fuit, item sæpius in referendis sententiis Jctorum, quorum dissidia tollere voluit, in legibus Codicis & Novellarum. (3) Posito, quod Justinianus sententiam legis Julix Miscellæ in l. 2. & 3. C. de *indicta viduante* & Novella 22. cap. 43. retulerit, tamen cuilibet leges illas Justinianæ cum attentione legenti, & cum sententia Hotmani conferenti, apparebit, Hotmanum genuinam ideam de sensu legis miscellæ haud formasse, partim quod in Novella illud *tantum* non extet, sed in lege saltem 2. C. d. t. & quod adeo dubium sit, an formula legis secundum legem 2. an secundum Novellam sit intelligenda; partim quod lex Julia miscella plane non respexerit præcise ad nuptias usu factas, neque, etiamsi illud *tantum* in verbis legis Miscellæ fuisset, tamen in eo separatim non sit quaerenda ratio illius legis, sed magis in ea circumstantia, quod saltem intra primum annum post mortem mariti hoc juramentum effectum habuerit, non postea &c. Conf. interim Dion. Gothofred. ad d. tit. Cod. & ad d. Nov. 22. item ad legem 220. §. 3. de V. S. Wissenb. ad d. t. C.

Ufu uxores
an in manum
maritorum
venisse dixerit
Cicero?

xx) Varie hic fluctuasse Jctos noviores, jam supra notavi lit. k. n. 15. & 16. Nimirum totum momentum controverfix situm est in collatione loci primi Ciceronis cum loco tertio (*supra lit. i.*) ut jam fufius exposui lit. rr. Hic igitur saltem ostendendum erit, quomodo, dum hic sententiam eorum defendimus, qui putant, Ciceronem in primo loco statuisse, in manum viri venire saltem uxores confarreatas & coemtas, non cum nuptiæ solo usu fierent, jam conciliare

ciliare velimus cum hac sententia locum tertium, ubi tamen satis aperte idem Cicero videtur asserere, usu etiam uxores venisse in manum maritorum, ita ut eodem modo succederet ipsis maritus acsi nuptiæ aonfarreatioe ac coemtionem fuissent celebratæ, Sed salva res est. Quæ enim ubi id asseruit Cicero? Ubi dixit, *usu in manum venisse uxores?* Imo vero contrarium dixit in verbis *Usu non potuit.* At inquires, non simpliciter id negavit Cicero, quod plane usu non potuerit uxor venire in manum mariti, sed quod saltem in isto casu non potuerit, ob specialem videlicet rationem. Siquidem pergit, *Nibil enim potest de tutela legitima, sine omnium tutorum autoritate deminui.* Ergo si omnes tutores consensissent, argumento a contrario sensu, Valeria usu in manum mariti venisset. Video ista omnia sed tamen cum rationes eorum qui dissentiunt, *lit. rr.* adductæ, mihi fortiores videantur, & notum sit, argumenta a contrario sensu sæpe imbecillia esse, ad illam objectionem ita respondeo. Accusatus erat Flaccus, quod Androni Sextilio injuriam fecerit, quod pronunciaverit, hæreditatem Valeriæ non pertinere ad Sextilium Maritum, sed ad se Tutorem & simul agnatum. Defendit eum Cicero. Objicit sibi ipsi, quasi adversarius dixisset. *In manum Sextilii venisse Valeriam,* atque adeo hæreditatem ejus ad maritum pertinere. Ridet hanc objectionem Cicero, *Nunc primum id audio* inquires, adeoque negans Valeriam in manum ejus venisse. Unde pergit. *Sed quæro? si in manum Sextilii venit Valeria, qua ratione id factum est? Usu an coemtionem?* Atqui *Usu non potuit,* partim quia usu non transeunt uxores in manus maritorum, ut mariti earum hæredes fiant; partim; quia, etiamsi ponamus, usu transeire uxores in manus maritorum, aut Valeriam forte bona sua doris nomine dedisse marito; tamen non potest dici, conjunctionem Sextilii cum Valeria ad nuptias quæ usu sunt, esse referendas, ob defectum etiam ad has nuptias

Negatur & ad objectionem ex oratione pro Flacco.

Respondetur ostendendo quis sit gennius sensus ejus loci.

ptias necessarii consensus tutorum. *Non enim potest de tutela legitima &c.* Ex his patet, Ciceronem nequaquam hic statuisse, quod uxor usu in manus viri transeat. His accedit ratio prægnantissima nova. Certum est, regulariter, seu ut plurimum, maritum & uxorem sibi invicem non successisse ab intestato; quia alias non opus fuisset edicto Prætoris unde *Vir & Uxor*. At illa carentia successione non potest prædicari de nuptiis confarreatis aut coemptionalibus, per supra dicta, ergo de nuptiis quæ usu sunt, quæque fere semper fuere frequentissima, aut quartum genus nuptiarum, de quo tamen hæcenus tacere omnes, foret statuendum. Ut illud taceam, si etiam in nuptiis usu factis maritus & uxor, aut hæc saltem illi regulariter olim successit, quando & qua occasione factum, ut hæc successio iterum desineret, ita ut Prætoris Edicto opus foret.

Nova eaque prægnans ratio, uxores usu non successisse maritis, nec maritos illis.

Probat & explicatur de finitio nuptiarum quæ usu fieri dicebantur.

yy) Probo: Confarreatæ & Coemptæ nuptiæ, ex communi sententia etiam, sunt nuptiæ peculiaribus ritibus & ceremoniis constantes. Præter illa duo genera nuptiarum, non restat nisi tertium, ergo ad id necessario omnes reliquæ nuptiarum species referendæ sunt. Ut mirarer, circa tam simplicem veritatem vel hæcisse vel impigisse viros eruditissimos, nisi constaret, causam erroris attribuendam esse, quod hæcenus eruditi veram eruditionem non in simplicitate & evidentia, sed in subtilitate & obscuritate quæsierint. Dum vero usus & consuetudinis mentionem facio, simul obiter ostendo alterius erroris jam supra refutati occasionem, quod scilicet ideo plerique scriptores usuales uxores pro talibus, quæ utendo usucaperentur acceperint, quod hic usum putarent accipi pro utendi actu, non pro consuetudine.

§. IX.

Earum duas species. *Alia*

At vero nuptiarum, quæ usu fiebant, duarum potissimum fuere species, *zæ*) Una quæ solennitatibus

tibus quibusdam constaret, non tamen certis, sed ^{solemnes, alia} arbitrariis & paucis, iisque juris Gentium, ^{aaa) minus so-} sponsam ab uxore, aut uxorem a concubina satis ^{lennes & pa-} evidenter secernentibus. ^{bbb)} Altera ubi ommissis ^{rum a Con-} omnibus solennitatibus vir uxorem sibi junxerat ^{cubinatu} ipso cohabitacionis actu, ita ut sæpe occasio daretur ^{differentes.} disputandi, quomodo ejusmodi uxores a concubinis sint secernendæ. ^{ccc)} Atque hæc altera species apud Romanos si non frequentissima, ^{ddd)} attamen, sub Imperatoribus certe, non videtur fuisse infrequens, ^{eee)} & adhuc tempore Justiniani in viridi viguit observantia. ^{fff)}

zz) Facile vero sentio, quod has species legens circumspēcturus sis, annon autorem aliquem in assertione hac allegaverim, eum vero non deprehendens, si miraturus, qua fronte audeam talia, in rebus ad antiquitates pertinentibus, ex proprio cerebro fingere. Ego vero contra arbitror, parum a pecoribus differre eos, qui datis quibusdam circumstantiis ad antiquitates cujuscunque populi pertinentibus, non audeant reliquas vel dividere, vel etiam ex dictamine rectæ rationis fidenter supplere. Livius, Dionysius, & omnes historici antiqui, Græci pariter & Latini, eo artificio usi sunt, si artificium dicendum est id omne, quod stupiditati opponitur. Inventa igitur definitione nuptiarum, quæ usu sunt, hæc divisio in species, fere mathematica certitudine inde demonstrari poterit, etsi tacentibus omnibus. Plura non addo, ne videar, ipsos lectores crassæ illius stupiditatis arguere velle.

aaa) Nulla gens fuit, quæ in contrahendis nuptiis ^{Probatur, Nu-} ab omnibus ritibus abstineret, ac ubi ad minimum non ^{ptias commu-} præcederent regulariter nuptias pacta quædam, & con- ^{nis usus, regul-} ventiones præliminares, videlicet pacta de futuris spon- ^{lariter paucio-} salibus ^{res solennitate} ^{tes habuisse,}

salibus, sponsalia, pacta de dote, sive a marito uxori sive ab uxore marito danda, item donationes sponsalitiæ vel quædam similia, tum sequebatur ipsa conjunctio corporum, in domum deductio, cohabitatio &c. Quamvis igitur plerique ritus ac solennitates nuptiarum Romanarum, quos memorant Autores, *lit. g. g. n. 2.* citati, ut putato, in nuptiis confarreatis fuerint usitati, non tamen putandum est, omnes nuptias reliquas usuales omnes solennitates omisisse. Sed ut Tacitus loquitur, omittent saltem *difficiliores*, & quæ videlicet multas impensas requirerent. Cum vero, teste eodem Tacito, etiam patricii ob difficultatem ceremoniarum in confarreatione usitatarum a solennioribus illis nuptiis abstinerent, & tamen Poetæ, quoties de nuptiis, etiam plebejorum, agunt, rituum quorundam, partim sacrorum, partim profanorum mentionem injiciant, ac penes Oratores, Historicos, Jctos ubique sponsalia a nuptiis distinguantur, & dotis constitutæ, ac pactorum dotalium fiat mentio; nullum autem supersit dubium, patricos & divites, uti ubique sit, si non semper, sæpe tamen plures ritus adhibuisse, quam plebejos; nulla ulteriore probatione opus est, ad demonstrandum, in multis nuptiis communis usus & consuetudinis, solennitates adhibitas fuisse varias, arbitrarias, paucas (intuitu confarreationis) & ferre juris Gentium. Idem videtur quasi e longinquo vidisse (Ant. Hotmanus *c. 24 p. 309.* ubi dicit: *Raro nuptias coemptione fuisse contractas, & ideo Jctos generaliter de uxori- bus respondentes, ad eas tantum respexisse, quæ JURE GENTIUM, id est VSV TANTVM emittunt uxores.* Utinam in hac meditatione mansisset, ac alias falsas hypotheses supra rejectas non immiscuisset.

Per quas facile a sponsalibus & a concubinaru secerni poterunt,

bbb) Quomodo differant inter se sponsalia & nuptiæ, & annon sponsalia aliquando nuptiæ vocentur, item an per sponsalia in jure Romano sponsalia de futuro tantum, an etiam de presenti intelligantur, in presenti non.

non disquiremus, cum ea tractatio magis pertineat ad u-
 fum practicum pandectarum, Justinianus vero in insti-
 tutionibus non de sponsalibus sed de nuptiis tantum agat.
 Interim nemo negat, quod dum sponsalia & nuptiæ sibi
 opponuntur, per sponsalia intelligatur promissio futu-
 rarum nuptiarum, per nuptias autem implementum hujus
 promissionis per subsequentem deductionem in domum,
 & cohabitationem ac concubitus. Unde in consuetis
 nuptiis primi generis hæc duo facile potuerunt discerni,
 cum concubitus nulla supponat sponsalia aut pacta do-
 talia, nullasque alias solennitates, sed ex mera cohabita-
 tione & commixtione corporum constiterit.

cc) Hæc assertio non magna probatione indiget. Probatur, alce-
 ram speciem
 nuptiarum
 clandestina-
 rum a concu-
 binatu diffi-
 culter potuisse
 discerni.
 Cum enim utriusque fuerit idem initium, scilicet actua-
 lis cohabitatio, idemque finis, nempe procreatio sobolis,
 quem etiam in concubitu, non abfuisse nuperrime
 ostensum in disputatione de concubitu, hinc facile pa-
 ret, quod sæpe ejusmodi nuptiæ ut ita dicam clandestinæ
 difficulter fecerni potuerint a concubitu, & tamen sæpe
 controversiæ ea de re ortæ fuerint, ratione successionis li-
 berorum, cum naturales liberi ex concubina nati succes-
 sionis ab intestato non fuerint capaces, sed soli liberi ex
 nuptiis, etiam ejusmodi clandestinis, geniti.

ddd) Non memini me legisse, qua ratione factum Occasiones
 harum nu-
 ptiarum clan-
 destinarum,
 fuerit, ut ejusmodi nuptiæ clandestinæ apud Romanos
 fuerint introductæ. Forte nimia frequentia concubina-
 tus eis anam dedit, & quod veteri jure ante legem Juli-
 am licuerit etiam ingenuis mulieribus absque crimine
 stupri, ut concubinis uti. Item quod quis, postquam
 muliere ut concubina per aliquod tempus usus esset, po-
 stea tamen affectione maritali eam diligere inciperet, &
 tamen risum aliorum metueret, si novis ritibus adhibi-
 tis animum hunc coram testibus declararet. Adde quod,
 cum a multis seculis, privatis libertas relicta fuerit, so-
 lennitates confarreationis pro arbitrio minuendi, sæpius
 factum fuerit, ut quis cum orba vel vidua cohabitans,
 abs.

absque concubitu tamen & concubinato, moribus ejus ipsi placentibus, multis ceremoniis non opus esse putans, convivio saltem instituto affectionem suam maritalem coram aliquot testibus declaraverit, sine interveniente scriptura, & testes illi postea mortui fuerint. Ut de nimia divortiorum licentia apud Romanos jam nihil dicam.

Fuerunt in
frequenti usu
sub Imperatoribus.

eee) Huc spectant leges Modestini l. 24. de ritu nuptiarum. Papiniani l. 31. pr. de donat. l. 16. §. 1. de his que ut indign. Marciani l. 3. pr. de concubinis. Pauli l. 4. eod. tit. Ulpiani l. item legat. 49. §. 4. de legat. 3. Imperatoris Probi l. si vicinis 9. C. de nuptiis. Huc pertinet etiam locus Quintiliani l. 5. c. 11. Ex contrario nihil obstat, quominus justum matrimonium sit mente coeuntium, etiam si tabula signata non fuerint. Nihil enim proderit signasse tabulas, si mentem matrimonii fuisse non constabit.

fff) Ut vel ex Novella 22. c. 3. patet, ubi Justinianus diserte ait, nuptias solo & puro affectu nuptiali profici, sine interventu pactorum dotalium aut donationis propter nuptias. Neque enim Justiniani tempore benedictio sacerdotalis necessario ad constituendas nuptias requirebatur, ut latius probat Heinr. Christoph. Hochmannus: de bened. nupt. Cap. 2. §. 17. seq. & Autor. Historia opusc. erudit. mense Januar. ann. 1703. p. 42. seq.

§. X.

Requisita ju-
stiarum nu-
ptiarum
(1) Pubertas.

Atque hæc sufficiant de nuptiarum, quæ olim usu, farre, coemptione fiebant, differentia. Pergendum jam ad requisita justarum nuptiarum in institutis hic annotata, quæque utrique generi nuptiarum videntur fuisse communia. Ubi quod initio pubertas masculorum & viri potentia feminarum requirebatur ex natura ipsius matrimonii fuit, & juris Gentium est. ggg)

ggg) Pr. Inst. h. t. Deducitur enim ex fine societatis nuptialis, id est procreatione sobolis. Ipsa vero pu-

bertatis definitio differenda ad titulum quibus modis *intela*
finitur.

§. XL

Consensus autem personarum contrahentium ab Imperatore hic supponitur, quia & ipse juris ⁽²⁾ *Consen-*
 Gentium est, & ex natura communi societatum *sus persona-*
 omnium, excepta paterna, facile intelligitur. *bbb)* *rum contra-*
hentium.

bbb) Quæ vero hic communiter moveri solent a *Quæstionum*
 Commentatoribus quæstiones de metu justo, & injusto. *variarum in-*
 de ratihabitione post metum, de errore nominis, perso- *dex, circa*
 næ, virginitatis, impotentiz, de ebrietate, de dolo &c. fa- *hunc consen-*
 cile definiuntur ex communibus Doctrinis moralibus, *sum,*
 partim, ubi difficultas aliqua subest, & dissensus JCorum, *illud ad*
 ejus rei origo plerumque deducenda erit ex subtilitatibus *hæc con-*
 Juris Canonici, adeoque eo remittenda erit, quo pertinet *tractatio*
 v. g. distinctio Canonistarum inter substantialia & acci- *est ad*
 dentalia conjugii & inde ortus dissensus JCorum de er- *re-*
 rore circa virginitatem &c.

§. XII.

Quod consensum parentum attinet, require- *(3)* *Consen-*
 bat Jus Romanum consensum solum patris, qui & *sus paren-*
 quatenus in potestate habebat, *iii)* scilicet intuitu *tum qui in*
 filii. Nam filia *kkk)* emancipata etiam, patris *lll)* *potestate ha-*
 & quæ patrem non haberet olim matris & tutorum, *bebant.*
mm) jure novo matris & propinquorum consen-
 sum adhibere debet. *nn)*

iii) l. 2. ff. de R. N. pr. 7. b. 1. Inde & regulariter si *Si avus in po-*
 avus neptem in potestate habeat, hujus solius consen- *testate habe-*
 sus requiritur. Paulus l. 16. de Ritu Nuptiarum. *Nepote*
uxorem ducens & filius consentire debet, neptis vero si nubat,
vultus & auctoritas avi sufficit. Cur in nepote diversum *ret, an & patris*
 quid obtineat, haud dubie ratio est, ne filio invito agna- *consensus re-*
 scatur suus heres. l. 6. de adopt. §. 7. Inst. eod. Et sic etiam *quiretur.*
 intelligendus est Ulpianus l. 9. ff. eod. tit. *Dissensus*
Si nepos uxorem *JCorum Ro-*
manorum

velit ducere avo furente, omnimodo patris auctoritas est necessaria sed si pater furit, avus sapiat, sufficit avi voluntas. Dum enim dicit, omnimodo patris in priore casu voluntatem esse necessariam, id intelligit, quia nimirum, etiamsi avus non furat, ejus consensus requireretur, & adco solum in casu furoris filii avi consensus sufficiat, ut recte observavit Fr. Hotmanus de Ritu Nupt. & matr. c. 3. p. m. 396. seq. Sed quid faciemus jam Paulo, dum alibi plane contrarium statuere & adeo a se ipso dissentire videtur, dum ait in l. 3. de R. N. Si nepotem ex filio & neprem ex altero filio in potestate habeam, nuptias inter eos me solo autore contrahi posse Pomponius scribit & verum est. Quid ergo dicemus? An putabimus, dissensum hunc tolli posse illo effugio, quod in ultima hac lege fit specialis casus, ubi nepos duxerit neprem, at in priori sermonem esse de alio casu ubi nepos duxerit extraneam? Sed vereor, ne talis conciliatio fiat Legulejismus. Sane enim & ubi nepos neprem ducit, patri nepotis agnoscitur invito suus heres. Ergo hæc conciliatio est adversa rationi positæ inter differentiam modo adductam, cur consensum avi solius in nuptiis nepris sufficiat, non in nuptiis nepotis. An dicemus cum Fr. Hotmano d. l. qui hunc dissensum alias bene notavit, quod illa ratio, antea data de non sufficiente consensu solius avi in nuptiis nepotis, ne patri invitus heres agnascatur, sit falsa? Ita enim ait: Nam cum inter omnes constet, suum heredem cum dici, qui primum in testatoris familia heredis locum obtinet; pronepos ex illis nuptiis vivo filio nasciturus filio suo heres agnaturus non erit, nepos autem qui volens nuptias contraheret, dici invitus non poterat. Sed hoc pacto initio non tollitur dissensus inter Paulum & Paulum, sed saltem prior sententia distinctione utens inter nepotem & nepotem rejicitur. Deindeludit Hotmanus, partim in conceptu sui hæredis, partim in ejus applicatione. Qui dicunt, consensum patris etiam in nuptiis nepotis fuisse requisitum, ne ei agnascatur suus heres, id sentiunt, ne pater

Vani modo
dissensum il-
lum concili-
andi.

Notatur Fr.
Hotmanus.

pater mortuo avo cogatur invitus sustentare nulum & liberos ex illo conjugio natos, eosque si pater eorum mortuario necessario heredes habere; ad subtilem illam sui heredis definitionem non respexerunt. Deinde omisit Hotmanus in applicatione casum, si mortuo avo in nuptias consentiente, patri dissentienti nascatur ex nepote illo filius &c. Igitur, ut dicam quid sentiam, habemus hic exemplum novum antinomix a Triboniano incaute in Pandectis relictæ. Dissensisse in hac quaestione Jctos certum est per verba *d. l. 3. Pomponius scribit & verum est*, addita rubrica ejusd. legis. Desumpta enim ea est ex Comment. Pauli ad Sabinum. At notum est, inter Sabinianos & alterius sectæ Jctos graves fuisse dissensiones. Id quidem Concedo Hotmano, sententiam distinguentem inter nepotem & neptem esse æquiozem, interim tamen hoc pacto antinomia non conciliatur. Nam Sabinus, Pomponius, Paulus in *d. l. 3.* inhæserunt regulæ, in nuptiis filii, qui in potestate est, requiri saltem consensum ejus qui in potestate habet.

kkk) Habita fuit Lipsiæ anno sæculi præcedentis 82. *Differentia varix inter filios & filias ratione sponsaliorum & nuptiarum.* Præfide D. Romano Tellero, Scabino Lipsiensi *disputatio de deteriore feminarum conditione in matrimonio contrahendo*, ubi sequentes sex differentix fustius deducuntur. I. In sponsalibus non sicut filii familias, ita & filia familias, consensus exigitur, quia sufficit hanc non contradicere. II. In sponsalibus filius familias licentiam absolutam, filia familias vero licentiam restrictam dissendiendi habet. III. Filius emancipatus, cujuscunque ætatis, sine consensu patris nuptias recte contrahit; sed non femina, quæ sui juris & minor 25. annis est, imo nec ea sine consensu matris, tutoris ac propinquorum. IV. Mortuo patre filius destinatum ab eo sponsam retinere non cogitur; at filia sponsum ab eo destinatum eligere omnino debet. V. Non potest pater sponsalia filii familias eo invito dissolvere, sed filia familias ea invita potest. VI. Non cogitur

tur filiusfamilias uxorem ducere, at filiafamilias invita nubere cogi potest. Cum autem præfens institutum non permittat, ut harum differentiarum singularum veritatem hic examinemus, differendum erit illud examen ad usum practicum tituli ff. de sponsalibus.

III) L. 18. § l. 20. C. de nupt. si scilicet intra annum 25. sit filia.

Olim tuto-
rum consensus
requisitus in
fœminis.

mm) Erant enim fœminæ olim in perpetua tutela de quo suo loco ad titulum de tutelis videndum erit. Huc spectat casus, cujus meminit Livius lib. 4. *Virginem siquidem, maxime forma notam, eam temporis duo juvenes petere.* Unus plebeji generis, tutoribus fretus; qui & ipsi ejusdem ordinis erant; nobilis alter, nulla re, præterquam forma captus, cui mater, splendidissima nuptiis jungi filiam cupiens, favebat. Quod certamen cum domi & intra privatos parietes componi nequisset, venum in jus est, postulatuque matris & tutorum utrinque auditio, magistratus secundam matris arbitrium jus nuptiarum dedere. Tutorum hanc potestatem sustulere postea Imperator Severus & Antoninus l. 20. de ritu nuptiarum, ubi non sine ratione Tribonianum loco tutoris posuisse curatoris, notat Ravardus *Conjectan. lib. 2. c. 18.*

nn) d. l. 20. C. de nupt.

§. XIII.

An Pater
nuptiis vel
consentiens
vel dissentiens
potuerit
rescindere
matrimonium?

Pater consentiens non potuit rescindere matrimonium jure patris potestatis,

Quodsi pater qui in potestate habebat filiam in nuptias consensisset, non poterat postea, sub prætextu, quod in patria potestate adhuc filia ejus remanserit, eam marito invito adimere. *ooo* Sin invito patre filia alii nupserit, quo minus eam abducere marito potuerit, nullum jus obstabat. *ppp*

ooo) Scribit Plutarchus in vita *Nume*, eum Romuli legi de patria liberorum vendendorum potestate derogasse, si modo uxorem autoritate & jussu patrum duxissent. Idemque memorat Dionysius lib. 2. c. 28. in fine. Ne videlicet matrimonia rite constituta iterum dissolverentur. Et hoc voluit Paulus lib. 2. *Sentent. tit. 19. Eorum qui in potestate*

te patris sunt sine voluntate ejus matrimonia jure non contrahuntur, sed rite & cum consensu ejus) contracta non solvuntur. Idque docet ratio statim subjuncta. *Contemplatio enim publica utilitatis privatorum commodis præfertur.* Hinc & Ulpianus l. 1. §. ult. de lib. exhib. bene concordantia matrimonia jure patriæ potestatis turbari non posse, patrique interdicto sibi filiam exhiberi desideranti persuadendum, ne acerbe patriam exerceat potestatem, scribit. Imo vero de uxore exhibenda ac ducenda patrem, etiam qui in potestate eam habeat, a marito recte conveniri posse. Venulejus autor est l. 2. ff. eod. Interdicto quoque succurri marito cujus uxor invita a parentibus detinetur, Imperatores rescripserunt l. si invita 11. C. de nupt. l. 3. C. de lib. exhib. Brissonius de jure Connub. p. 234. seq. Non obstat quod Plautus in Stichus videatur contrarium asseruisse, ubi pater voluit nuptias rite initas rescindere & introducit uxorem ita loquentem.

Neque est, cur nunc studeam has nuptias mutarier.

Verum postremo in patris potestate est situm.

Faciendum id nobis, quod parentes imperant. (conf. Ant. Hotm. c. 24. p. 308.) Nam Poëtarum est fingere. Unde eorum autoritas in quaestionibus juris caute est usurpanda. Ut taceam, Plautum in illa Comœdia non loqui de uxoribus Romanis, sed Græcis. Nec video, quæ ratio moverit Franc. Hotmanum de Ritu Nuptiar. & matrim. p. 402. ut assereret, legem Numæ non videri ad filias productam, sed civili jure multis post Numam ætatibus licuisse patrifamilias filiam etiam, quam nuptum collocaverat, vi patriæ potestatis abducere, sed ejus juris acerbicatem postea imperatorum constitutionibus fuisse mitigatam, imprimis cum ne ullam quidem rationem pro illa sententia adduxerit. Aliter contra Hotmanum disputat Huberus Parte 2. digress. lib. 1. c. 15.

Qui dissentiunt, ut Rævardus Var. lib. 4. c. 16. Cujacius libro 3. observ. 5. utuntur pro defendenda sua sententia

Dissentiens
potuit.

Respondetur
ad locum ob-
stantem Pauli
JCr.

tia modo adducto loco Pauli l. 2. *sent. tit. 19.* Nec diffiden-
dum, verba Pauli, si supine considerentur, cum sensum
admittere. Sed notum est, de Pauli, obscuritate, sapius
multos conquestos esse interpretes, & ratio ejus subjun-
cta, ut ostendimus, docet, eum de præcedendi casu esse
intelligendum. Et magis contorta est Rævardi explica-
tio hujus rationis, quam nostra textus Paulini. Dicit enim
Rævardus, *publicam utilitatem*, de qua loquitur Paulus,
cui cedere debeat patria potestas, in eo consistere, quia
interfit publice, vitiatas virgines ingenuas a suis vitior-
ibus, etiam invitis, domum, uxores duci. Nam si is, qui
cum ingenua muliere consuetudinem habet, etiam si in
patris sit potestate, stupri cogatur quæstionem pati, si
eam, non duxerit, quanto magis filiusfamilias eam,
quam sine patris consensu duxerit uxorem, in matrimo-
nio retinere cogendus sit. Respondeo enim (1) dubium
esse, an de stupro conqueri possit femina, quæ invito
patre mariti se duci passa est sciens. (2) Quid si pater ma-
lit filium stupri pœnæ subjici. An magis interfuit repu-
blicæ Romanæ, delicta manere impunita, quam confer-
vari patriam potestatem. Quod autem Franc. Hotma-
nus d. l. Paulum eodem modo, uti Rævardus explicans,
sententiam ejus ea ex ratione excusare voluerit, quasi
sententias suas accommodaverit ad statum suorum tem-
porum & respexerit ad rescripta imperatorum in nota
præcedente memorata, id plane non cohæret, cum ista
rescripta, ipso Hotmano fatente, loquantur de patre con-
sentiente. Conf. Huberum d. lib. 1. Cap. 16.

§. XIV.

Patris con-
sensus ex-
pressus in nu-
ptiis filii, ta-
citus in nu-
ptiis filia.

Porro in nuptiis filii olim patris consensus ex-
pressus requirebatur, in filia nuptiis sufficiebat, si
non contradixisset, *ggg*) Postea tamen & in nuptiis
filii admissus est patris consensus tacitus, *rrr*) Ex illa
etiam veteris juris differentia intelligitur ratio, cur
JCr.

¶ Cui filiam patris furiosi absque ejus consensu nubere posse statuerint, filio id non permisserint, *sss)* donec Marcus imperator etiam filio id concesserit. *Controversia de filio, cujus pater esse furiosus.*
 ¶ Cum tamen Marcus de filio mente capti locutus sit, inventi sunt lejuleji, qui statuerent, a filio mente capti ad filiam furiosi non producendam esse consequentiam *uuu)* Quas ineptias peculiari constitutione rejecit Justinianus. *vvv)*

¶ *ggg)* Paulus l. 7. §. 1. de sponfal. *In sponsalibus etiam consensus eorum exigendus est, quorum in nuptiis desideratur. Intelligi tamen semper, filie patrem consentire, nisi evidenter dissentiat, Julianus scribit.* Scilicet, quia in nuptiis filii patri accrescebat onus nrum sustentandi, in filia onus hoc pertinebat ad maritum aut ejus patrem. *Ratio diversitatis inter nuptias filii & filie.*

¶ *rrr)* Scilicet tempore Imperatoris Alexandri, cujus est l. 5. C. de nupt. Si, ut proponis, pater quondam mariti cui in cuius fuit potestate, cognitis nuptiis vestris non contradixit, vereri non debes, ne nepotem suum non agnoscat. *Postea etiam in nuptiis filii suffecit consensus patris tacitus.*

¶ *sss)* Nimirum in nuptiis filie furiosi patris non requirebant consensum patris l. 25. C. de nupt. quia scilicet furiosus non poterat contradicere, vel evidenter dissentire. In filii nuptiis dissentiebant, quia patria potestas non tollitur furore l. 8. de his qui sui vel al. jur. sunt. At pater in nuptias filii expresse consentire debebat. Unde putabant, nuptias filii interim celebratas esse in suspenso, ut, si pater a furore restitutus eas approbasset, tum deum justæ nuptiæ essent, nisi Princeps ab initio patris consensum supplevisset. *Argo. d. l. 25. C.*

¶ *rrr)* d. l. 25. C. ubi Justinianus ait: *Et Ulpianus quidem reculit (pro adstruenda sententia, quod etiam in filio patris furiosi non opus sit rescripto Principis,) constitutionem Imperatoris Marci, qua (quidem) de furioso non loquitur, sed de filiis mente captis, (legendum forte mente capti) sive* *Constitutio Marci de filiis mente capti,*
 ¶ *mascu-*

masculi sive femina sint, qui nuptias contrahant; ut hoc facere possint, etiam non adito principe.

Unde dubitatum an ea etiam pertineat ad filios furiosos,

uuu) Ita enim pergit Justinianus: *Et aliam dubitationem ex hoc emergentem (scilicet retulit Ulpianus,) si hoc quod de mente capto constitutio (Marci) induxit, etiam in furiosis obtinendum sit, (uti quidem putabant cum Ulpiano quidam alii Jcti,) quasi exemplo mente capti (patris) etiam furiosi filios adjuvantes, (ut etiam non adito principe possent nullas justas contrahere.)* Neque enim credendum est, Ulpianum, eruditum Jctum, inter dissentientes fuisse, uti verba in nota præcedente & hic allata, si non accurate inspicias eorum sensum, alias innuere videntur. Neque crederem, etiamsi hoc diserte assereret Justinianus. Nam plus una vice in referendis Veterum Jctorum sententiis

Non ab Ulpiano.

Ob evidentem identitatem rationis.

Sed ab aliis; an jam tempore Ulpiani?

An tempore Justiniani?

erravit. Scilicet ratio constitutionis Marci Imperatoris haud dubie eo fuit, ne impediatur liberorum nuptiarum; si pater in eo statu esset, ut nec consentire nec dissentire possit. Jam cum eadem sit ratio in patre furioso, mirari insuper liceat, qui fieri potuerit, ut tempore Ulpiani inventi sint Jcti, qui dubitaverint, utrum id, quod de mente capto constitutum fuerit, etiam in furioso obtinere debeat. Dubitatum tamen esse refert Ulpianus, si Justiniano credimus, etsi cum Ulpiani libros hodie non habeamus, ea de re certi quid affirmare nequeamus. Id quidem constat, non rarum esse Justiniano, ut sibi fingat quandoque in Constitutionibus suis chimæras, quas oppugnet. Nec a vero ab simile est, tempore Justiniani rabulas quosdam aut legulejos excitasse hanc dubitationem, & pro coloranda dubitandi ratione ad Ulpianum & Jctos ipsi coævos provocasse. Magis enim convenit illa dubitatio Domitiana barbariei, quæ regnabat tempore Justiniani, quam eruditioni Jctorum, qui vivebant tempore Imperatoris Marci & Ulpiani. Contra, si cogites, fuisse omnibus seculis rabulas & legulejos, avaritia & cupidine turbandi status animatos, verba legum rodentes, easque tortura ineptissima applicantes desideris partium leges.

leges oppugnantium; non plane incredibile est, quod de Ulpiano hic refert Justinianus.

Pr. b. t. Confirmavit enim Justinianus d. l. 25. fa- Definitio litis per Iulianum.
nam interpretationem constitutionis Marci, quod etiam pertineat, ad filios furiosi, addens tamen, ut tam in nuptiis filii quam filia furiosi dos & donatio propter nuptias debeat constitui auctoritate magistratuum vel Episcoporum, presentibus curatoribus patrum furiosorum, vel mente captorum, & iis qui ex eorum genere sunt nobiliores, hac tamen lege, ut omnia fiant gratis & absque impensis ex bonis patrum praestandis.

§. XV.

Ceterum praecedere debere consensum eorum, qui in potestate habent nuptias liberorum, significanter monet Justinianus, indicans eo ipso, quod ratihabitio patris subsequens, nuptias quidem intuitu temporis subsequens iustas efficiat, non tamen possit retrahi ad tempus initii, intuitu videlicet effectuum a patris voluntate minime dependentium v. g. ut liberi ante ratihabitionem nati habeantur pro legitimis. xxx)

Præcedere debere consensum patris, neque subsequenter ratihabitionem retrahi.

xxx) In tantum, inquit Justinianus in princ. hic ut praecedere debeat. Quæ verba plane frustranea forent, si iis id solum significaretur, non valere nuptias liberorum, antequam consensisset pater, post consensum tamen accedentem ex natura communi ratihabitionis eum retrahi ad tempus initii, ita ut etiam liberi interim nati fiant legitimi. Sed ita tamen multi explicant viri clarissimi, Quos etiam hæcenus secutus sum, etiam nuper in annot. ad Inst. b. t. Sed re penitus expensa coactus sum amore veritatis sententiam mutare. Utraque sententia habet defensores scotos celeberrimos. Qui pro sententia in thesi posita faciunt, eos citat Wissenbach ad l. 5. C. de nuptiis, qui & ipse eam sequitur. Contra post alios, ut præ-

Veritas sententia, sepositis legibus, eum in finem ab aliis adductis, ex evidentibus positionibus demonstrata.

ptoris sui sententiam destruat, omnes vires adhibet Utricus Huberus in *praedictionibus ad institutiones & pandectas, d. iii.* Utraque sententia pro se adducit leges, quandoque easdem. Nam *l. 68, de jure dotium* ab utraque parte adducitur. Pro sententia Wissenbachii insuper *l. ii. de statu hom. l. 13. §. si quis 6. ad l. Jul. de adult. l. 65. §. 1. de ritu nupt. l. 6. C. de nuptiis.* Contra dissentientes urgent regulam; omnem ratihabitionem retrotrahi. Textus obstantes vel non loqui de ratihabitione patris, vel certe non de legitimitate liberorum, sed de casibus diversis. Ergo melius erit, si sepositis paulisper legibus praemittantur positiones paucæ, evidentes & breves, veritatem sententiae Wissenbachii ad oculum monstrantes. Tum liceat addere argumenta ex legibus allegatis non ut probantia, sed tamen ut dicta valde illustrantia. Interim tamen cum illa sententia jam satis perspicua sit absque legibus: tutius forte erit, legibus illis plane abstinere. Igitur sic procedemus. (1) Liberi ex illegitimis nuptiis nati sunt illegitimi. (2) Nuptiæ, quibus non consensit pater, sunt illegitimæ. (3) Nati ex nuptiis quibus non consensit pater, sunt spurii. (4) Non est in arbitrio privatorum positum ex illegitimis liberis facere legitimos. (5) Legitimatione per subsequens matrimonium seculo demum quarto inventa legitimat saltem naturales liberos strictè dictos ex concubineis natos, non spurios & reliquos illegitimos. Ex his jam sua sponte sequitur conclusio: ratihabitione patris subsequens non potest retraheri ad tempus innitit, ita ut per eam legitimi fiant liberi antea nati, sive respicias tempora ante inventam legitimationem, sive post eam. Q. E. D.

§. XVI.

Pater an ad consentiendum cogi poterit?

Sed si pater noluit consentire in nuptias filii vel filiae, an cogi poterit ad consentiendum? Jure veteri non arbitror. Jure noviori quidem ea de re aliter

aliter dispositum est lege Julia de maritandis ordinibus & constitutione Severi & Antonini. Sed non credo tamen, frequentem fuisse illius juris novioris usum practicum.)))

yyy) Probatur thesis l. 29. de R. N. ubi Marcianus. *Capite teigesimoquinto legis Juliae qui liberos, quos habebant in potestate injuria prohibuerint ducere uxores vel nubere, (vel qui dotem dare non volunt, ex constitutione Divorum, Severi & Antonini,) per Proconsules, praesidesque provinciarum coguntur in matrimonium collocare, & dotare. Prohibere autem videtur & qui conditionem non querit.* Miror autem, neque Antonium Augustinum de LL, ad l. Juliam de maritandis ordin. p. 79. neque Brissonium de jure Connub. p. m. 161. ubi integra legis adducta verba memorant, imo nec Dionysium Gottofredum ad nostram l. 19. aliquid quod ad genuinam interpretationem hujus legis faciat, addidisse. Quid enim? An saltem in provinciis haec lex obtinuit; an etiam Romae & in Italia? Si prius, cur non ubique? Si posterius, cur saltem Proconsulum & Praesidem sit in lege mentio? Ex qua ratione aut qua occasione lex Julia hic aliquid novi constituit? Cur demum Severus & Antoninus legem Juliam hac parte extenderunt? Exposuit quidem Marcianus, quid sub voce *prohibere* intelligatur, utinam & exposuisset, quid intelligitur sub phrasii, *injuria prohibere*; id est quoniam habitae fuerint causae injustae denegati consensus patrii? &c. Quod vero dixerim, exiguum videri fuisse usum practicum illius legis Juliae, inde probatur. (1) Vix credo casum ex historicis Romanis apud Romanos, afferri posse ad hanc legem pertinentem, eamque illustrantem. (2) Parentes regulariter plurimas causas denegati justae consensus poterant allegare, imo ne quidem vi dictae legis ad probandam dissensus justitiam erant adstricti, sed potius filiis incumbere probandi, prohibicionem injuria fieri. (3) Stultum est agere cum potente,

Sententia &
mens dubia
legis 19. de
R. N.

Ejus exiguus
usus practicus
apud Roma-
nos.

salva

salva manente potentia. At post consensum a Praefidis extrusum liberi tamen manebant in potentia parentum. (4) Dion. Gothofr. etsi legem non explicet, tradit tamen plurimas exceptiones, quibus pater liberari possit, ne cogatur filiam dotare; quæ tales sunt, ut facile devorent ipsam legis dispositionem.

§. XVII.

(4) *Jus civitatis Romæ, unde nulla nuptia cum ancilla Latina, peregrina.*

Requirebatur etiam Jure Justiniano, ut contrahentes nuptias essent cives Romani, ex utraque parte, unde non erant nuptiæ cum servo vel ancilla, Latino vel Latina, peregrino vel peregrina, sed contubernium, nisi in posterioribus duobus casibus id impetraretur. zzz) Quamvis Justiniani tempore post extensum ab Antonino jus civitatis Romanæ illa prohibitio nuptiarum cum Latinis nullum, cum peregrinis, non magnum videatur habuisse usum, exceptis forte barbaris, aaa) Intuitu servorum tamen & ancillarum adhuc tempore Justiniani nihil mutatum. bbb)

Probatio the-
seos.

zzz) Ulpianus *tit. 5. §. 4. & 5. Paulus l. 2. sentent. tit. 19. §. 2. Oiselius ad Caji lib. 1. p. 57. Briffon. de jure connub. p. 103.* Itaque maximam apud populum invidiam Antonio conflavit, ab eo, contra leges ac patriæ instituta, contractum cum Cleopatra conjugium. Cujus facti indignitatem Plutarchus in *ejus cum Demetrio collatione* absque nota prætereundum non censuit. Egredere etiam tulisse populum Romanum Xiphilinus narrat, quod Titius Benenicem in palatio uxoris loco habuerit ut perinde repudiare eam sit coactus. Porro Livius *lib. 37.* refert, Campanos civitati Romanæ donatos, & a Censoribus Romæ censerî coactos, ut sibi cives Romanas uxores ducere liceret, petiisse, & si qui prius duxissent, ut habere eas sibi liceret, utque ante eam diem nati justî sibi liberi here-

heredesque essent. Ac utrumque eis indultum esse. Porro quamvis alias connubio interveniente liberi patrem sequantur, non interveniente, matris conditioni accedant *l. 24. de statu hom.* exceptio tamen erat in eo qui ex peregrino & cive Romana nascebatur, nascebatur enim peregrinus, quoniam lex Mensia ex alterutro peregrino natum deterioris parentis conditionem sequi jubebat. Ulpianus *tit. 5. §. 3.*

Latinorum & civium Romanorum differentia Latinorum & civium Romani pene exoleverat; si quid reliquum fuit, ipse Justinianus id penitus sustulit, constitutione edita de latina libertate tollenda. vid. dicta *de usu pract. distinct. inter ingenuos & libertinos cap. 1. §. 25. ad finem.* ubi etiam de constitutione Antonini *l. 17. de statu hom.* quaedam annotata invenies. §. 33. *lit. 1.* Et sic intelligo illud Prudentii (qui seculo quarto vixit) *lib. 2. contra Symmachum.*

Distantes regione plagæ, divisæque Ponto,
Littora conveniunt, nunc per vadimonia ad unum
Et commune forum, nunc per commercia & artes
Ad cœtum celebrem, nunc per genialia fulcra,
EXTERNI ad jus connubii. Nam sanguine misto
Texitur alternis ex gentibus una propago.

Non, quasi eo tempore, jam exoleverit prohibitio conjugii inter civem & peregrinum, ut vult Briffonius *d. p. 103.* sed quod illi externi qui ante constitutionem Antonini peregrini fuerant, jure civitatis impetrato nomine antiquo adhuc nonnunquam fuerint denotati. Scilicet parallelum plane illis versibus Prudentii est epigramma

Rutilii Numatiani in illam constitutionem Antonini.

Fecisti patriam diversis gentibus unam.

Profuit injustis, te dominante, capi.

Dumque offers victis proprii consortia juris,

Urbem fecisti, quæ prius orbis erat.

Hinc & Justinianus dicit Antoninum eos, qui vocantur peregrini

H

regrini

regvini ad Romanam ingenuitatem deduxisse Novella 78, cap. ult. ubi vide Dion. Gothofr. Confirmat sententiam nostram, quod inde adnotavit Brissonius d. l. scilicet a provincialibus, cujusque ordinis aut loci essent, conjugia contrahi cum Barbaris prohibuisse Valentinianum & Valentem in l. un. Cod. Theod. de nupt. gentil.

Sub Justiniano non licita conjugia cum ancillis. *bbbb* Nescio enim, quod Dionysium Gothofredum moverit, ut in notis ad l. 3. C. de incest. nupt. scriberet. *Hodie connubium cum ancilla esse potest. Novell. 78. c. 1. Nov. 117. cap. 6.* Tantum enim abest, ut in dictis novellis quicquam dicatur de licentia conjugii cum ancillis, ut potius contrarium ibidem statuatur. Caterum ex l. 3. Cod. de incest. nupt. patet, Constantinum M. decurionibus conjugia cum ancillis alienis non solum interdixisse, sed & gravissimis poenis, damnationis in metallum, deportationis, confiscationis bonorum & aliis coercuisse, ad quam legem vide Commentarium Jacobi Gothofredi ad lib. 12.

Dos ab ancilla data potuit usucapi. *Cod. Theodos. tit. 1. l. 6. tom. 4. p. 350.* Quidsi vero ancilla aliena dotis nomine pecuniam viro tradiderit, eam quidem viri facere non potuit, sed tamen potuit eadem dos a viro positus terminis habilibus usucapi, de quo videri

potest l. *notabilis 67. de jure dotium.* Annon & ipsa ancilla in matrimonium ducta usucapi poterat annuo usu, uti aliae res mobiles? Quod si verum esset, haberemus casum evidentem & minus dubium, ad quem respexerit Gellius lib. 3. c. 2. in loco illo obscuro, de cujus sensu supra latius egimus lib. k. n. 17. & 18. & 11. Etenim hic initio adest objectura consuetum usucapionis ancilla aliena, adest tempus lege olim definitum, usucapio annua, adest bona fides, quam in marito praesupponimus. Sed neganda nihilominus est quaestio proposita. Quia deficiunt alia duo usucapionis requisita. Si enim anno usucapienda esset res mobilis, requirebatur, ut non adsit res vitiosa, id est furto ablata. Notum vero est ex primis juris principis, servum & ancillam sui ipsius furtum facere.

Negatur, quia adest res vitiosa & deficit justus titulus.

facere. Quodsi dicas, etiam supponendum esse, ancillam, quæ in matrimonium liberi hominis venit, fuisse in bona fide argumento d. l. 62. de jure dotium in verbis, siue sciat, se ancillam esse, siue ignoret; responderem, casum hunc concipi non posse, quomodo ancilla aliena, quæ alii nupsit, ignorare potuerit, se esse ancillam. Sed quodsi tamen & hoc ponamus, (etsi moraliter sit impossibile,) deest tamen justus titulus. Nunquam enim matrimonium fuit justus titulus ad acquirendum dominium habitis. Imo etsi quis ancillam alienam alio justo titulo, bona fide, annua possessione acquisivisset, acquisivisset tamen, ut ancillam. At ne quidem cum propria ancilla justum est matrimonium sed nullum. Ergo certum est, de hoc quidem casu non posse intelligi Gellium d. l.

§. XVIII.

Porro qui justas volebant contrahere nuptias (5) *Cessans* debebant considerare, an licitæ essent nuptiæ & non *prohibitio* prohibitiæ ob proximitatem sanguinis. Debeant igitur *sanguinis.* abstinere intuitu cognationis a conjugii parentum in infinitum, tales enim nuptiæ erant nefariæ & incestuæ. *Non vero cessat inter parentes & liberos.*

ccc) §. 1. J. h. t. l. 53. ff. de R. N. De liberis nihil discretis verbis in thesi expressum, quia jam sub illa prohibitione latent. Cæterum quod hic dicitur in infinitum id moraliter & civiliter intelligendum est de casibus dabilibus, non metaphysice abstrahendo a dabilitate casuum. Cui enim usui talia discernentur aut docerentur. Unde ultra personas hic ab Imperatore expressas, patris & matris, avi aut avia, vix ac ne vix quidem quæstio in praxi occurret. Idem repetendum erit in regula de prohibitione personarum, quæ sibi sunt parentum & liberorum loco.

§. XIX.

Similiter in infinitum prohibitiæ erant nuptiæ *Item inter* inter eas personas, quæ sibi sunt parentum & liberorum *personas quæ* rorum

*funt paren-
rum & libe-
rorum loco.* rorum loco in infinitum, scilicet in consanguinitate
parentum fratres & sorores, & fratrum vel sororum
filii, filia, nepotes, nepes; in affinitate mariti &
uxoris parentes & liberi, id est socrus, noverca, pri-
vigna, nurus &c. dddd)

Ratio denomi-
nationis,

dddd) §. 3. 5. 6. 7. *Instit. b. t.* Parentum autem & li-
berorum loco esse personas illas, quas in thesi defini-
mus uti ipse Imperator diserte asserit *d. §. 5. 6. 7.* sic etiam
ex natura rei facile intelligitur, sunt enim parentum no-
strorum sanguine proximi, quibus post parentes reveren-
tiam maximam debemus. Unde & Festus dixit: mater-
teram dici, quasi matrem alteram. Et in Levitico as-
fertur ratio prohibitionis quod sint parentum proximi.
Dixerat equidem Tribonianus in §. 1. *b. t.* ipsos parentes
& liberos esse etiam parentum & liberorum loco, sed ni-
mis impertinenter & maxima incuria loquendi. Cum
enim observaret, Cajum suum in *l. 53. de R. N.* dixisse, quod
nuptiæ consistere non possint inter eas personas, quæ in
numero parentum & liberorum sint, cujuscunque gradus sint,
in infinitum, putavit idem esse, sive diceret in numero pa-
rentum esse, sive loco parentum. Similis incuria loquen-

Incuria Tri-
boniani, pa-
rentes dicentis
esse parentum
loco.

Hem in regula
§. 3. hic.

di occurrit in §. 3. ubi eam proponit regulam. *Cujus filiam
ducere, uxorem non licet, ejus nec neptem permittitur.* Sub-
intelligendum enim est: *ob respectum filiationis.* Alias re-
gula fallit. Nam avi mei filiam ducere nequeo, pote-
ram tamen ducere jure Romano neptem, quia non pro-
hibitæ erant nuptiæ inter fratrum & sororum liberos §. 4.

An v.g. uxoris
amita & ma-
tertera, item ex
fratre vel so-
rore neptis,
etiam marito
sint parentum,
aut liberorum
loco?

bic. Sed annon etiam parentum & liberorum loco in af-
finitate sunt amita aut matertera uxoris, item patruus &
avunculus mariti, aut mariti vel uxoris ex fratre vel so-
rore nepos vel neptis? Ita quidem videbatur dicendum
quia hæ personæ sunt marito vel uxori parentis loco, cum
autem maritus & uxor per conjunctionem corporum una
caro fierent, videbatur utique dicendum esse, æque mariti
pro-

prohibendam fuisse amitam aut materteram uxoris, & uxoris ex fratre vel sorore neptem, ac prohibitæ erant focrus & privigna, item uxoris soror; quia haud dubie in his nuptiis primaria ratio fuerat illa unio mariti & uxoris. Sed his tamen non obstantibus dicendum videtur, Jure Romano tam ante Justinianum, quam Justiniano, pro licitis habita fuisse conjugia ejusmodi, quia nusquam leguntur fuisse prohibita. Diligentia laudabili ex omni antiquitate Romana collegerunt casus prohibitarum apud Romanos ob consanguinitatem vel affinitatem nuptiarum Briffonius de *jure connubiorum* p. 196. usque ad p. 225. Franc. Hotm. de *ritu nupt. & matrim.* c. 5. & 6. Huberus *Part. 1. digress. l. 2. cap. 17. usque ad 22.* Sed tamen nihil ibi deprehendere potui de prohibitione illarum nuptiarum. Adde omnino edictum Diocletiani apud Autorem *collect. leg. Mosaic. tit. 6. in versic. cum quibus autem personis.* Quomodo autem hæc licentia conciliari possit cum reliquis prohibitionibus, affinitatis intuitu factis, ipsi Romani viderint. Porro, etsi de jure Justiniano nullum sit dubium, conjugia æque cum fratris quam sororis filia esse prohibita §. 3. *hic. l. 17. C. de Nuptiis.* Quid est tamen quod in ipso edicto Diocletiani (unde desumpta est *d. l. 17.*) illa prohibitio non legitur, sed saltem sororis filia fiat mentio, imo quod disertis verbis Ulpianus apud Autorem *collat. leg. Mosaic. d. tit. 6.* asserat: *nunc autem ex tertio gradu licet uxorem ducere sed tantum fratris filiam, non etiam sororis,* unde & Paulus & Papinianus *ibidem* tantum sororis filia mentionem faciunt, in recensione prohibitarum nuptiarum? Nimirum hic habemus iterum aliud exemplum non bene coherentium ubique principiorum juris Romani. Olim equidem ante tempora Imperatoris Claudii conjugia cum fratris filia fuisse pro incestis habita probat epigramma Catulli.

Aufilena viro contentam vivere solo

Nuptiarum una est e laudibus eximiis.

H 33

Sed

Sed cuius quamvis potius succumbere fas est.

Quam matrem fratres efficere ex patruo.

Postea vero, cum Claudius Imperator Agrippinam fratris filiam duceret, a Senatu decretum efflagitavit, quo ejusmodi matrimonia iusta pronunciata sunt, unde & Antoninus Philof. Imperator filiam suam Lucillam fratri despondit. Atque hæc licentia duravit usque ad Constantini & Constantis imperium, qui primi capitis pœnam illi incestui imposuerunt *l. 1. C. Theod. de incest. nupt.* ex qua legem Diocletiani *l. 17. C. de Nuptiis* interpolavit Tribonianus. Vide auctores citatos a Fr. Hotmano *de R. N. cap. 5. p. 418. seq.* Brisson. *de jure connub.* p. 206. *seq.* Denique extenderrunt Jcti honestatis intuitu respectum parentelæ & filiationis ad sponsam patris & filii & ad filiam uxoris, quam post divortium ex novo marito susceperat. §. 9. *hic l. 12. §. 1. 2. 3. de R. N.* Et porro ad uxorem privigni & vitricum, ad novercam & privignæ maritum *l. 15. eod. l. 4. §. 7. de grad. & affin.*

Extensio respectus parentelæ & filiationis ad sponsam & privigni uxorem, &c.

§. XX.

Item inter fratres & sorores, & qui in affinitate sunt fratrum & sororum loco, frater mariti intuitu uxoris, & uxoris soror intuitu mariti. *eeee*)

eeee) De fratribus & sororibus agit §. 2. *hic.* de viri fratre & uxoris sorore testantur leges Codicis *l. 5. & 8. C. de incest. nupt.* ut mirum sit, cur in institutionibus ejus prohibitionis mentionem non fecerit Justinianus, cum tamen Gajus in institutionibus *lib. 1. tit. 6. §. 2.* inter hæc personas interdicta esse conjugia memoraverit. Adde Oisellium ad illum locum Gaji *p. 75. seq.* Quamvis olim non defuerint exempla Tarquinii Superbi & Marci Crassii cum fratrum uxoribus, & Honorii Imperatoris cum uxoris sorore nuptias facientium, de quibus vide Brissonium *de jure Connubiorum. p. 209. seq.* Non vero fratrum & sororum loco

Liberi mariti & uxoris ex ali

loco sibi esse censentur mariti filius ex alia uxore, & uxoris filia ex alio marito vel contra, unde recte matrimonio conjunguntur, etiam si fratrem aut sororem communem habeant. S. 8. b. t.

is conjugii fratrum & sororum loco non sunt.

§. XXI.

Obtinerunt vero prohibitiones hæcenus memoratæ etiam in agnationibus adoptivis, & quidem intuitu eorum, qui in adoptione parentum & liberorum loco sunt, etiam post emancipationem. Quin & serviles cognationes & affinitates post manumissionem impedimento fuerunt nuptiis, an non & ante manumissionem contubernio? ffff)

Similis prohibitio intuitu adoptionis & servilium cognationum.

ffff) De adoptionum prohibitionibus agit imperator §. 1. 2. 3. 5. b. t. Adde ex Pandectis l. 23. de adopt. l. 12. §. 4. l. 14. pr. & §. 1. l. 17. l. 55. de R. N. de servilibus cognationibus & affinitatibus §. 10. hic l. 14. §. 2. 3. eod.

Probatio thesicos.

Dico autem agnationibus, quia per adoptionem contra hitur saltem agnatio non cognatio, nec affinitas d. l. 23. de adopt. d. l. 12. §. 4. de R. N. Nec obstat d. l. 55. eod. Ubi Gajus Patris mei adoptivi matrem aut MATERTERAM, aut neptem ex filio ducere non possum. Cujacius lib. 23. obs. 36. 55. d. R. N.

Per adoptionem saltem agnatio contrahitur. Explicatur I. 55. d. R. N.

putat, in variis lectionibus olim ad vocem Matrem a quodam Glossatore ad marginem positum fuisse Materternam, atque sic ab alio postea hanc variam lectionem textui fuisse insertam, ita: Matrem aut materteram; cum tamen haud dubie legendum sit matrem omissa voce matertera. Nam hunc sensum esse Cujacii ostendunt antecedentia & consequentia, etsi in ipsa citata observatione vitiose impressum sit: retinendam tantum eam esse, quæ habuit materternam, non etiam matrem. Franciscus Hotmanus lib. 12. obs. 9. majori cum verosimilitudine putat ex incogitantia describentis, hic scriptum esse Materternam pro Amitam. Etenim notat, ex eadem incogitantia vocem Materternam pro Amitam irrepisse apud eundem Cajum & eundem.

Emendatur Cujacius.

eund. ipsius ad Edictum librum in *l. per adoptionem 17. in fine ff. de R. N.* ubi pro *Amiam* ineptissime & Accursiani & pervulgati omnes libri *Materem* habuerint, donec Haloander primus hunc errorem sustulerit, cui postea Florentini libri auctoritatem addiderint. Etsi vero uxor

Quinam in adoptione parentum & liberorum loco sint.

An etiam in servilibus affinitatibus prohibita fratris uxor & foror uxoris?

An serviles cognationes impedimento fuerint contubernio?

patris adoptantis nec cognata sit filii adoptati, nec noverca seu affinis, & idem etiam de uxore filii adoptati intuitu patris adoptantis dicendum sit, tamen in materia nuptiarum habentur parentum & liberorum loco, sive quasi cognatos sive quasi affines eos appellare velis & nuptiarum etiam post emancipationem inter tales personas prohibita sunt; *distis textibus inst. & Pand.* Quod denique serviles cognationes & affinitates attinet, de iis prater textus jam ab initio citatos etiam agit Pomponius *l. 8. de R. N.* Fit autem in illis textibus mentio matris, filiaz, sororis, & sororis filiaz intuitu cognationis, in affinitate vero noverca saltem & nurus. Unde dubitare liceret, an etiam fratris uxor, vel uxoris foror hic prohibita sit? Quod tamen videtur dicendum, argumento *d. l. 14. §. 3. de R. N.* in verbis: *Cum enim cognatio servilia intelligitur, quare non & affinitas intelligatur?* Ceterum utrum recentia cognationes & affinitates serviles etiam durante servitute impedimento fuerint contubernio servili, dubitare licet; etsi glossa ad dictos textus videatur ad affirmativam inclinare. Id quidem facile credo, non permisum fuisse a dominis in linea recta cognationis, & inter fratres & sorores contubernium. Ceterum cum inter servos & ancillas nullum fuerit matrimonium, nulla fides conjugalis, adeoque nullum etiam adulterium, (in sensu civili,) sed arbitrio mero dominorum hæc res fuerit relicta, extra curam videlicet legum & magistratum, puto etiam durante servitute non omnes prohibitiones nuptiarum inter liberas personas fuisse in contuberniis servorum observatas, aut certe, incestuosas cohabitationes contuberniorum, intuitu legum & magistratum, fuisse impunes,

§. XXII.

§. XXII.

Traditis regulis de prohibitione nuptiarum ob cognationem & affinitatem, perspicuis sane & intellectu facilibus, non opus erit immiscere doctrinam de gradibus & affinibus, quam recte Justinianus ad caput de successione retulit, cum illæ regulæ intelligantur sine ulla computatione graduum. *gggg*)

gggg) Nam parentes & qui parentum loco sunt, tam in consanguinitate quam affinitate, prohibentur in infinitum, id est quocunque gradu fuerint, fratres autem & sorores sine computatione graduum facile intelliguntur. Similiter & illi qui fratrum & fororum loco sunt. Ultrius autem prohibitiones Juris Justiniani non extenduntur. Quod autem commentatores communiter ad hunc titulum immiscere soleant doctrinam de consanguinitate, affinitate, agnatione, cognatione, generibus affinitatis, lineis, gradibus, eorumque computatione, ratio est, quod sub prætextu interpretandi jus Romanum misceant quadrata rotundis, tradita Juris Canonici, & inde ortos mores nostros cum jure Justiniano. Unde hæc doctrina vel remittenda ad caput de successione, vel ad expositionem juris Canonici, aut si mavis Juris publici Ecclesiastici, per ea quæ notabimus capite sequenti.

§. XXIII.

Quod autem ultra istas regulas prohibitio nuptiarum non fuerit extensa, vel exinde patet, quod consobrinorum nuptiæ fere perpetuo fuerint licitæ, etsi prope sint instar fratrum & fororum, *hhbb*) & quod inter personas, quæ nec cognatæ, nec affines sunt, nuptiæ non prohibitæ fuerint, etsi confusio nominum & respectus mutuus quasi parentelæ & filiationis inde orta sit. *iiii*)

I

hhbb)

Recte Justinianus omisso tractatum de gradibus & affinibus.

Probatur thesibus, quælibet in hoc tractatu.

Cur interpretes immiscerant hic doctrinam de computatione graduum &c.

Ullam illas regulas nuptiæ non prohibentur.

Nuptiarum
cum conso-
brinis licen-
tia

Respondetur
ad locum ob-
stantem Plu-
tarchi.

Et Taciti,

Consensus
Patrum Ecclē-
siæ,

bbbb) Exempla nuptiarum cum consobrinis apud Romanos, Ligustini apud Livium, Cluentii apud Ciceronem, Bruti item & Marci Antonini philosophi; item Servii Tullii filiarum cum consobrinis, denique ante urbem conditam Turni & Lavinia exhibit Robertus Sharrok, in *judiciis de variis in continent. specieb. circa finem p. m. 182. seq.* Præter §. 4. *Inst. h. t.* huc spectant ex pandectis l. 3. & l. 67. §. 1. de Ritu Nupt. l. 23. & 24. de *condit. instit.* ex Codice l. 2. de *Instit. & subst.* Nec obstat, quod Plutarchus dicat *quæst. Rom. 6. antea non moris fuisse jungere sibi consobrinis, sed postea lege lata id permissum esse, cujus occasionem ipse hanc recenset, quod vit tenuibus facultatibus, cætera honestis & præ ceteris plebi gratiosus consobrinam orbam divitem in matrimonio habuerit; ac ita locuples factus fuerit. Accusatum vero propterea populus remissa cause cognitione statim absolverit decreto facto, ut omnibus liceret ducere consobrinis, superioribus tantum gradibus prohibitis.* Hic enim, nisi me omnia fallunt, Plutarchus non hoc vult, prohibitas ante hanc legem fuisse nuptias cum consobrinis, sed saltem raro usurpatas, ex erroneo conceptu vulgi, ac si prohibita essent, donec lege lata licentia harum nuptiarum declararetur. Et hinc est, quod causæ cognitione populus non esse opus putaret in illa accusatione, quia videlicet nulla lex prohibens aderat, aut nulli mores prohibitivi. Juvat hanc expositionem locus Taciti *Annal. XII. c. 6.* ubi Vitellius dicit *conjugia consobrinarum diu IGNORATA, tempore addito percrebuisse.* Non dicit *Lege prohibita*, sed *ignorata*; de lege prohibitis enim statim ante hæc verba præcesserat. Dissentit Huberus *Part. 1. digress. lib. 2. cap. 22. p. 156. igno- rata*, per *improbata* explicans, & modo memoratum Plutarchi locum, loco probationis adjungens. Nec patres ecclesiæ ante Ambrosium putarunt nuptias consobrinarum ad incestas & prohibitas nuptias esse referendas, ut ex Athanasio, Epiphonio & Hieronymo probavit Sharrok *d. l. p.*

d. l. p. 203. seq. Circa annum Christi 380. Theodosius M. Primā prohi-
 instinētū ut videtur Ambrosii primum nuptias ejusmodi bitio Theodo-
 sine venia ab Imperatore impetrata contrahi vetuit, id si.
 quod postea reperierunt imperator Arcadius & Honorius
 circa annum 391. Sed paulo post anno 1405. iidem impe- Sed non diu
 ratores leges omnes sustulerunt contra patruelium & con- durans.
 sobrinorum nuptias antea latas. Et quamvis Augusti-
 nus de Civ. Dei lib. 15. c. 16. legem Theodosii videatur ex-
 cufare, quod conjugium cum consobrina PENE CUM SORORE
 fieri visum fuerit, ipse tamen fatetur, tales nuptias lege
 divina haud esse prohibitas. Quare post ultimam Ho-
 norii & Arcadii legem res in statu illo licentiæ mansit, Corruptio Ju-
 usque ad Imperatorem Justinianum, cujus sententiam stiniani pem-
 Theophilus in paraphrasi græca invertit pro temporum Theophilus
 suorum ratione negando id quod Justinianus, affirmavit, & Gaji
 quod pariter & Anianus Epitomator Institutionum Gaji Anianum;
 fecit. Videantur Sharrok d. l. p. 195. seq. Fr. Hotmanus
 de ritu nupt. c. 7. p. 437. Jac. Oiselius ad lib. 1. Inst. Gaji tit. 6.
 p. 74. seq. Huberus d. lib. 2. cap. 22.

iiii) v. g. Si mulieres altera alterius filio nupsert, Exempla con-
 nam qui ex his masculi nati fuerint invicem patruj sunt, fusionis r-
 quæ feminae invicem amitæ: Item masculi foeminis simi- minum pa-
 liter patruj, foeminæ illis amitæ. Si vir & mulier, ille filiam rentelæ & si-
 ejus duxerit, illa filio ejus nupsert, qui ex patre liationis sine
 adolescentis nati erunt, ex matre puellæ natas fratris filios prohibitione,
 & avunculos, illi eos patruos & fororis filios appellabant.
 Si duo viri alter alterius filiam duxerint, qui ex his ma-
 sculi nati fuerint invicem avunculi, quæ foeminæ, invicem
 materteræ erunt. l. 10. §. 14. de gndib. & affin.

§. XXIV.

Prohibitum etiam erat jure Romano, ne quis (6) Ut unus
 simul duas uxores haberet. kkkk) De prohibitione uni junga-
 enim, ne foemina simul haberet duos maritos, non tur.
 I 2 attiner

attinet monere quicquam, cum ea prohibitio juris Gentium sit. *III*)

Probatio the-
fios.

kkkk) §. 6. & 7. *Inst. h. t. l. i. in fine l. quid ergo 13. §. 1. de his qui notant. infam. l. cum qui 18. C. ad L. Jul. de adult. l. 2. C. de incest. nupt.* Huc etiam pertinet casus, cujus meminit Crassus apud Ciceronem *lib. 1. de Oratore* de patrefamilias qui ex Hispania Romam venisset, cum uxorem prægnantem in provincia reliquisset Romæque alteram duxisset, & postea incestatus fuerit mortuus. Primum ex Romanis Antonium duas in matrimonium mulieres habuisse Plutarchus scriptum reliquit *in collat. Demetrii & Antonii*. Postea Valentinianus lege sanxit, ut cuilibet duas simul uxores habere liceret ut refert Socrates *lib. 4. hist. eccles. c. 30.* ut scilicet proprii facti turpitudinem amoliretur. Sed nec ea lex postea observata. *Conf. Brisson. de jure connubiorum p. 235. seq.*

Factum Va-
lentiniani &
lex pro licen-
tia bigamie.

Fabula de Pa-
pyrio Prætex-
tato.

Respondetur
Baylio dissen-
sienti.

III) Nota est historiale de Papyrio Prætextato (apud Gellium *l. 1. C. 23.* ex quo eam repetit Macrobius *lib. 1. Saturnal. c. 6.*) qui videlicet matri persuaserat, deliberatum esse in senatu, utrum unus vir pluribus mulieribus, an una mulier pluribus viris matrimonio jungi deberent. Alibi jam monstratum est, fabulam esse. Vide *Disput. de nevīs Jurisprud. Romanae lb. 1. §. 2.* ubi simul ostensum, quod jam Polybius *lib. 3. c. 20.* eam tacite perstrinxerit. Quem Polybii locum si inspexisset Bailius, forte non laborasset, in defendenda facti hujus verosimilitudine *in Division. Crit. voce Papius*. Quamvis & ipsius rationes sint valde imbecilles. Ipse fatetur, Macrobbii autoritatem esse exiguam, majorem vero esse Gellii. & adhuc majorem Catonis, ad quem Gellius provocet, & ad quem hic maxime respici debeat, quippe de quo non præsumendum sit, quod in re maxime seria ludere voluerit. Sed decepit haud dubie Bailium communis sed erronea persuasio, de Catonis hujus Censorii insignibus virtutibus, quam tamen alibi jam destruxi in *disert. de judicio seu sensu*

cenfura morum c. 3. §. 7. Ut taceam, quod jam ipfe Baillius ad marginem notaverit: Catonem non femper a jocis alienum fuiffe, item, quod Gellius provocet ad Catonis Orationem quandam ad milites habitam. At Oratorum fcopus cum fit perfuadere, uti Poetarum delectare, non alienum etiam ab Oratoribus eft fingere, fi fcopum fuum fictionibus obtinere poffint. Neque exempla deerunt ex hiftoria Græca vel Romana, ubi Oratores per fabulas apertas fcopum iftum obtinuerunt.

§. XXV.

De reliquis prohibitionibus ad pandectas videndum. *mmmm*) Id faltem hic notaffe fufficiat, quod ^{Effectus & pena inju-} nuptiæ, quæ non obfervatis requisitis hæctenus ^{starum nu-} moratis celebratæ fuerint, omni juris effectu ^{ptiarum.} intuitu juris conjugalis, patriæ potestatis, dotis, donationis propter nuptias tuerint deftitutæ, ac liberi pro spuris habiti. *nnnn*) Prohibitæ vero & inceftæ nuptiæ infuper graviori pœna fuere notatæ. *oooo*)

mmmm) Ipfe enim imperator eo remittit §. 11. hic, Reliquarum Unde nec opus eft hic inquirere in earum rationes, & cur ^{prohibicio-} videlicet Senator jure Romano libertam præfes ptovincia- ^{num ad pan-} lem, tutor pupillam, raptor raptam, fufceptor quam ex ^{dectas remif-} baptifmo fufcepit, matrimonio fibi jungere non potue- ^{farum index.} rint. Vid. interim Hoppe in *Comment. ad Inft. d. §. 11.*

nnnn) §. 12. hic l. 5. C. de LL. l. 3. de jure dot. l. 20. C. de do- Nullitas inju-
nar. ante nuptias l. 4. C. de inceft. nupt. Spuriorum autem ap-
pellationem deducit Tribonianus d. §. 12. a græca voce ^{starum nu-} ptiarum.
fationem denotante, pro more parum acute, & non ap- ^{Spurii unde}
plaudentibus Criticis vel Grammaticis. Verofimilior ^{dicti.}
conjectura Plurarchi, vel quod græcam denominationem ^{dicti.}
ἀτάρατος, Sine Patre. Latini per notas S. P. fcribentes, nota
vero SP. nomen proprium *Spurii* denotantes occasionem
inepto fcribæ dederint, ut pro eo, qui fine Patre S. P. ef-
fer, Spurium SP. fcriberet, ac fic jocantibus anſam ſup-
pedi-

pedicaret vulgo quæsitos in posterum spurios appellandi, vel quod Sabini pudendas mulieris partes *σπαρδαίον* appellarent. Plutarch *in problem.* & inde Oiselius *ad Gaji lib. 1. tit. 6. p. 80. seq.*

Pœnæ incestarum nuptiarum parum coherentes,

0000) Variæ pœnæ incestarum nuptiarum recensentur in legibus pandectarum, Codicis & Novellis, eæque parum inter se coherentes. Quas ut aliquo modo concilient DD. variis distinctionibus uti solent, potissimum, an incestus sit contra pudorem juris naturalis, & contra jus gentium, an minus. Conf. Paul. Voet. *an inst. h. t. §. 1. p. 203.* Sed parum apte, cum Juri Romani non videantur consensisse in applicatione hujus distinctionis ad species prohibitarum nuptiarum. Si potius dicendum quod res est, inconcione egit Tribonianus, quod pœnas diversorum imperatorum, sæpe ex oppositis principiis politicis ortas, corpori juris inserverit, acsi simul locum habuerint, aut habere potuerint, de quibus tamen plane aliter sentiendum, si singulæ leges secundum autores & tempora distinguantur. Data sunt ejus observationis specimina jam alibi *ad tit. de his qui sui vel al. jur. sunt. & de patr. potest.* utrobique *cap. 1.* ubi diminutiones juris domini in servos, & juris patrii in liberos, pariter in jure Justiniano cumulativè adductas, secundum tempora & autores separatæ sunt. Sic e. g. in præsentî dissertatione jam supra lit. *bbbb*) adduximus exemplum plane irregularis & exorbitantis pœnæ Constantini M. decurionibus, qui ancillas ducerent, dictas *l. 3. C. de incest. nupt.* quam si conferas cum *l. 6. C. eod. tit.* mitiores pœnas dictantis incestuosis nuptiis, nulla inter illas leges videtur observata proportio. Conf. supra de pœna incestus cum fratris filia, notata lit. *dddd. in fine.* Et quamvis Justinianus in authenticis dictæ legi 6. subiectis pœnas incestarum nuptiarum auxerit; iterum tamen nec ipse Justinianus videtur sibi constituisse, si quis conferat Novell. *12. c. 1. seq.* & Novell. *89. cap. ult.* cum Novell. *17. c. 12.* & Novell. *134. cap. ult.* Conf. Wissenb. *ad autb. incestas*

incestas C. de incest. nupt. Illud jam a plurimis notatum, quod Justinianus gravissime in prima principia moralia impegerit, dum in d. Novell. 89. cap. ult. voluit, liberos incestuosos a parentibus non esse alendos. Nec cogitavit, quod ipse jam in præfat. ad Novell. 12. leges Antecessorum suorum notaverat, quod eos, qui innoxii sint, tanquam peccantes puniverint. Adde Wissenb. ad authent. ex complexu C. de incest. nupt. ubi simul ostendit, ineptas esse communes pro Justiniano defendendo vel excusando ab interpretibus inventas conciliationes.

Eriam intuitu liberorum incestuosorum non alendorum.

CAPVT. II.

Usus practicus Juris Romani in foris Germaniæ.

§. I.

QVæ hætenus ex Institutionibus de requisitis justarum nuptiarum recensuimus, quatenus ex ratione naturali aut jure Gentium desumpta fuerint, hæud dubie & olim apud Germanos in usu fuerunt, & hodiernum sunt. Quatenus autem ad inventa Romanis peculiaria pertinent, variis ex causis earum vel nullus vel certe vix ullus est usus in praxi Germaniæ, etiam ubi utrobique aliqua convenientia subesse videtur. a)

Requisita justarum nuptiarum naturalia usum habent, non civilia.

a) Nam quatenus in iis, quæ sunt juris Gentium convenit praxis cum jure Romano, hæud dubie illa praxis est antiquissima, antequam de jure Romano Germani quid scirent, vel scire possent. Quatenus vero etiam in iis, quæ sunt juris civilis stricte sic dicti, est aliqua praxis cum jure Justiniano convenientia, ea tamen non magis poterit pro usu juris Justiniani quam pro usu juris Turcici allegari, quatenus apertum est, praxin pla-

Eriam si praxis & Jus Justinianum conveniunt.

ne e diversis a jure Romano fontibus esse derivatam. Exempli loco esse poterunt, quæ infra §. 13. differemus de parentum dissensu a Consistoriis supplendo.

§. II.

Nuptiæ Germanorum jam olim diverse a Romanis.

Atque hujus assertionis variæ possunt reddi causæ. In initio, quod mores Germanorum jam tempore Taciti uti in aliis plurimis negotiis, ita etiam in societate conjugali a moribus Romanorum in multis fuere diversi. (6)

Probatur ex Tacito.

b) Ita enim Tacitus de moribus German. cap. 18. & 19. Severa illic matrimonia, nec ullam morum partem, magis laudaveris, nam prope soli barbarorum singulis uxoribus contenti sunt, exceptis admodum paucis, qui non libidine, sed ob nobilitatem plurimis nuptiis ambiuntur. Dotem non uxor marito, sed uxori maritus offert. Intersunt parentes & propinqui, ac munera probant. Munera non ad delicias muliebres questæ, nec quibus nova nupta comatur, sed boves & frenatum equum, & scutum cum fræna gladioque. In hæc munera uxor accipitur, atque invicem ipsa armorum aliquid viro offert, hoc maximum vinculum, hæc arcana sacra, hos conjugales deos arbitrantur. Ne se mulier extra virtutum cogitationes, extrinque bellorum casus putet, ipsis incipientis matrimonii auspiciis admonetur venire se laborum periculisque sociam, idem in pace, idem in prælio passuram ausuramque. Hoc juncti boves, hoc paratus equus, hoc data arma denuntiant. Sic vivendum, sic pereundum, accipere se, quæ liberis inviolata, ac digna reddat, quæ nurus accipiant, rursusque ad nepotes referant. Ergo sepe pudicitia agunt, nullis spectaculorum illecebris, nullis conviviorum irrationibus corruptæ. Litterarum secreta viri pariter ac femine ignorant. Paucissima in tam numerosa gente adulteria, quorum pœna præsens & maritus permissa. Accis crinibus nudatam coram propinquis expellit domo maritus, ac per omnem vicum verberare agit; publicæ enim pudicitia nulla venia, non forma, non astate, non opibus maritum invenerit. Nemo enim illic vitia ridet: nec corrumpere & corrumpunt.

corrumpti seculum vocatur. Melius quidem adhuc ea civitates, in quibus tantum virgines nubunt, & cum spe votoque uxoris femel transigunt. Sic unum accipiunt maritum, quo modo unum corpus unamque vitam, ne ulla cogitatio ultra, ne longior cupiditas, ne tanquam maritum, sed tanquam matrimonium ament. Et mox cap. 20. Sera juvenum Venus, eoque inexhausta pubertas nec virgines festinantur; eadem juvenia, similis proceritas, pares validique miscentur, ac roboram parentum liberi referunt.

§. III.

Porro quemadmodum Germani morum suo- *Etiā adhuc*
rum tenaciores fuere, quam Romani, ita & in ne- *sub Merovin-*
gotio nuptiarum antiquos mores retinuerunt, ut *gōs.*
speciminis loco vel in capite illo, quod non uxor
viro, sed vir uxori aut sponsæ dotem dederit te-
stantur fragmenta legum & formularum veterum
sub Regibus de stirpe Merovingica. c)

c) Pertinet huc (1) Lex Burgundionum Tit. 12. §. 3. Probatur the-
Si puella sua sponte expetierit virum & ad domum illius venerit, sis ex Legibus
& ille se cum illa miscuerit, *NUPTIALE PRETIUM* in triplum Burgundio-
solvat. Porro Tit. 34. §. 2. Si quis uxorem suam sine causa di- num,
miserit, inferat ei alterum tantum, quantum pro *PRETIO* ipsius
dederat. Denique Tit. 36. Si quis cum parente sua vel uxoris
sua sorore in adulterio fuerit deprehensus, *PRETIUM* suum ei,
qui est proximus mulieri, quam adulteraverit, prout persona sue-
ris, cogatur exsolvere. Etsi enim in his legibus pretium sæ-
pe denotet mulctam pecuniariam, secundum statum
personarum variantem, quæ apud Saxones *Wergeldum*
dici solet, uti forte in d. Tit. 36. attamen pretium *Nuptiale* de-
notavit dotem, quæ etiam secundum mores illos ac pro-
portionem mulctæ in delictis determinata communiter
fuisse videtur. Confer *Dufresnium* in *Glossario*, voce *preti-*
um. Similiter in lege Saxonum est tit. 6. de *Conjugiis, Uxo-* Et Saxonum,
rem ducturus 300, solidos det Parentibus ejus. Si autem sine
woluntate parentum, puella tamen consentiente ducta fuerit, bis
300, solidos parentibus ejus componat. Si vero nec parentes,
nec

K

nec

*nec puella consenserunt id est si per vim rapta est, parentibus ejus 300. solidos, puella 240. componat, eamque parentibus restituat. Et mox tit. 8. de Dote. Dotis ratio duplex dicitur fuisse apud Ostphalos & Westphalos, scilicet eo intuitu, utrum dos post mortem uxoris debuerit redire ad mariti proximos, an manere apud hæredes uxoris. Similiter in lege Ripuarianorum titulus 37. agit de dotibus mulierum, a sponso constituendis, & quod uxor nulla dota ipsi a sponso constituta, si virum supervixerit, 50. solidos in dotem cum tertia parte de bonis constante matrimonio acquisitis vindicare debeat. Item in lege Alemannorum cap. 55. & 56. dicitur, quod dotis legitima, uxori post mortem mariti concedenda, consistat in quadraginta solidis, & Morgengaba in duodecim solidis. Denique in lege Bajuvariorum Tit. 7. cap. 14. jubetur maritus uxorem suam ex invidia dimittens dotem ei secundum genealogiam suam legitime solvere. Huc etiam spectant ex formulis Marculfi secundum editionem Lindenbrogii dux formulæ dotis c. 75. & 79. in quarum utraque dos a sponso sponsæ dicitur constituta secundum Legem Salicam, ubi mentio fit in priore, non tantum fundi cum pertinentiis, sed etiam separatim pecorum, & solidorum in auro & argento. Et horum antiquorum morum reliquæ adhuc hodie sunt apud Germanos in dono nuptiali *Mahltschaf*, *Morgengabe* *Mußtheil* &c. Quamvis autem de doctrina dotis tractatio uberius remittenda sit ad titulos pandectarum de dote agentes, interim tamen illud hic notasse sufficiat, quod post jus Justinianæum in fora Germaniæ introductum infinitæ confusiones ac jurium incertitudo in quæstionibus de dote ortæ fuerint, quia nimirum Jcti quadrata rotundis applicare, id est dotem Romanam & dotem Germanicam miscere ausi fuerint.*

Major diver-

§. IV.
Magis adhuc a moribus Romanorum recesserunt

Item Ripuarianorum.

Alemannorum.

Bajuvariorum.

Et ex formulis Marculfi.

Incertitudo juris hodierni circa dotes unde orta,

runt Germani sub Pipino & linea Carolinga. Ubi ^{stas sub Ca-}
 videlicet constitutum fuit, ut servis etiam matri- ^{rolingis.}
 monia permitterentur, ut nullæ nuptiæ fierent,
 nisi dote a sponso sponsæ constituta, & nisi consen-
 tiant proximi cognati sponsæ, item nisi benedictio
 sacerdotalis accesserit. Ac tempore Pipini quidem
 nuptiæ saltem in tertia generatione fuere prohibi-
 tæ, postea sub Carolingis etiam in quarta, quinta, &
 sexta. Imo nuptiæ foro Ecclesiastico vindicatæ fue-
 re, & Episcopi potestatem acceperunt excommuni-
 candi eos, qui incestas celebraverint nuptias. d)

d) Pertinet huc Capitulare Compendiense Regis ^{Probatio the-}
 Pipini an. 757. ubi capitulum 1. & 2. agit de prohibitis nuptiis ^{scos.}
 in tertia progenie, tam ratione consanguinitatis, quam af-
 finitatis. Item ex capitularibus Caroli & Ludovici Pii ab
 Anfegiso Abbate & Benedicto Levita collectis libri 5. cap.
 165. de excommunicatione incestuosorum: Libri 6. cap. 133.
 quod nullum sine dote & publicis nuptiis fieri debeat
 conjugium, item cap. 209. quod in quarta quinta & sexta
 propinquitate carnis non liceat nubere, quia in lege scri-
 ptum sit: *Omnis homo ad propinquitatem carnis sue non acco-*
dat &c. item cap. 409. quod juxta decreta canonum ince-
 sta matrimonia ab Episcopis emendari debeant. Libri 7.
 cap. 179. ubi circa prohibitionem clandestinarum & ince-
 stuosarum nuptiarum additur, quod ex talibus conju-
 giis procreari soleant cæci, claudi, gibbi & lippi, sive alii
 turpibus maculis adpersi. Repetitur etiam necessitas
 constituendæ dotis & adhibendæ benedictionis sacerdo-
 talis, sicut in sacramentario contineatur. Item cap. 463.
 quod jubet, ut sponsa ab his, qui super eam dominatio-
 nem habere videntur, uxor petatur, & a parentibus pro-
 pinquioribus sponsetur, & legibus dotetur, & suo tem-
 pore sacerdotaliter benedicatur, & solenniter accipiatur.
 Et ut biduo vel triduo orationibus vacent & castitate
 custodiant novi conjuges. Et in additione 3. cap. 54. quod

servorum conjugia non debeant, dirimi, etiamsi diversos dominos habeant, quia dictum fit, *quod Deus conjunxit, homo ne separet*. Plura vide in indice Baluzii ad Tom. i. Capit. sub verbis: *dos, benedictio sacerdotalis, conjugium, nuptia matrimonium.*

§. V.

*Hujus diver-
sitate aug-
menta &
continuatio,
usque ad
tempora re-
formationis.*

Ab hoc tempore ad reformationem usque religionis, diversi hi Germanorum mores a moribus Romanorum quoad nuptias magis magisque quotidie confirmati fuerunt, postquam in universo orbe Christiano matrimonium pro sacramento fuit habitum, & adeo controversiæ matrimoniales Ecclesiasticæ fuerunt creditæ, quarum decisio ad Politicos non pertineret, neque ex Legibus desumenda esset, sed ex Canonibus, mirum quantum in causis matrimonialibus a jure Justiniano discrepantibus. Ergo Juri, introducto licet Justiniano jure in Academiis Germaniæ, nec volebant, nec si maxime voluissent, poterant Juris Canonici auctoritatem in causis matrimonialibus turbare aut lo-
comovere. e)

*Juris Cano-
nici prævalen-
tia in Germa-
nia.*

e) Illustrantur hic dicta per ea, quæ alibi fustus de origine, progressu ac auctoritate Juris Canonici demonstrata fuerunt in *Cautelis circa præcogn. Jurispr. Eccles. cap. 18. ad finem*. Quamvis autem ibi duæ sententiæ de auctoritate Juris Canonici præ jure Justiniano in *cap. 21. §. 48. seq.* fuerint propositæ, una, quæ in omnibus, altera quæ saltem in quibusdam causis in Germania Juris Canonici auctoritatem prævalere Juri Civili statuit; in recensendis tamen causis illis exceptis (per dicta ibidem *§. 50.*) posterior etiam causas matrimoniales discrete recenset. Quod autem in causis matrimonialibus maxime differat jus Canonicum a jure Justiniano, partim patet ex jam

jam notatis §. 4. partim constat ex iis, qui juris Civilis & fin. in doctrina Canonici differentias ediderunt. e. g. B. Stryckii *Secl. 1.* na de nuptiis. *differ. 7. usque ad 26.* partim etiam apparebit ex mox dicendis,

§. VI.

Porro, quemadmodum post reformationem *Rationes varie, cur res in eodem statu manserit post reformationem.* sua tamen Juri Canonico in genere autoritas præ jure Justiniano mansit, *f)* ita quoad causas matrimoniales, speciales insuper fuerunt rationes, cur juris Justiniani usus a nemine introductus fuerit, vel introduci potuerit. Socilicet serior agnitio, matrimonium non esse sacramentum; *g)* retentio plurimarum conclusionum in consistoriis ex hypothese de Sacramento matrimonii deductarum; *b)* Jctorem continuatio pronunciandi secundum jus Canonicum; *i)* Theologorum protestantium fluctuans & varians decisio, genuino fundamento destituta. in controversiis matrimonialibus &c. *k)*

f) Quod prolixè refutatis dissentientium argumentis monstratum in dictis cautelis *cap. 22.*

g) Nam in Augustana confessione *art. 13.* de numero Sacramentorum plane non actum. Cum autem Pontificii urgerent, debere Augustanæ Confessioni addictos etiam mentem suam super numero & speciebus Sacramentorum declarare, postea in Apologia A. C. *ad d. art. 13.* multis quidem verbis sententiam suam super hac quaestione declarare voluerunt, sed obscurius tamen, (haud dubie, quod sacramenti vox in sacris literis plane non occurrat, mysterii autem vox ipso Luthero fatente de *cap. Babylon cap. de matrim.* non occurrat in significatu eorum temporum, sed in contrario, non denotans signum rei sacre sed rem sacram, secretam, absconditam,) ut vix mentem eorum percipere possis. Id constat: Apologi-

am tres species constituere sacramentorum verorum, Baptisma, Cœnam Domini & Absolutionem: Confirmationem vero & Extremam unctiōnem habere pro speciebus spuris. Ordinem & Conjugium putat posse in alio significato sacramenta vocari, conjugium tamen in illo laxiori significato non esse demum sacramentum Novi Testamenti sed etiam veteris. Ipse tamen Lutherus in Catechismo utroque saltem duo sacramenta agnovit, baptismatis & sacre cœnæ, quamvis in minore etiam instructionem quandam de confessione peccatorum & absolutione dederit. Conjugium autem in minore Catechismo expresse vocat negotium seculare ein weltlich Geschäft: mox tamen etiam statum conjugalem opus & præceptum divinum. Imo fuerunt adhuc nostro tempore JCi quidam alii celeberrimi, qui putarunt, Lutherum in fine des Trau-Büchleins conjugium vocasse sacramentum, adeoque Ministris ecclesiarum Lutheranarum contradictorias doctrinas imputaverunt, dum in scriptis & pro cathedra doceant, duo saltem esse sacramenta, & tamen in copulationibus conjugalibus etiam conjugium dicant esse sacramentum. Sed salva res est. Dicit enim Lutherus saltem, quod Deus in conjugio sacramentum (seu mysterium) Jesu Christi & Ecclesie sponse ejus designaverit adeoque satis expresse non conjugium seu signum rei istius sacre & abscondite, sed potius rem ipsam signatam sacramentum vocavit. Philippus Melancthon vero in *Locis communibus in articulo de Sacramentis* ita sentit. Si generaliter omne opus præceptum a Deo, cui addita sit promissio aliqua, sacramentum vocari debeat, sacramenta etiam esse orationem, tolerantiam in cruce, eleemosynas, & remissionem injuriarum; pariter & conjugium, cum hoc insuper sit imago amoris Christi erga sponsam Ecclesiam. Si autem per sacramenta intelligantur ceremonie institutæ in prædicatione Christi, tum baptismum, canam Domini & absolutionem esse sacramenta, imo & ordinationem ad

Lutherus in Catechismo conjugium pro Sacramento non habuit.

Melancthonis sententia.

min
ctio
gici
dos
stum
ma
culs
Exa
tiam
dit,
por
ctur

mo
pecu
kuis
pete
ab i
men
tuit
stor
dice

(1)
Sch
buff
hab
trim
jus
sent
giu
mar
prin
fiat

ministerium, non vero confirmationem & extremam un-
 ctionem. Contra Martinus Chemnitius in locis theolo- Chemnitii;
 gicis, in quibus locos illos communes Philippi explican-
 dos sibi sumfit, *d. artic. de Sacram. Part. 3. p. 143.* manife-
 stum esse ait, duo proprie dicta esse sacramenta, baptis-
 ma & cœnam Domini, simul vero autores Apologiæ ex-
 cusat, quod etiam absolutionem eo retulerint. Idem in
 Examine Concilii Tridentini *part. 2. p. 3. seq.* hanc senten-
 tiam latius defendit, & simul *ibidem* ut & *p. 148. seq.* ostendit,
 matrimonium non esse sacramentum, & ab illo tem-
 pore constanter a Reformatis pariter & Lutheranis do-
 ctum fuit, matrimonium non esse sacramentum.

b) Duo hic probanda: (1) quod conclusiones ejus Retentio con-
 modi in consistoriis protestantium sint retentæ, quod clusionum de
 peculiari *dissertatione* jam præstitit Excellent. Joh. Sam. Stry- Sacramento
 kius. (2) Quibus ex causis id factum fuerit. Hæc vero partim in
 petendæ ex præcedente observatione, quod non statim matrimonio in
 ab initio reformationis matrimonium ex numero sacra- consistoriis,
 mentorum fuerit exemptum, partim ex sequentibus, in-
 tuitu tam Theologorum quam Jctorum, qui in consi-
 storiis ad definiendas controversias matrimoniales, ut Ju-
 dices ab initio reformationis constituti sunt.

c) Hujus vero instituti rationes varix erant. Nam Tam ex parte
 (1) offendebantur Jcti Wittebergenses, Goedenius & Jctorum,
 Schurffius, quod Lutherus Jus Canonicum publice com-
 bufferit. Vide *cautelâs citatas d. cap. 22. §. 1. & 2.* (2) Non
 habebant aliam normam, secundum quam in causis ma-
 trimonialibus pronunciarent, cum hæctenus secundum
 Jus Canonicum in causis matrimonialibus pronunciaf-
 sent. (3) Videbant, quod etsi Lutherus docuerit conju-
 gium esse negotium mere politicum, tamen, de causis
 matrimonialibus pronunciari solum in Consistoriis, quæ
 primario & præcipua ad definiendas controversias Ecclē-
 siasticas erant instituta.

d) Theologi enim, postquam cum Luthero sejecif. Quam Theo-
 sent. logorum.

sent jus Canonicum, & tamen multi casus dubii in causis matrimonialibus occurrerent, sæpius confulebantur in rebus dubiis, ad casus conscientiarum relatis, tam a Principibus, quam a privatis. Nam cum in Papatu Theologi omnes pene controversias ex jure naturali & gentium definiendas, sub prætextu directorii conscientiarum ad se traxissent, reformatione instituta, justum videbatur, ut de ejusmodi negotiis etiam consulerentur Theologi Evangelici. Hinc etiam in controversiis de justis bellorum causis consilia ab illis petebantur. Et jam Sacerius anno 1553. corpus juris matrimonialis edidit, in quo collecta sunt consilia Theologica de causis matrimonialibus non omnino consentientia ubique. Etenim de norma certa inter ipsos non erat conventum. Jus Canonicum erat rejectum, Jus Justinianicum non erat aptum, neque id etiam erant edocti. Jus Mosaicum ob permisam polygamiam & divortiorum licentiam etiam pro norma universali non poterat assumi. Disciplina juris naturalis nondum erat exulta. Ergo quid facerent aliud, quam ut quilibet pronunciaret secundum dictamen rationis sæpe dubia, sæpe hæsitantis aut certe fundamento genuino destituta, & plerumque autoritate Patrum Ecclesie, qui & ipsi in his causis variabant, subnixæ, Conficta in *dissert. de concubinato* §. 30. lit. b.

§. VII.

*De praxi
causarum
matrimonialium hic
paucis agendum.*

Quamvis autem hæcenus dicta satis ostendant, disquisitionem de causis matrimonialibus reservandam esse expositioni juris Canonici vel juris publici Ecclesiastici, licebit tamen hic saltem per modum indicis breviter annotare conclusiones quasdam, ubi nimirum praxis judiciorum nostrorum conveniat cum positionibus Juris Romani in capite præcedente notatis, & ubi differat,

§. VIII.

§. VIII.

Nuptias confarreatas & coemtas uti ignorarunt Germani, ita constat, nuptias usuales illas Romanas post introductam necessitatem benedictionis sacerdotalis in nuptiis sua sponte interiisse, adeoque illas nuptias usuales a Germanis nunquam fuisse receptas. *m)*

1) Ita recte Brissonius *de ritu nupt. p. 20*, refutat eos, qui statuerunt, quasi ex veteribus Romanorum nuptiis per coemtionem manserint vestigia in nuptiis Gallorum, tredecim nummorum numeratione. Recte enim dicit, eum ritum potius derivandum esse ex moribus coloniarum, quæ in Gallias ex Germania migraverint, ferroque & armis sedes occuparint, & in hunc finem recenset leges Burgundionum & Saxonum jam supra *hoc cap. lit. c.* descriptas. Adde quod moribus Germanorum maritus sibi emerit uxorem, at in coemtionem Romanam verosimile sit, uxorem sibi emisse maritum. Conf. dicta *cap. i. lit. oo.*

m) Non obstat, quod etsi Jure Canonico regulariter etiam nuptiæ sine benedictione sacerdotali pro nullis habeantur *cap. aliter. c. 30. q. 5.* tamen etiam Jure Canonico admittuntur nuptiæ legitimæ, v. g. si duo diu simul habitaverint, instrumenta dotalia confecerint, invicem se conjuges appellaverint, simul vixerint, & concubuerint, in vicinia per decennium pro conjugibus habitaverint &c. *cap. illud quoque in de presumt.* Atqui hoc videtur esse ipsum usuale matrimonium Romanorum. Conf. Wilsenb. *ad ff. Ex. 45. ib. 17.* Respondeo enim (1) capitulum illud non loqui de casu, ubi certo constiterit, virum & feminam non esse benedictione sacerdotali publice copulatos, sed ubi saltem probatio hujus copulationis, (quod ob varias causas accidere potest) erat difficilis vel impossibilis. (2) Non est adeo rarum, ut etiam in Jure Canonico dentur capitula contradictoria, adeoque etiam

Ignorarunt Germani nuptias confarreatas, coemtas & usuales.

An apud Gallos reliquæ sint nuptiarum per coemtionem?

Ad objectam nem, quod etiam Jure Canonico admittuntur nuptiæ usuales.

Responsio,

L

Autor

Autor *d. cap. 11.* in quodam casu speciali aliquid decernere potuit, quod canonibus antecessorum repugnaret. (3) Si maxime loquatur capitulum 11. de casu, ubi constaret nuptias benedictione sacerdotali publice non fuisse celebratas, ipsi tamen Canonistæ respondent, ei capitulo iterum per Concilium Tridentinum (quod necessitatem bened. sacerdotal. renovavit) esse abrogatum. Gonzalez Tellez *ad d. cap. 11.*

§. IX.

Benedictionis sacerdotalis necessitas an hodie sit revivenda?

Porro quod benedictionem sacerdotalem atinet, quamvis certum sit, ejus necessitatem ortum ducere ex falsa hypothesi, quasi matrimonium sit sacramentum, *n*) adeoque JCros etiam protestantes in defensione hujus necessitatis falsas plerumque & arcana Papatus redolentes afferre rationes, *o*) ac propterea etiam extra Imperium Germanicum quibusdam in locis eam necessitatem recte non attendi; *p*) Propterea tamen nulla sufficiens adest ratio, abrogationem hujus ritus tamdiu reventi suadendi principi Evangelico, sed poterit idem juste retineri, modo retineatur ut ritus boni ordinis gratia ab hominibus inventus, sepositis istis rationibus baptizantibus. *q*)

Wissenbachii acuta instantia contra doctrinam de sacramento matrimonii.

n) Ipsi Pontificii cordatiores hoc agnoscunt. Verba Cajetani adducit Wissenb. *d. Exerc. 33. 1b. 11.* Idem Wissenbachius acute refutat Bellarminum, pro assertione, quod matrimonium sit sacramentum, provocantem ad *Ephes. 5. vers. 32.* quia scilicet, ibi (in Bibliis vulgatis) occurrit vox *Sacramenti*. Nam inquit, hæc vox etiam occurrit *Apoc. 17. v. 7.* *Dicam tibi sacramentum mulieris & bestie que portat eam;* atque adeo ex illa ratione inventum esse sacramentum octavum.

o) Id

o) Id latius ostensum ab Excell. Joh. Sam. Strykio *de reliquiis sacram. in matrim. cap. 3. §. 3. ad §. 17.*

p) Vide *dissert. de concub. §. 1. lit. d. in fine & §. ult. lit. h.*

q) Dn. Stryk. *d.l. §. 14.* Non enim omne, quod vitiosam originem habet, & ipsum vitiosum est. Exempla alia hujus observationis dedi *dicta dissert. de concubinato §. 1. lit. d.*

§. X.

Quod requisita justarum nuptiarum superiori capite exposita attinet, uti pubertas personarum contrahentium ex fine communi societatis nuptialis ibidem deducta est; ita tamen non omnes puberes statim ad matrimonium contrahendum sunt admittendi; r) nec senibus etiam indistincte permittenda essent matrimonia, s) multo minus Eunuchis, quicquid etiam pro conjugio Eunuchorum afferant quidam ex Theologis & JCtis Lutheranis, quorum ratiunculis jam satis fuit responsum ab aliis cordatioribus. t) Neque litem tollit distinctio, an quis casu & sine culpa sua Eunuchis factus sit, nec ne. u)

r) Requirit enim decorum juris gentium, ut non solum personæ habiles sint ad generandum, sed etiam ut maritus aptus sit ad alendam uxorem, maritus & uxor, ut polleant prudentia regendi familiam, unde non sine causa justa maturior, ætas in quibusdam statutis requiritur. Vide B. Strykii *Uf. Modern. Pandect. ad tit. de Rit. nupt. §. 3.*

s) Scilicet si viri majores sexagenariis, femina majores quinquagenariis nuptias inire velint, aut si senex juvenulam, aut juvenis vetulam ducant. Et si Justinianus

Inhabilitas ad generandum.

Requiritur etiam jure Gentium prudentia regendi familiam.

Conjugia senum Reip. noxia.

nus. l. 27. C. de nuptiis. tales nuptias permiserit. vide B. Stryk. d. h. §. 4. Wissenb. ad d. l. 27. C.

Turpe conju-
gium Eunu-
chi.

1) Vide Hieron. Delphini tractatum de Conjugio Eunuchi. Bruckn. decis. matrim. c. 11. Habes hic exemplum doctrinæ de causis matrimonialibus apud nos magis corruptæ, quam apud ipsos Pontificios, qui stupiditatem vel cupiditatem adulandi turpem in defensoribus conjugii Eunuchi jure suo rident. Vide omnino Martini Geieri responsum prudens & cordatum in fine tractatus citati. Et recte Autor ille pseudonymus in præfatione. Novus hic est casus, in orbe Christiano sub protestantium ditionibus plane inauditus, & inter Pontificios quoque inconsuetus.

Etiamsi casu
Eunuchus
factus.

2) Video equidem in *Us. moderno* §. 4. in fine asseri, principem tale conjugium prævia dispensatione admittere posse, si non sua voluntate & culpa quis ad generandum factus fuerit inhabilis. Sed vereor, ut ista assertio fuerit ad mentem Beati autoris. Vide ejus notas ad Brunnem. *Jus Eccles. lib. 2. c. 17. §. 2.* Sufficit enim, quod & hic adsit inhabilitas ad generandum, adeoque nullus adsit finis nuptiarum.

§. XI.

usus doctrinae de consensu contrahentium.

Consensum personarum nuptias contrahentium, supra x) juris Gentium esse diximus. Adeoque nullum est dubium, quin in praxi hoc requisitum maxime attendi, nec ad subtilitates juris Civilis aut Canonici respici debeat. y) Unde pro nullo habenda conjugia dolo vel metu contracta, etiamsi copula sacerdotalis subsecuta sit, z) aut filia non expresse dissenserit, sed copulari se passa fuerit, aa) modo quis metui illato causam justam non dederit, bb) aut metu cessante conjunctione carnali non usus fuerit. cc) Neque in errore attendimus subtilitates juris Canonici, sed nullum matrimonium esse judica-

dicamus, etiamsi circa virginitatem sponsæ erratum fuerit *dd*) aut circa statum sponsi Politicum. *ee*)

x) *Supra cap. 1. §. 11.*

y) Dico respici debeat; non quod a Collegiis Juridicis, etiam Principum protestantium, eo non respiciatur. Neque enim diffidendum est, ob rationes supra §. 6. *hujus capituli* indicatas: multa collegia adhuc hodiernum sequuntur tradita juris Canonici. Et Facultas nostra, si non prima fuit, saltem inter paucissimas, quæ post doctrinam juris naturalis in Germania restauratam primum desipere desierunt, numerari debet. Atque jam per vicennium & ultra subtilitates & nãnas Juris Canonici in multis dereliquit.

Praxis pedetentim Juris Canonici nãnas derelinquens, ad doctrinam

z) Ita respondimus Anno 1699. matrimonium metu contractum & benedictione sacerdotali consummatum esse ipse jure nullum. Et anno 1706. pariter, nullum fuisse matrimonium judicavimus, ubi sponsa dolose se finxerat esse nobilem & divitem. Vid. B. Strykii *Usum modernum ad tit. de Rit. nupt. §. 29. 30.*

Praxis intuitu metus & doli.

aa) Ita respondimus Anno 1699. filiam a matre, Fratre, vitrico, & Clerico vario metu inductam, ut cum Sempronio sponsalia iniret, & benedictione sacerdotali matrimonium consummaret, nunquam tamen marito conjugaliter cohabitaverat, non fuisse factam Sempronii uxorem. vid. *Uf. Modern. ad tit. de Sponsal. §. 18.* ubi recte notatur, quod Praxis nostra non sequatur jus Justinianeum, parentibus jus cogendi filiam concedentium, (Confer supra *cap. 1. lit. kkk.*) sed potius jus Canonicum, consensum etiam filiarum requirentium. *Quamvis* ex principiis juris Canonici vix illud responsum deduci possit, non facile permitturi, ut sacramentum matrimonii ob prætextum talis metus rescindatur; sed potius, etiam sequestratis principiis juris Canonici erroneis, ex evidentibus regulis rectæ rationis illa decisio Collegii nostri profluxerit.

Eriam intuitu filia.

Quid si causam dederim metui?

Si ratihabitio postea subsecuta, etiam tacita, per concubitum,

Circa errorem quomodo distinguendum?

bb) Hinc etiam si quis cum puella in ipsa re venerea deprehensus metum a consanguineis puellæ sic passus restitutionem in integrum habeat, nisi dolo malo decipere puellam intenderit. Conf. Wissenbach. *de R. N. tb. 15.*

cc) *Cap. 2. X. de eo, qui duxit in matrim. cap. ad id 21. de sponsal. Wissenb. d. l.* Censetur enim postea quis in libertate constitutus ratihabuisse negotium metu antea initum. Nisi & hic justam hanc præsumtionem elidendi causam habeat. Ita in responso Facultatis nostræ de anno 1699. *supra lit. z. allegato*, quærens in specie facti confessus erat, quod nesciret, annon post benedictionem sacerdotalem, ad quam coactus erat, cum sponsa sua concubuerit, nec ne, addita tamen hac circumstantia, quod cogentes eum vino adusto inebriaverint; respondimus, hunc concubitum pro ratihabitione nequaquam habendum, sed pro concubitu libidinoso, dolo alterius procurato. Vid. *Us. Mod. §. 79. p. 96.*

dd) Circa errorem distingue: Vel simplex est, vel conjunctus cum dolo alterius, cum quo contraho. Simplex regulariter debet nocere erranti, nisi alia circumstantia aliud suadeant. Hic loquimur de errore, cui conjunctus est dolus alterius cum quo contraho. Is vero ex principiis juris naturalis contractum nullum reddit, quia deficit consensus, & dolus innocenti parti non debet nocere, neque opus est distinctione, utrum erratum sit in substantialibus an in accidentalibus contractus. Atque ex hac ratione primario deducenda est praxis consistoriorum nostrorum, non ex eo, quod ea conveniat cum jure Civili, aut lege Mosaica, aut cum moribus aliarum gentium, aut quod virginitas sit qualitas substantialis matrimonii, etsi communiter istæ rationes spurix soleant adhiberi, etiam a Jctis præstantissimis. Vid. Wissenb. *ad tit. ff. de Sponsal. tb. 3. Ziegl. ad Lancell. lib. 2. tit. 12. §. 1.* Adeoque non opus erit, ut simus solliciti, quomodo respondeamus Juri Canonico hic inepte, pro more Gratiani, dissentienti in *cap. unico caus. 29. qu. 1.* junct. *cap. quemadmodum 25. X. de jurejur.*

ee) Quæ

ee) Quæ praxis iterum repugnat non solum juri Canonico in d. cap. unico, sed ex nostratibus etiam illis, qui distinctione utuntur, utrum erratum fuerit circa substantialia aut accidentalia. Ziegl. ad Lancell. d. l. §. 3. Schöpff. ad ff. de divort. n. 9. Ita respondimus in facultate, matrimonium esse nullum, cum Nequam falso nomine assumpto & Baronem se mentiens, virginem nobilem deceperat, & ejus cognatos, ut mendacio huic nimis supine credentes virginem ei desponsarent, hæcque post benedictionem sacerdotalem per aliquot menses ipsi conjugaliter cohabitasset. Confer responsum aliud supra lit. z. adductum.

Error circa dignitatem aut divitias.

§. XII.

Quod consensum parentum attinet, nullum rursus vel certe exiguum usum habet Jus Justinianum in praxi. Ita plane diversi a moribus Romanis fuerunt & adhuc hodiernum sunt mores Germanorum. Hi enim non solum patris, qui in potestate habet, sed & matris, & avi, si pater desit, etiam si avus non habeat in potestate, imo & ipsius patris, etiam si filius sit sui juris intuitu sceminarum etiam cognatorum, parentibus deficientibus, aliorum, imo & in nonnullis locis tutorum & curatorum consensum requisiverunt. ff) Quod si parentes non habent justam dissentendi causam, consensum eorum supplet Consistorium. gg) Sin nuptiæ etiam invitis parentibus contractæ consummatæ fuerint benedictione sacerdotali, aut conjunctione carnali, non solent rescindi vel nullæ declarari, sed subsistunt, ita tamen ut parentibus liceat liberos inobedientes exhæredare. bb) Sufficit adeo etiam tacitus parentum consensus, in filii etiam nuptiis, ii) & nullum adeo

De consensu parentum.

adeo usum in praxi habet quæstio an consensus patris præcedere debeat. *kk*) &c. Quæ omnia uti (etiam ubi cum jure Romano conveniunt) nequaquam juri Justiniano debentur, *ll*) ita nec adscribenda sunt omnia juri Gentium, sed pleraque Juri Canonico, *mm*) nonnulla etiam moribus antiquissimis. *nn*)

Probatur hic
jus Romanum
exiguum ha-
bere usum.

ff) Hinc etiam frustranea est quæstio supra tractata *cap. 1. lit. iii.* An, si avus in potestate habeat, patris consensus requiratur. Cum apud nos avus nunquam habeat in potestate, de quo latius dicendum *ad tit. quib. mod. pot. patr. solb.* Conf. Wissenb. *ad Pand. d. R. N. th. 13.* Jure Romano porro filius emancipatus poterat sine consensu patris etiam nuptias contrahere. *l. 25. de R. N.* etiam viginti quinque annis minor. Wissenb. *ibid. §. 18.* Adde de consensu matris B. Strykium *Differ. Jur. Canon. & Civil. Sect. 1. diff. 12.* & ejus usum modernum *ad tit. de sponsal. th. 15.* De consensu tutorum vel curatorum *d. Us. modern. ibid. th. 10. n. 12.*

gg) *Us. Modern. ad d. th. 17.*

bb) B. Stryk. *differ. 7.* Illud de bened. Sacerdot. ex jure Canonico noviore: Dn. J. S. Stryckius *de reliq. Sacram. in caus. matrim. c. 3. §. 43.* Hoc de copula carnali accedente, contra omnem rationem & æquitatem. Idem *ibid. cap. 2. §. 27.* Unde & Sandius refert *Decis. Frisc. Lib. 2. tit. 1. def. 4.* matrimonium sine parentum consensu contractum per subsecutam copulam carnalem non ita confirmari, ut dissolvi a parentibus nequeat. Prolixe contra concilium Tridentinum, nuptias consummatas contra voluntatem parentum non rescindi volens disputat Albericus Gentilis *de nuptiis lib. 5. cap. 4. 5. 6. 7. 8.* Et in *cap. 9.* docet, pœnam exheredationis jam satis antiquam esse. De Luthe- ro refert Seckendorff. *Historia Lutheranismi lib. 3. §. 126. n. 4.* quædam maxime memorabilia & ad hunc locum, & ad illu-

illustrationem eorum, quæ supra diximus de confusione doctrinæ post reformationem §. 6. lit. b. i. k. facientia. Exat rescriptum Electoralæ ad D. Pomeranum, Pontanum & Melancthonem d. 8. Jan. 1544. datum, in quo refert, Jurisconsultos de Luthero quæstos esse, quod minaretur, se edito libro refutaturum illos esse; mandat autem, ut illis dicant, si quæ statuissent contra verbum Dei & Augustanam confessionem, ut a talibus posthac desisterent; de iis vero quæ controversa & dubia essent, speciatim in causis matrimonialibus, Theologi & Jureconsulti amice conferrent, & absque detrimento doctrinæ Christianæ a Luthero propositæ, concordarent, posthabitis legibus Pontificiis: quodsi convenire non possent, pronuntiari vult ex Theologorum, & illorum ex Jureconsultis, qui cum Theologis consentirent, sententia; Lutherum moneri jubet, ut a libro contra Jurisconsultos scribendo abstineret. Sed non multo post d. 22. Jan. Lutherus prolixas ad Electorem literas dedit, & periculum ab ingruentibus sponsalibus clandestinis, si ea pro validis habeantur, ostendit; magnam adolescentium copiam Wittenbergæ esse significat, procaces autem feri puellas, & ulro in hospitia juvenum irrepere, amoresque suos illis offerre. Exma ferri, quod parentes filios suos ex Academia revocaturi essent, veriti, ne ad uxores ducendas cogerentur. Se quidem putasse, rescripto Electoranti veteram esse approbationem ejusmodi sponsalium; veruntamen sententia nuper in Consistorio publicata confirmationem ejusmodi desponsationis in causa filii cujusdam Casparis Beyerii factam esse. Ea territum se & commotum proxima dominica pro concione severe monuisse, ut in via regia persistere-tur, & parentibus solis jus desponsandi liberos assereretur, rescriptis clandestinis promissionibus, quas pessimum Papatus inventum vocat, a Diabolo suggestum. Tristes inde casus accidere ait, & nuper parum abfuisse, quin Melancthonis filius, ejusmodi sponsalibus irretitus in summum dolorem parentes conjecisset. Allegat & alia. Recenset postea verba a se pro concione pronunciata, quibus sponsalia clandestina damnaverit, & in infernum veluti præcipitaverit. Rogat Electorem propter Deum & animarum salutem, ut sententiam Consistorii, per appellationem in aulam de-latam, antequam ad comitia proficisceretur, rescinderet & Re-

M

scripto

scripto suo hoc Antichristi terribimum inventum ex ecclesiis provinciarum suarum egeret. Improbatur etiam exceptionem Juriconsultis probatam, quod valeant sponsalia, si parentum consensus pro conditione promissioni inseratur; manere enim nibilominus vitium clandestinitatis, & parentes postea variis persuasivibus obtundi, sicut Beyero illi contigerit, vehementer querenti, quod verba quaedam sua captata essent. Hic equidem non actum fuit, ut videretur, de matrimonio consummato, sed de sponsalibus. Sed uti tamen possumus hoc argumento in praesenti causa a minori ad majus. Neque defendemus quidem JCtos contra Lutherum, sed Lutherum Luthero ipsi saltem opponamus. Ita enim de eo alibi refert Seckend. lib. 2. §. 43. n. 8. Scripsisse Lutherum contra rigorem potestatis parentum, filiorum matrimonia impediunt, cum hos laxè habitos lascivire & incautas feminas fallere permiserint. Ergo non indistinctè est improbandum, quod neglecto parentum consensu masculi cogantur adimplere sponsalia, nec etiam indistinctè id approbandum; sed ubique ex dictamine rectæ rationis vel leges matrimoniales formandæ sunt, vel his deficientibus istud filium Ariadnæum JCtis est sequendum. Ita jam supra hoc capite lit. 2. & aa. adduxi responsa facultatis nostræ, quod non solemus attendere bened. sacerdot. si deficient requisita honestatis naturalis. Ita in usu moderno ad tit. de sponsal. §. 16. adducitur aliud responsum facultatis nostræ, ubi pronunciamus, rescindenda esse sponsalia invitis parentibus contracta etiam si fuerint jurata. Et adeo nullus dubitarem, rescindenda etiam aut nulla declaranda esse matrimonia per benedictionem sacerdotalem consummata, si ea invitis parentibus consummata fuerint, imprimis in iis locis, ubi talia conjugia sunt lege prohibita, ut Hamburgi. Plura eam in rem vide adducta in Appendice ad disputat. Lipsiensem de validitate conjugii invitis parentibus contracti. Ubi quatuor responsa facultatum Juridicarum Lutheranarum deprehendes quorum duo priora nobiscum sentiunt, dissentientibus duobus posterioribus,

ii) Ut

ii) Ut adeo nullum usum habeat in praxi quæstio juris Justiniani de differentia liberorum patris furiosi aut mente capti, de qua egimus *cap. 1. lit. uuu.* quia moribus, etiam abstrahendo a Novella Justiniani ibidem adducta parte deficiente reliquorum agnatorum vel cognatorum consensus requiritur.

kk) Quia moribus etiam spurii legitimantur per subsequens matrimonium, ut videbimus suo loco, ubi de legitimationis usu practico differendum erit.

ll) Ita v.g. putant nonnulli, quod, dum hodie sup-
 plement Consistoria consensum deficientem parentum, ubi
 nullam justam dissentiendi causam habeant, hic occurrat
 usus practicus *l. 19. de R. N.* Vid. *Uf. Moder. ad tit. de Spon-*
sal. §. 12. Uti vero *cap. 1. §. 16.* ostendimus, ne quidem
 jure Romano magnum esse potuisse usum practicum il-
 lius *legis 19.* ita si vel maxime magnus usus practicus
 ostendi posset, dissentum parentum contrario consensu
 Consistorii fuisse non attentum, is tamen usus non de-
 ducendus foret *ex d. l. §. 19.* sed ex eo, quod ex principiis
 Juris Canonici per supra hoc capite notata causæ matri-
 moniales fuerint pro spiritualibus habitæ. Alia jam quæ-
 stio est, an etiam moribus nostris multa exempla possint
 allegari, quod Consistoria rejecto parentum dissensu ma-
 trimonia liberorum actu confirmaverint. Sane casus in
 usu moderno propositus ostendit contrarium, & quamvis
 Facultas nostra responso ibi adducto definiverit, patrem
 filii, debere rationes dissentiendi Consistorio allegare, &
 Consistorium posse, si non justas habeat, consensum ejus
 supplere; loquitur tamen responsum nostrum de poten-
 tia consistorii non de actu, de quo jam loquimur. Et
 nescio an hoc responsum multum profuerit querenti, vel
 prodesse potuerit. Quidsi enim pater a Consistorio justus
 ut justas causas proferret, provocaverit ad sententiam
 Consistorii, quod parentes non debeant adigi, ut causas
 dissentus allegent, circa quam sententiam vide Bidenba-
 chium

chium & Cothmannum allegatos in *citata Appendice p. 1205.*
Sed hanc quidem litem ego nunc meam facere nolo,

mm) Per dicta §. 4. 5. 6. *hoc capite.*

nn) Huc spectant ex loco Taciti *supra lit. b. hoc capite* adducto, verba: Interfunt parentes & propinqui & munera probant.

§. XIII.

*De servorum
& peregrino-
rum conjugis*

Sic etiam moribus nostris nullum habet usum prohibitio juris Romani nuptiarum cum servis aut peregrinis. *oo)*

oo) Vide B. Stryk. *differ. Jur. Civ. & Can. Sect. 1. diff. 10. Ul. Mod. ad tit. de R.N. lib. 1.* Non quod servitus sit sublata in Germania, cujus contrarium docui *de usu distinct. perf. in liber & serv. cap. 2.* sed quod servi & peregrini sint participes sacramenti matrimonii. Confer *supra hoc capite 2. lit. d. in fine.*

§. XIV.

*De prohibi-
tionibus ob
consanguini-
tatem & affi-
nitatem.*

Quod vero prohibitionem juris Romani quoad consanguinitatem & affinitatem attinet, sunt quidem in usu prohibitiones supra recensitæ, *pp)* sed non sufficient, adeoque neque hic allegare poteris usum practicum Juris Justiniani. *qq)*

*De nuptiis
cum sponsa
patris &c.*

pp) Nam quod dispensatio solet obtineri, si quis sponsam patris vel filii & ita porro ducere velit, praestito prius juramento purgationis, quod cum defuncto sponso nulla conjunctio corporum intercesserit, id nec juri Romano adversatur. Conf. Hopp. *ad §. 6. inst. h. t.* Quod porro idem notat, non in usu esse hodie prohibitionem filiae uxoris, quam post divortium peperit, non eo pertinet, ac si prohibitio apud nos cesserit, sed ut ipse se declarat, quod hodie raro casus ejusmodi quasi privignarum occurrant. Unde & idem notandum erit de prohibitionem conjunctionis cum personis adoptione agnatis, quia dicenda *ad tit. de adoptionibus* ostendent, adoptionibus Romanæ hodie nullum usum esse. Quod autem idem arbitrat *ad §. 10. Inst. h. t.* prohibitionis de servilibus cognitionibus hodie non esse usum, quia servitus sit sublata, falsa ratione nititur, ut modo dictum.

*Cum quasi
privigna.*

*Cum agnatis
per adoptio-
nem.*

*Cum cognatis
servilibus.*

qq) Do-

99) Docuit equidem Lutherus nuptias cum consensu esse licitas, Vide Seckend. *d. lib. 2. §. 43. n. 8.* Sed tamen ob rationes initio hujus capituli allatas Jus Canonicum nimis jam radicatum erat in Germania, ut hic Lutheri doctrina novum jus introducere non potuerit. Unde opus est studioso juris, ut ante omnia computationes graduum & varia affinitatum genera secundum doctrinam Juris Canonici intelligat. Etenim hoc jus sub prætextu legis divinæ & universalis, item honestatis & perfectionis Christianæ, revera tamen ad stabilendam firmiter tyrannidem in conscientias, & augendas divitias Cleri ex dispensationibus, regulas suas de prohibitionibus nuptiarum secundum varios cognationum gradus & genera affinitatis proponere & prohibitiones Juris Romani latius extendere solet. Leges Protestantium hac parte mediam viam inter jus Romanum & Pontificium elegerunt, prohibitiones videlicet Juris Romani extendentes, Juris Canonici restringentes, aliaque circa doctrinam de dispensatione in gradibus prohibitis contra tradita juris Canonici immutantes. Sed cum tamen & hæc leges provinciales maximopere variant, & doctrina de potestate dispensandi partim maxima incertitudine opinionum & disputationibus confusissimis laboret, plerumque sola auctoritate Theologorum pariter & Juristarum, mire & misere dissentientium, non vero ratione justa subnixis, non in disquisitione de usu practico institutionum, sed alibi istud doctrinarum chaos evolendum est.

§. XV.

In eo vero conspirant jus Romanum, Canonicum, & mores hodierni Protestantium, quod non liceat, nec duos maritos, nec duas uxores simul habere, etsi ratio prohibitionis non ubique sit eadem, quam tamen inquirere non est instituti nostri. *rr)*

rr) Saltem id notasse jam sufficiat ex Vinnio in notis

Juris Canonici
extensio pro-
hibitionum ju-
ris Romani.

Leges & mores
Protestantium
maxime va-
riantes.

De Polyga-
mie prohibi-
tione.

tis ad §. 6. & 7. *hic*. Gentes orientales plerasque polygamie
 deditas, apud occidentales fere monogamiam in usu fuisse.
 An olim polygamia Francis permiffa? Ne-
 gatur.
 Sed an non olim faltem apud Francos & Germanos polyga-
 mia plurium uxorum in usu fuit? Ita quidem videtur di-
 cendum, fi quis confideret, ex capitulis Herardi *cap. iii.*
 apud Baluz. Tom. I. p. 1293. Nullus Laicorum plus quam duas ux-
 ores habeat. Quod vero extra est, ad adulterium pertinet. Similiter
 & mulier. Idem legitur in capit. libro 7. cap. 406. ap. Baluz. p. 113.
 Ne quisquam amplius quam duas accipiat uxores, quia jam tertia su-
 perflua est. Unde putavit Dufresnius in Glossario sub voce con-
 cubina, per uxores hic intelligi concubinas. Locum Du-
 fresnii dedi in disput. de concubinato §. 27. p. 53. Sed huic expli-
 cationi repugnant verba in capit. iii. Herardi: Similiter & mulier.
 Ergo dicerem potius, ista capitula intelligenda esse de poly-
 gamia non simultanea, sed successiva. Notum enim est, se-
 cundas aut tertias nuptias olim pro illicitis fuisse habitas.

XVI.

De nullitate & pœnis in-
 justiarum nu-
 ptiarum.
 Denique nec dispositio Juris Justiniani de nulli-
 tate nuptiarum contra prohibitiones legum contra-
 ctarum, & de pœnis nuptiarum incestarum quoad
 praxin in viridi est obfervantia, ss)

Probatio the-
 seos.

ss) Quemadmodum enim jam supra notavimus, pa-
 rentum dissensum impedire nuptias contrahendas, non au-
 tem ubique dissolvere consummatas conjunctione carnali
 aut benedictione sacerdotali, ita & in prohibitionibus juris
 humani, idem quoad mores potissimum Protestantium no-
 tant Doctores, quamvis incertitudine & variatione maxima,
 dum iterum mirifice dissentiant in doctrina de prohibitione
 juris divini, ob deficientem lapidem lydiu[m] rectæ rationis
 & sanæ interpretationis. Imo nec pœna incestarum nuptia-
 rum, quæ per sacras Imperatorum constitutiones erant irro-
 gatæ, hodie obtinent, sed ex statutis & ordinationibus pro-
 vincialibus earum variatio hodierna addisci debet.

Vide Hopp. ad §. 12. b. 1.

FINIS.

Halle, Diss., 1713 T-z

T-A-d

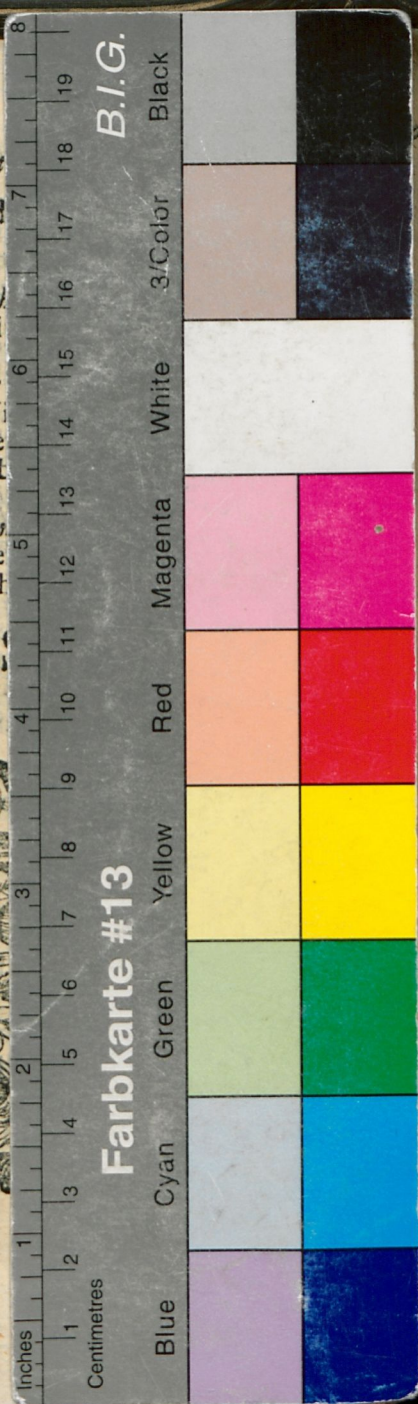
ULB Halle

004 842 391

3

B.I.G.

Farbkarte #13

Spl.
Hilf 1713 242
D. D. B. V.
DISSERTATIO JURIDICA
DE
USU PRACTICO
DOCTR. INSTITUTIONUM
DE NUPTIIS,
QVAM
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. FRIDERICO WILHELMO,
PRINCIPE BORVSSIÆ, MARCHIONE BRAN-
DENBURGICO, RELIQUA,
PRÆSIDE
DN. CHRISTIANO THOMASIO,
POTENTISSIMI BORVSSIÆ REGIS CONSILIARIO
INTIMO, UNIVERSITATIS FRIDERICIANÆ DIRECTORE
AC PROFESSORE PRIMARIO, ET FACVLTATIS IVRIDICÆ
ORDINARIO,
IN
ALMÆ FRIDERICIANÆ
AVDITORIO MAJORI,
D. XXIV. APRIL. MD CXXIII,
PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTET
FRIDERICVS SIGISMVNDVS DE STVRM,
BEROLIN. MARCHIVS.

HALÆ MAGDEBVRGICÆ,
LITERIS SALFELDIANIS.
1713